

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

**MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİKLERİ
İLKOKULLARIN YÖNETİMİNİN OKUL YÖNETİCİSİ,
ÖĞRETMEN VE MÜLTECİ VELİ BAKIŞ AÇISIYLA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mahmut BUCAK

Danışman

Doç. Dr. Aysun ERGİNER

Nevşehir

Eylül 2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Mahmut BUCAK

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetiminin Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Mülteci Veli Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Mahmut BUCAK

Danışman

Doç. Dr. Aysun ERGİNER

Temel Eğitim Anabilim Dalı Başkanı V.

Dr. Öğr. Üyesi Alper Murat ÖZDEMİR

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Aysun ERGİNER danışmanlığında Mahmut BUCAK tarafından hazırlanan “Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetiminin Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Mülteci Veli Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

..... / ..... / 2021

JÜRİ

İMZA

Danışman : .....

.....

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..... / ..... / ..... tarih ve ..... sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / ..... / .....

Doç. Dr. Lokman TANRIKULU
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ders döneminde ve tez çalışmamda bana desteğini hiç esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle ışık tutan, farklı bakış açıları edinmeme katkı sağlayan, bana güvenen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum danışman öğretmenim Doç. Dr. Aysun ERGİNER'e sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmanın veri toplama aşamasında yardımcı olan okul yöneticisi arkadaşlarıma ve yüksek lisans ders ve tez döneminde birbirimize her konuda destek olduğumuz arkadaşım Mustafa MEYDAN'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak araştırmanın her aşamasında her zaman yanımda olan, sabır gösteren kıymetli eşim Kadriye'ye, çocuklarım Durmuş Ali ve Yusuf'a çok teşekkür ederim.

**MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİKLERİ İLKOKULLARIN
YÖNETİMİNİN OKUL YÖNETİCİSİ, ÖĞRETMEN VE MÜLTECİ VELİ
BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mahmut BUCAK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Eylül 2021

Danışman: Doç Dr. Aysun ERGİNER

ÖZET

Bu araştırma ile Türkiye’de bulunan mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerin bakış açılarıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklemeden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik kullanılarak, Nevşehir ilindeki mülteci çocuk sayısı bakımından en kalabalık ilk dört ilkokulun yöneticileri, öğretmenleri ve mülteci velileri belirlenmiştir. Toplam 8 öğretmen, 7 okul yöneticisi ve 8 mülteci veli ile görüşme yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen, uzman görüşü alınan ve pilot uygulamalarla son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucu veriler betimsel ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve mülteci velilerin yanıtları doğrultusunda kategori ve kodlar belirlenmiştir. Araştırma bulgularının güvenilirliğini sağlamak amacıyla katılımcı görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda başta mülteci çocukların dil sorunu olmak üzere, okula ve sınıfa uyum, kültür uyumsuzluğu, devam, kayıt, temizlik, veli ilgisizliği vb. sorunlarının yaşandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte mülteci velilerin diğer veliler ile iletişim halinde olmadığı, diğer velilerin mülteci çocukları okulda istemedikleri, okul yöneticilerinin kaynak sıkıntısı yaşadığı, ek yazışmalar yaptıkları, mülteci çocuk sayısı bakımından kalabalık olan okulların çevrede mülteci okulu olarak anılmaya başlandığı, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf mantığı ile ders işledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan sorunların nedenleri ve sorunlara ilişkin çözüm önerileri irdelenmiştir. Araştırma sonunda, mülteci çocukların sınıflara yerleştirilmeden önce dil eğitimine tabi olmaları, mülteci velilerin ikamet edecekleri yerlerin ilgili kuruluşlar tarafından planlanmasıyla mülteci çocukların hem belli bölgelerde yığılmalarının önlenmesi, hem de diğer okullara eşit şekilde dağıtılmalarının sağlanması önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Göç, Mülteci Çocuk, Okul Yönetimi.

**EVALUATION OF THE ADMINISTRATION OF PRIMARY SCHOOLS
ATTENDED BY REFUGEE CHILDREN FROM THE PERSPECTIVES OF
SCHOOL ADMINISTRATORS, TEACHERS AND REFUGEE PARENTS**

Mahmut BUCAK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Basic Education, Master Thesis, September 2021

Supervisor: Assoc. Prof. Aysun ERGİNER

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate the administration structure of primary schools in Turkey where refugee children are educated from the perspective of school administrators, teachers and refugee parents. The research was designed as a case study from qualitative research approaches. While determining the study group, criterion sampling from purposive sampling and maximum diversity sampling method were used and school administrators, teachers and refugee parents of the four most crowded primary schools in Nevşehir were determined in terms of the number of refugee children. A total of 8 teachers, 7 school administrators and 8 refugee parents were interviewed. Semi-structured interview forms developed by the researchers were used as data collection tool in the research. While forming the interview questions, expert opinion was taken and was tested with pilot applications. The data were analyzed by descriptive analysis and content analysis. Categories and codes were determined in line with the answers given by school administrators, teachers and refugee parents. In order to ensure the reliability of the research findings, quotations from the participants' opinions are included. As a result of the research, especially the language problem of refugee children, adaptation to school and class, cultural incompatibility, attendance, registration, cleaning, parental indifference, etc. The results of the problems were reached. However, it has been concluded that refugee parents are not in contact with other parents, other parents do not want refugee children at school, school administrators have a shortage of resources, they make additional correspondence, schools that are crowded in terms of refugee numbers are referred to as refugee schools in the environment, and teachers teach with a combined class logic. The causes of the problems that emerged in the study and the solutions for the problems were also examined. It has been suggested that refugee children should receive language training before being placed in classrooms, refugee parents' accommodation should be planned and arranged by relevant institutions, crowding in certain regions should be prevented, and refugee children should be distributed equally to other schools.

Keywords: Refugee, Migration, Refugee Child, School Administration.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	İİ
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	İİİ
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	İV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	Vİİ
İÇİNDEKİLER.....	Vİİİ
KISALTMALAR.....	Xİİİ
TABLolar LİSTESİ.....	XİV
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVİİ
EKLER LİSTESİ.....	XVİİİ
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Küreselleşme ve Çok Kültürlülük.....	9
1.2. Göç.....	13
1.3. Göç Türleri	14
1.3.1. Mesafesine Göre Göç Türleri.....	14
1.3.1.1. İç Göç.....	14
1.3.1.2. Dış Göç.....	15
1.3.2. Oluşum Süreçlerine Göre Göçler	15
1.3.2.1. Gönüllü (Serbest) Göç	16
1.3.2.2. Zorunlu Göç.....	16
1.3.3. Süresine Göre Göçler.....	16
1.3.3.1. Geçici Göçler	16
1.3.3.2. Sürekli Göçler.....	17
1.3.4. Yasal Usüllere Göre Göç Türleri.....	17

1.3.4.1. Düzenli Göç	17
1.3.4.2. Düzensiz Göç	18
1.4. Göç ile İlgili Kavramlar	18
1.4.1. Göçmen	18
1.4.2. Mülteci	19
1.4.3. Sığınmacı (İltica)	20
1.4.4. Geçici Koruma	20
1.4.5. Yabancı Uyruklu	21
1.5. Göç Tarihi	21
1.5.1. Dünyada Göç Tarihi	22
1.5.2. Türkiye’de Göç Tarihi	25
1.6. Göç ve Eğitim	29
1.7. Okul Yönetimi	34
1.8. İlgili Araştırmalar	38
1.8.1. Yurtdışı Araştırmalar	38
1.8.2. Yurtiçi Araştırmalar	40

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	44
2.2. Çalışma Grubu	44
2.3. Araçlar	48
2.4. Geçerlik ve Güvenirlilik	49
2.5. Verilerin Analizi	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Okul Yöneticilerine Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular	51
3.1.1. Okul Yöneticilerine Göre Mülteci Çocuklara Yönelik Yapılan Çalışmalar ..	51

3.1.2. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmalarının Eğitime Etkisi	53
3.1.2.1. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmaları Nedeniyle Çevrenin Okula Bakışı.....	54
3.1.3. Mülteci Çocuklar ve Velileri ile İletişim Kurma ve Çözüm Yolları.....	55
3.1.4. Mülteci Çocukların Okul Kültürüne Uyumu	57
3.1.5. Mülteci Çocukların Diğer Çocuklarla Sosyal İlişkileri	58
3.1.6. Velilerle Kültürel Durum.....	60
3.1.7. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yönetimine Yansıtıkları Durumlar	61
3.1.7.1. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunlara Örnekler	62
3.1.7.2. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunların Çözümü	63
3.1.8. Mülteci Çocukların Kayıt, Devam ve Diğer Yönetimsel İşlemleri	63
3.1.9. Personel ve Kaynak Eksikliği	67
3.1.10. Okul Yöneticilerinin Daha Önce Mülteci Çocuklarla İlgili Bir Deneyim Yaşama ve Eğitim Alma Durumu	68
3.1.10.1. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Faydası	69
3.1.10.2. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitime İhtiyaç Duyma Durumları ve Bu Eğitimin İçeriği	70
3.1.11. Mülteci Çocukların Devam Ettiği İlkokulların Yönetiminin İyileştirilmesi	71
3.2. Öğretmenlere Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular.	73
3.2.1. Sınıflarda Mülteci Çocukların Öğrenim Görmesinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi ve Okul Yönetimine Yansımaları	73
3.2.2. Mülteci Çocukların ve Diğer Çocukların Bir Arada Öğrenim Görmesinden Kaynaklı Öğretmenlerin Yaşadığı Kültürel Sorunlar ve Okul Yönetimine Yansımaları.....	75
3.2.2.1. Mülteci ve Diğer Çocukların İletişim ve Sosyalleşme Durumları ve Okul Yönetimine Yansımaları	77
3.2.2.2. Mülteci Çocukların Okula ve Sınıfa Uyumu İçin Yapılan Çalışmalar	78
3.2.3. Mülteci Çocukların Devam Durumları ve Okul Yönetimine Yansımaları.....	79

3.2.3.1. Mülteci Çocukların Derse Devamlarını Sağlamak İçin Yapılan Çalışmalar.....	81
3.2.4. Mülteci Çocuklarla İletişim Kurma ve Okul Yönetimine Yansımaları.....	82
3.2.5. Mülteci Çocukların Aileleri ile İletişim, İşbirliği ve Okul Yönetimine Yansımaları.....	83
3.2.6. Sınıftaki Diğer Velilerden, Mülteci Çocukları ve Aileleri ile İlgili Alınan Dönütler ve Okul Yönetimine Yansımaları.....	86
3.2.7. Mülteci Çocuklar Konusunda Okul Yönetimi ile Yaşanan Sorunlar.....	88
3.2.8. Öğretmenlerin Daha Önce Mülteci Çocuklarla İlgili Bir Deneyim Yaşama ve Eğitim Alma Durumu.....	89
3.2.8.1. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Faydası	90
3.2.8.2. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitime İhtiyaç Duydukları ve Bu Eğitimin İçeriği.....	91
3.2.9. Öğretmenlere Göre Mülteci Çocukların Devam Ettiği İlkokulların Yönetiminin İyileştirilmesi	92
3.3. Velilere Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular.	94
3.3.1. Velilerin, Çocuklarının Öğrenim Gördüğü Okulları Seçme Sebeplerine Yönelik Bulgular... ..	94
3.3.1.1. Velilere Göre Çocuklarının Devam Ettikleri İlkokulların Avantajları ve Dezavantajları.....	95
3.3.2. Mülteci Veliler Okula Geldiğinde Okul Yönetimi ve Öğretmenler Tarafından Karşılanma Durumu	96
3.3.2.1. Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Mülteci Velilere ve Çocuklarına Karşı Davranışları Hakkında Mülteci Velilerin Düşünceleri	96
3.3.3. Okul Yöneticilerinin Mülteci Velilerle İletişimi.....	97
3.3.4. Mülteci Velilerin Çocuklarının Öğretmeni ile İletişimi	98
3.3.5. Mülteci Velilerin Diğer Velilerle İletişim Durumu.....	99
3.3.6. Mülteci Velilerin Okuldaki Toplantılara Katılım Durumu	100
3.3.7. Mülteci Velilerin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerden Beklentileri	100
3.4. Katılımcıların Ortak Bulguları.....	101

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 103

KAYNAKÇA.....	111
EKLER.....	125
ÖZ GEÇMİŞ	136

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DESA	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
TYS	: Türkçe Yeterlilik Sınavı
İYEP	: İlkokullarda Yetiştirme Programı
DYK	: Destekleme Yetiştirme Kursu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Dünyadaki Uluslararası Göçmenler.....	24
Tablo 2. Dünyada En Fazla Mülteci Ağırlayan Ülkeler, 2018.....	25
Tablo 3. Cumhuriyet Dönemi Türkiye'ye Yönelik Kitlesele Göç Hareketleri.....	28
Tablo 4. Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Sayısı.....	28
Tablo 5. Okul Yöneticilerinin Kişisel Bilgileri.....	45
Tablo 6. Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri.....	46
Tablo 7. Mülteci Velilerin Kişisel Bilgileri.....	47
Tablo 8. Mülteci Çocukların Sayıca Çoğunlukta Oldukları İlkokullara İlişkin İstatistiksel Bilgiler.....	48
Tablo 9. İlkokullarda Mülteci Çocuklara Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	51
Tablo 10. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmalarının Eğitime Etkisi...53	
Tablo 11. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmaları Nedeniyle Çevrenin Okulu Bakışı.....	54
Tablo 12. Mülteci Çocuklar ve Velileri ile İletişim.....	55
Tablo 13. Dil Sorununa Yönelik Ürettikleri Çözüm Yolları.....	56
Tablo 14. Mülteci ve Diğer Çocukların Bir Arada Eğitim Görmelerinin, Mülteci Çocukların Okul Kültürüne Uyumu Üzerindeki Etkisi.....	57
Tablo 15. Mülteci Çocukların Diğer Çocuklarla Sosyal İlişkileri.....	58
Tablo 16. Mülteci Çocukların Diğer Çocuklarla Kaynaşması İçin Yapılan Çalışmalar.....	59
Tablo 17. Veliler ile Kültürel Sorun Yaşayıp Yaşamama Durumu.....	60
Tablo 18. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Öğrenci Olmasından Kaynaklı Okul Yönetimine Yansıtıkları Durumlar.....	61
Tablo 19. Öğretmenlerin Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunlara İlişkin Örnekler.....	62
Tablo 20. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunların Çözümü.....	63
Tablo 21. Mülteci Çocukların Kayıt İşlemleri ile İlgili Yaşanan Sorunlar.....	63
Tablo 22. Mülteci Çocukların Devam İşlemleri ile Yaşanan Sorunlar.....	64
Tablo 23. Mülteci Çocukların Diğer Yönetsel İşlemleri ile Yaşanan Sorunlar.....	66
Tablo 24. Personel ve Kaynak Eksikliği.....	67
Tablo 25. Mülteci Çocuklarla İlgili Deneyim Yaşama ve Eğitim Alma Durumu.....	69

Tablo 26. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Çözüm Üretme Durumu.....	69
Tablo 27. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitim İhtiyacı....	70
Tablo 28. Sınıflarda Mülteci Çocukların Öğrenim Görmesinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi.....	73
Tablo 29. Sınıflarda Mülteci Çocukların Öğrenim Görmesinin Okul Yönetimine Yansımaları.....	74
Tablo 30. Yaşanılan Kültürel Sorunlara Yönelik Örnekler.....	76
Tablo 31. Kültürel Kaynaklı Sorunların Okul Yönetimine Yansımaları.....	77
Tablo 32. Mülteci ve Diğer Çocukların İletişim ve Sosyalleşme Durumları.....	77
Tablo 33. Mülteci ve Diğer Çocukların İletişim ve Sosyalleşmede Yaşadıkları Sorunların Okul Yönetimine Yansımaları.....	78
Tablo 34. Mülteci Çocukların Okula ve Sınıfa Uyumu İçin Yapılan Çalışmalar.....	79
Tablo 35. Mülteci Çocukların Devam Durumları.....	80
Tablo 36. Mülteci Çocukların Devam Durumlarının Okul Yönetimine Yansımaları.....	81
Tablo 37. Mülteci Çocukların Derse Devamlarını Sağlamak İçin Yapılan Çalışmalar	82
Tablo 38. Sınıflarda Türkçe Bilmeyen Mülteci Çocuk Durumu ve İletişim Kurma Yolu.....	83
Tablo 39. Mülteci Çocuklarla Yaşanan İletişim Sorununun Okul Yönetimine Yansımaları.....	83
Tablo 40. Mülteci Çocukların Aileleri ile İletişim Ve İşbirliği Durumu.....	84
Tablo 41. Mülteci Çocukların Aileleri ile İletişim ve İşbirliği Kurma Yolu.....	85
Tablo 42. Mülteci Aileler ile Yaşanan İletişim ve İşbirliği Sorununun Okul Yönetimine Yansımaları.....	86
Tablo 43. Diğer Velilerden, Mülteci Çocukları ve Aileleri Hakkında Alınan Dönütler.....	86
Tablo 44. Mülteci Çocukları ve Aileleri Hakkında Aldıkları Olumsuz Dönütlere Örnekler.....	87
Tablo 45. Mülteci Çocukları ve Aileleri Hakkında Olumsuz Dönütlere Öğretmenlerin Yaklaşımı.....	88
Tablo 46. Mülteci Çocukları ve Aileleri Hakkında Olumsuz Dönütlerin Okul Yönetimine Yansımaları.....	88

Tablo 47. Mülteci Çocuklar Konusunda Okul Yönetimi ile Yaşanan Durumlar.....	88
Tablo 48. Mülteci Çocuklarla İlgili Deneyim Yaşama Ve Eğitim Alma Durumu.....	89
Tablo 49. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Çözüm Üretme Durumu.....	90
Tablo 50. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitime İhtiyacı.....	91
Tablo 51. Çocuklarının Öğrenim Gördüğü Okulların Seçilme Nedeni.....	94
Tablo 52. Çocuklarının Devam Ettiği İlkokulların Avantajları ve Dezavantajları.....	95
Tablo 53. Mülteci Velilerin Okula Geldiklerinde Karşılanması.....	96
Tablo 54. Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Mülteci Velilere Ve Çocuklarına Karşı Davranışları.....	96
Tablo 55. Mülteci Velilere Göre Okul Yöneticilerin Mülteci Velilerle İletişimi.....	97
Tablo 56. Okul Yöneticilerinin Mülteci Velilerle İletişim Kurma Yolları.....	97
Tablo 57. Mülteci Velilerin Çocuklarını İlgilendiren Bir Konuda Okul Yöneticileri İle Görüşmesi.....	98
Tablo 58. Mülteci Velilerin Çocuklarının Öğretmeni İle İletişimi.....	99
Tablo 59. Mülteci Velilerin, Öğretmenler ile İletişim Kurarken Zorlanma Durum...	99
Tablo 60. Mülteci Velilerin Diğer Velilerle İletişim Durumu.....	100
Tablo 61. Mülteci Velilerin Okuldaki Toplantılara Katılım Durumu.....	100
Tablo 62. Mülteci Velilerin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerden Beklentileri.....	101
Tablo 63. Katılımcı Görüşlerinden Elde Edilen Ortak Bulgular.....	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kavimler Göçü Haritası.....23

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Okul Yöneticileri Görüşme Formu.....	125
Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu	128
Ek 3: Mülteci Görüşme Formu.....	131
Ek 4: Etik Kurul Kararı.....	134
Ek 5: Araştırma İzin Onayı.....	135

GİRİŞ

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİKLERİ İLKOKULLARIN YÖNETİMİNİN OKUL YÖNETİCİSİ, ÖĞRETMEN VE MÜLTECİ VELİ BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı ve alt amaçları, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

İnsanlık tarihinin doğuşundan beri birçok göç hareketleri meydana gelmiştir. Bu göç hareketleri şimdiki dünyanın şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Göç; yapısı, nedeni ve süresi ne şekilde olursa olsun, bir devletin sınırları içinde ya da uluslararası bir sınırı geçmek suretiyle gerçekleşen nüfus hareketidir (Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2015). Bulunduğu yeri değiştirmek için hareket eden insanlar ise göçmen ya da mülteci olarak isimlendirilmektedirler. Birleşmiş Milletlerin (BM) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmesi'nde göçmen kavramı, yaşadığı ülkeyi kendi isteğiyle, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır (BM, 1951). Mülteci kavramı ise bir bireyin kendisinin, ailesinin veya toplumun güvenliğinin tehdit altında olması, şiddet ya da savaş sebepleriyle başka bir ülkeye gitmek için vatandaşı olduğu ülkeden ayrılan kişiyi ifade etmektedir (Ehnholt ve Yule, 2006).

Sanayi Devrimi ve sonrasında küreselleşme ile birlikte Dünya'da yaşanan önemli gelişmeler, devletler arası ticaret ağlarının daha geniş alanlara yayılmasını sağlamıştır. Bazı ülkelerin saldırgan faaliyetleri, yeni pazar alanları ve ham madde arayışları gibi sebeplerle ülkeler sömürgecilik yarışına girmişlerdir. Bu nedenle sömürgecilik yarışına giren Avrupa devletleri, ham madde bakımından zengin olan ve askeri gücü zayıf olan ülkeleri tehdit eder konuma gelmişlerdir. İçduygu ve Aksel'e (2012) göre, sömürgecilik faaliyeti ile diğer ülkeyi hedef ülke haline getirip, tehdit unsuru oluşturan bu durum karşısında o ülkede yaşayan insanlar; ırkları, inançları ya da belli bir gruba üye olmalarından dolayı, saldırılara maruz kalacakları korkusu ile kendilerini güvende hissetmeyip, güvenli bir yer aramaya başlamışlardır. Bu arayış kendi ülkeleri

içerisinde veya başka bir ülkeye kitlesel hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan bu kitlesel hareketler, yaşadığı ülkesini terk edip giden ve geri dönmek istemeyen ya da dönemeyen birey anlamını içeren göç olgusunu ve mülteci kavramını ortaya çıkarmıştır.

Tarihsel süreçte Türkiye çok sayıda kitlesel göç hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır (Ceylan ve Uslu, 2019). Bu göç hareketleri genelde, Türkiye'nin bulunduğu konumundan dolayı refah seviyesi daha yüksek Avrupa ülkelerine göç etmek için insanların geçiş ülkesi olarak Türkiye'yi görmesi ile oluşmuştur. Fakat son yıllarda Türkiye ekonomik yönden gelişmesi, çevresindeki ülkelerde yaşanan iç çatışmalar ve savaşlar sebebiye geçiş ülkesi konumundan hedef ülke konumuna gelmiştir. Göç hareketleri, toplumsal değişmelerin yanı sıra, kültürel ve ekonomik çatışmalara da neden olmakta ve çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Göçle birlikte, yeni kültürler ortaya çıkmakta, farklı kültürler karşı karşıya gelmektedir. Farklı kültürlerin bir arada yaşamaya başlamasıyla toplumsal olarak bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Dünya genelinde savaşlar, şiddet, yoksulluk gibi nedenlerle yurtlarından olmuş milyonlarca göçmen bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 18 Haziran 2020'da yayınladığı Küresel Eğilimler raporunda, dünya genelinde çeşitli sebeplerle yurtlarını terk etmek zorunda kalmış 79,5 milyon insanın olduğunu belirtmektedir (BMMYK, 2020).

Birleşmiş Milletlere (BM) bağlı Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu'nun (DESA) son yayınladığı rapora göre (18.09.2019), Türkiye'deki mülteci ve göçmen toplam sayısının 5 milyon 678 bin 800 kişiye ulaştığı belirtilmiştir (DESA, 2019). Türkiye'deki mültecilerin % 90'ından fazlası mülteci kamplarının dışında ikamet etmektedirler. Türkiye'de bulunan mültecilerin % 70'ini kadın ve çocuklar oluşturmaktadırlar (BMMYK, 2017). Mülteci ve göçmen ailelerin çocukları, göç ettikleri yerin kültürünü benimsemek zorunda kalmaktadırlar. Son yıllarda Türkiye'ye yapılan göçler ile bir çok yabancı uyruklu aile, yaşanan çevreye dahil olmaktadır. Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan ailelerin çocuklarının göç ettikleri ülkede yaşayan çocuklar gibi, başka ihtiyaçlarıyla birlikte eğitim ihtiyaçlarının da karşılanması gerekmektedir. Kahya (2017)'ya göre, temel insani haklara ulaşmalarının bile sorunlu

olduğu belirsiz yaşam süreçlerinde mülteciler, şehirlerde de her türlü tehlikeyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Mülteciler, zor yaşam koşulları nedeniyle Türkiye'nin dezavantajlı gruplarında yer almaktadırlar.

İktidar kavgası, savaş ve şiddet sebebiyle birçok insanın yaşadığı yeri terk etmesi ve başka ülkelere gitmesi, gle gelenlerin eğitimini ve topluma uyum sürecini önemli bir konu haline getirmektedir. Göç eden insanların önemli bir kısmının çocuklardan oluştuğu düşünülürse, eğitimin önemi daha da artmaktadır (Sariahmetoğlu, 2019). Mülteci ocuklar göç ettikleri ülkede okula başladıklarında büyük zorluklarla karşılaşmakta ve bu sorunlarla başa çıkmakta zorlanmaktadırlar. Geldikleri toplumun dil becerilerine tam olarak sahip olmamaları, farklı okul geçmişleri ve kültürleri, mülteci çocukların okula uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır (Gustavsoon ve Lundgren, 2016).

Mülteci ocuklar diğer çocuklara göre her anlamda daha fazla engelle karşılaşmaktadır (Suárez-Orozco, Bang ve Kim, 2011). Mülteci ocuklar ve gençler g ile geldikleri ülkede risk altındaki çocuklar grubundadır. Bu ocuklar geldikleri ülkede diğer çocuklarla eğitimle ilgili aynı haklara ve sorumluluklara sahip olsalar da bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde diğer çocukların önemli lde gerisinde kalırlar (Eurydice Brief, 2019). Eğitim, g edenler için yeni ortamlara ve yaşam koşullarına uyum sağlamanın ve geçmiş olumsuz yaşam deneyimlerinden sıyrılmanın önemli bir aracıdır. Mülteci ocukların okulda korunma ve eğitim fırsatlarından yararlandırılması için alınan ya da alınması gereken önlemler arttırılrsa da, eğitimden yararlanmalarının önünde pek çok engel bulunmaktadır. Türkiye'ye g yoluyla gelen çocukların bir kısmı hala okullaştırılamamıştır. Mülteci ocukların eğitime erişim sorunları devam etmektedir. Eğitime erişimin sağlanması kadar, eğitime devamin ve mülteci çocukların devam ettikleri okulların yönetiminin sağlanması, okul terklerinin azaltılması önemlidir.

Mülteci çocuklarının ailelerinin sosyal ve ekonomik sıkıntılar yaşaması, çocuklarına da yansımaktadır. Aile bütçesine katkı sağlamak isyeyen ya da katkı sağlaması için zorlanan çocuklar, çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu ocukların eğitimleri için okula devam etseler bile, bazı problemlerle mücadele etmeleri gerekmektedir. Dil,

kültür ve geldikleri ülke ile göç ettikleri ülkenin eğitim sisteminin farklı oluşu; okul ortamına, kültürüne uyumu güçleştirmektedir. Kültürel bütünleşme sağlayamayan mülteci çocuklar; akran zorbalığı, okul terki, suça sürüklenme, çeteleşme, istismar ve madde bağımlılığı gibi risklerle karşılaşmaktadırlar. Göç alan ülkenin resmi dilinden farklı bir dil konuşmak o ülkeye uyum sağlamaya en büyük engel oluşturmakta ve bu durum eğitimde başarısızlığın sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edilen ülkenin dili ile iletişim kurmak ve eğitim almak zorunda kalan farklı ana dile sahip olan mülteci çocukların karşılaştığı sorunlara çözüm üretmek, ulusal eğitim sisteminin görevidir (Yıldız, 2008).

Okullarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenli ve sorunsuz yürütülmesinde okul yöneticilerine, öğretmenlere ve velilere oldukça fazla görev düşmektedir. Farklı özellikteki (yaş, cinsiyet, kültür, ilgi, algı, sosyo-ekonomik durum vb.) öğrencilerin bir arada bulunmasından dolayı, yöneticiler ve öğretmenler bazı sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedirler. Karşılaşılan sorunlardan biri, ülkeye yapılan göç kaynaklı sorunlardır. Türkiye, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle, uzun yıllardır göç alan bir ülkedir. Son yıllarda da özellikle Orta Doğu'da yaşanan savaşlar, batı ülkelerine yönelik mülteci akımının çok olması ve bu sebeple Türkiye'nin bir geçiş ülkesi olması, Türkiye'ye göç eden kişi sayısını oldukça arttırmıştır (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016).

Mülteci çocukların okul örgütüne uyumunda, öğretmen ve okul yöneticilerinin rolleri güçlendirildiğinde, okulların amaçlarına ulaşmasına katkı sağlanabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, mülteci çocukların okul örgütüne uyumu ile okuldaki insan kaynaklarının yaklaşımı arasında bir ilişki kurulabileceği fikri ortaya çıkmaktadır (Altıhan, 2019). Ayrıca mülteci çocukların eğitim hedeflerine ulaşmada ebeveynlerin eğitim sistemine katılımı da çok önemlidir (Trasberg ve Kond, 2017). Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin yaklaşımları, öğrencilerin okul kültürüne uyumlarını ve akademik başarılarını da etkilemektedir.

Problem Cümlesi

Mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetimine okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci veliler nasıl yaklaşmaktadırlar? şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın Konusu

Türkiye’de son yıllarda mülteci çocuklarının sayısının giderek artmasının, pek çok sistem gibi eğitim sistemi de etkilemesinden hareketle; mülteci çocuklara okul yönetiminin yaklaşımının yönetici, öğretmen ve veli gibi farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Türkiye’de bulunan mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimini okul yöneticisi, öğretmen ve mülteci veli bakış açıları yönünden değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerin, mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimine yönelik;

1. Yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Dünya’da en büyük sorunlardan biri göç sorunudur. Göç alan ülkeler, göç sorunu ile mücadele etmek ya da daha az hasarla atlatmak için yeni politikalar, düzenlemeler gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Aksoy’a (2012) göre uluslararası göç ile birbirinden tamamiyle farklı (dil, kültür, anlayış, din, gelenek) geçmişlere sahip insanlar, aynı ortamda hayatını devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum iletişim, uyum ve kabul gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Sorunlar zamanında müdahale edilip çözülemediği için git gide çözümü de zorlaşmaktadır. Hatta göçle birlikte ortaya çıkan sorunlar göç alan ülkelerin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel dengelerini bozmaktadır.

Dünyada mültecilerin bir ülkede kalış süresi ortalama 17 yıldır ve bu sürede yeni nesiller doğmakta ve büyümektedirler. Mülteciler için en iyi yatırım, buldukları ülkelerde eğitim olanaklarından faydalanmalarının sağlanması olacaktır (Ferris ve Winthrop, 2010). Milyonlarca mültecinin bulunduğu Türkiye’de mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve mülteci velilerinin bakış açısının ortaya konulmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Araştırma yine okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin, mülteci çocukların devam ettiği okulların yönetimindeki rollerini ortaya koyması bakımından da önem taşımaktadır. Bu tür görüşlere başvurulmasının, mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde izlenebilecek yollar hakkında bilgiler sunması, okulda eğitim-öğretim ortamının iyileştirilmesini ve buna bağlı olarak mülteci çocukların başarılarının, okula devamlarının artmasında ve yaşadıkları topluma uyumlarında katkı sağlaması beklenmektedir.

Göç konusunda Türkiye’nin içinde bulunduğu durum değerlendirildiğinde, mülteci eğitimi politikası ve planlaması yapılması, okulların yabancı öğrencilerin eğitimi konusunda hazır hale gelmeleri, göçle gelen nüfusun topluma uyumu sağlanarak ileride hem toplumsal hem de ekonomik olarak ülkeye katkı sağlayacağı beklentisiyle araştırma önemli bulunmaktadır.

Bu araştırma, ülkelerin ekonomik ve kültürel yapısında köklü değişikliklere yol açan göç olgusunun, okullarda ortaya çıkardığı yeni durumları, sorunları belirlemeye ve çözüm önerileri geliştirmeye çalışması açısından da önem taşımaktadır. Araştırma bu nedenle, özellikle mülteci çocukların yoğun olduğu okullarda, mülteci çocukların devam ettiği okulların yönetiminde yaşanan problemlerin, izlenecek yolların, akademik başarısızlığın nedenlerinin ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunması açısından da önemlidir.

Ek olarak araştırmanın bulgu ve sonuçlarının, mülteci çocukların bulunduğu ilkokullarda görev yapan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin, kendi yönetim davranışlarını değerlendirmeleri açısından da farklı bir bakış açısı sunması beklenmektedir.

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılı Bahar yarıyılı, Nevşehir ilindeki mülteci çocuk sayısı bakımından yoğunlukta bulunan ilk dört ilkokulun; okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri ve mülteci velileri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımı

Türkiye, 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1967'de Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolü'nü coğrafi çekince şartıyla imzalamıştır. Türkiye buradaki şartıyla Avrupa ülkelerinden ve 1951 yılından önce ülkesine sığınmaları mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir. Daha sonra sığınmacı haklarının korunmasında 2003 yılında geri göndermeme ilkesini kabul ederek uyuşu, siyasi görüşü, ırkı ve dini nedeniyle temel hak ve özgürlükleri tehlikede olan bireyleri geldikleri ülkeye geri göndermeyeceğini kabul etmiştir (Güner, 2016). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilerek İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 yılında kurulmuştur. 2014 yılında da Geçici Koruma Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu kanun ve yönetmelikle mültecilerle ilgili iç hukukta önemli bir düzenleme yapılmıştır (Bozbeyoğlu, 2015).

6458 sayılı kanun ve geçici koruma yönetmeliği ile mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma olmak üzere dört farklı sığınma şekli belirlenmiştir. Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunanları mülteci, üçüncü bir ülkeye gitmek amacıyla Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunanlara şartlı mülteci, mülteci veya şartlı mülteci statüsünde değerlendirilmeyen ama ülkesine geri gönderildiğinde işkenceye veya öldürülmeye maruz kalabilecek kişilere ikincil koruma, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ve kitlesel olarak sınırlarımızı geçen yabancılara ise geçici koruma statüsü verilmektedir (Bozbeyoğlu, 2015).

Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda sığınmacı, göçmen, ikincil koruma ve geçici koruma kapsamındaki yabancıların tümünün mülteci olarak belirtildiği görülmektedir (Saklan 2018; Erdoğan, 2017; Erdem, 2017, Karaağaç ve Güvenç, 2019; Topaloğlu, 2020). Milli eğitim yazışmalarında ve okullarda göçle Türkiye'ye

gelen ve araştırma kapsamındaki okullarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler için mülteci kavramının kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada da, bahsi geçen öğrenciler için mülteci kavramının kullanılması uygun bulunmuştur.

Tanımlar

Göç: Farklı sebeplerle bireysel veya aileyle birlikte, kişilerin kendi isteği ya da baskılar yoluyla geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012; Sarıkaya, 2014; Topsakal, 2013).

Mülteci: Sığınmacı, göçmen, ikincil koruma ve geçici koruma kapsamındaki yabancıların tümüdür (Saklan 2018; Erdoğan, 2017; Erdem, 2017, Karaağaç ve Güvenç, 2019; Topaloğlu, 2020).

Mülteci Çocuk: Sığınmacı, göçmen, ikincil koruma ve geçici koruma kapsamındaki (Saklan 2018; Erdoğan, 2017; Erdem, 2017, Karaağaç ve Güvenç, 2019; Topaloğlu, 2020) yabancı uyruklu çocuklardır.

Okul Yönetimi: Eğitim yönetiminin okulla sınırlandırılmış hali olarak tanımlanmıştır. Okul yönetiminin asıl görevi madde ve insan kaynaklarını en verimli şekilde kullanarak okulu hedeflerine ulaştırmaktır (Bursalıoğlu 2002).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi; küreselleşme ve çok kültürlülük, göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, dünya göç tarihi, Türkiye göç tarihi, göç çeşitleri, göç ve eğitim ve okul yönetimi başlıkları altında incelenmiştir.

1.1. Küreselleşme ve Çok Kültürlülük

Küreselleşme dünyada son yıllarda yaşanan gelişmeleri açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Dünya’da meydana gelen teknolojik, ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmeler küreselleşmenin alt unsurlarıdır. Küreselleşme kısaca, toplumların maddi ve manevi değerler bakımından yaşadıkları ülkenin sınırlarını aşır tüm dünyayı bir bütün olarak görmesidir. Gezgin (2005) küreselleşmeyi, toplumların ideolojisi, kültürleri ve yönetim politikaları üzerinde uluslararası gücün ekonomik ve yönetim politikası, ideolojisi ve kültürünün hakimiyet kurması ve geliştirmesi olarak açıklamaktadır.

Küreselleşmeyi her alanda uzaklıkların daha az önem kazandığı, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda tüm dünya insanların birbirleri ile yaklaştığı süreç olarak ifade etmek mümkündür. Bazı insanlar küreselleşme ile dünyada refahın artacağını düşünürken, bazı insanlar ise sömürgeciliği şirin göstermek adına kullanılan bir kelime olarak düşünmektedirler. Küresel çağda özellikle internetin yaygınlaşması ile Dünya insanların gözünde iyice küçülmüştür. Dünya’daki tüm gelişmelerden insanlar anında haberdar olmaya başlamışlardır.

Küreselleşme, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD ile Sovyet Rusya arasında başlayan Soğuk Savaşın bitmesi ile hız kazanmaya başlamış; teknolojideki yarış ile zirveye ulaşmıştır. Ulusların birbirine yaklaşması, devletlerin kendi sınırları dışına çıkmaya başlamaları, dünyadaki oluşan tüm gelişmelere devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda müdahale etmeleri, gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere demokrasi getirme adına iç karışıklık çıkarıp müdahale etmeleri, bir anlamda

sömürgecilik faaliyeti sürdürmeleri ve kitlesel göçlerin oluşması küreselleşmenin belirli birkaç sonucu arasında gösterilebilir.

Ülkelerin yasal sınırlarına rağmen günümüzde toplumlar dünyanın başka bir yerindeki ülkeler ile iletişime geçebilmekte, oradaki gelişmelerden, siyasal ve fikir hareketlerinden etkilenmekte ya da onları etkileyebilmektedir (Aktaş, 2012). Küreselleşmenin sonucu olarak zaman ve mekan kısıtlamaları ortadan kalkmış, dünya küçülmüş, insanlar birbirlerine yakınlaşmışlardır. Mesafelerin yakınlaşmasının bir sonucu olarak ulus devlet anlayışı zayıflayarak uluslararası göçler ortaya çıkmıştır (Osler ve Starky, 2006).

Küreselleşme sürecinde büyük bir öneme sahip olan göç olgusu uluslararası alanda politik, toplumsal, kültürel ve ekonomik düzenin tamamen değişimini sağlamaktadır. Göç olgusu ülkeler tarafından sadece mülteci haklarını ifade etmemektedir. Küreselleşmenin gücü uluslararası göçün etkisiyle birleştiğinde, ülkelerin göçe olan yaklaşımı mülteci hakları ile sınırlı kalmamaktadır. Başta Avrupa devletleri olmak üzere birçok devlet göç konusuna kamu güvenliği, düzeni ve sağlığı açısından tehlike olarak görmektedirler. Bölgesel krizlere dönüşebilen kitlesel göç olaylarında birçok devletin önceliği sınır güvenliği olmakla birlikte, taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ve uluslararası hukuk kurallarını yok sayabilmektedirler (Czaika ve Haas, 2013).

Öz kimliklerin ve kültürel farklılıkların kabulü ve onları savunmayı içinde barındıran küreselleşme, aynı zamanda çok kültürlülük kavramını da ortaya çıkarmaktadır (Aktaş, 2012). Toplumlar tarih boyunca birbirleri ile sürekli ilişki içerisinde olmuşlardır. Bu nedenle farklı toplumlar birbirlerini farklı yönlerden etkilemişlerdir. Zamanla bilim ve teknolojinin ilerlemesi, çeşitli nedenlerle toplu olarak göçlerin başlaması, toplumların birbirini etkilemesi daha da kolaylaşmıştır. İki veya daha fazla toplumun bir arada yaşamaya başlaması ile farklı kültürler karşı karşıya gelmişlerdir. Birden fazla topluluğun yaşadığı ülkelerde farklı olan kültürler kimi zaman birbirlerini etkilemiş, kimi zamanda birbirlerine karşı direnç göstermişlerdir.

Günümüzdeki teknolojik, ekonomik ve siyasal gelişmelerle birlikte toplumlar çeşitlenmiş ve kültürel çeşitlilik artmıştır. Yirmi birinci yüzyılda küreselleşmenin etkisi her alanda hissedilmeye başlamıştır. Özellikle ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesiyle farklı kültürlere sahip birçok insan birbirleriyle etkileşime geçmektedirler. Böylece kültürel etkileşim de artmaktadır. Son yıllardaki akıllı telefon ve en önemlisi de internet teknolojisindeki gelişmeler ile dünyadaki tüm insanlar ve kültürel varlıkları birbiriyle ilişkili hale gelmiştir. Küreselleşme ile ulusal kültürler ve sınırların keskinliği etkisini kaybetmeye başlayıp, uluslararası ortak bir dünya kültürü oluşmaya başlamaktadır. Çok kültürlülük kavramı son yıllarda ülkelerin, sivil toplum örgütlerinin, ulusal ve uluslararası birçok kuruluşun gündeminde ve amaçları arasında yer almaya başlamıştır.

Hayatın var olması ile birlikte topluluklar birçok nedene bağlı olarak farklılaşmış (siyasi, coğrafi, kültürel, ekonomik vb.) ve çok kültürlü toplumları oluşturmuşlardır. Böylelikle bir ülke içerisinde farklı kültürlerin bir arada yaşaması zorunlu hale gelmiştir (Doytcheva, 2009). Gelişmiş toplumların çeşitli kültürleri içinde barındırdığı belirtilebilir. Bir toplumdaki farklı özelliklere sahip oluşumlar, çok kültürlülüğün ana temasını oluşturur (Parekh, 2002). Genel olarak çok kültürlülüğün, hem sosyal bir yapı, hem de bir fikir hali olarak ele alındığı görülmektedir. Ortada farklı bir oluşum vardır ve bu oluşumda, her bir yapı kendine özgü durumunu muhafaza etmeye devam eder ve aralarındaki bazı ortak elemanların yardımı ile yeni bir karışım oluştururlar (Vatandaş, 2002). Bunun yanında çok kültürlülük, toplumsal gerçekliği tanımlayan bir oluşum olmasıyla, kültürel çoğulculuk ilkesi ile birlikte işleyen ve bağımsızlık, hoşgörü, bireysel farklılıklara saygı ilkeleri üzerine modellenmiş bir düşünce durumu olarak da nitelendirilmiştir (Vatandaş, 2002).

Çok kültürlü toplumlarda, kültürel farklılıklarla ilgili iki tür yaklaşımdan söz edilmektedir. Birinci yaklaşım asimilasyon, ikinci yaklaşım ise çok kültürlülük yaklaşımıdır. Asimilasyonda farklı kültürlerin baskın olan kültür içinde eritilmesi ve yok edilmesi amaçlanmaktadır. Çok kültürlü yaklaşımda ise toplumdaki kültürel çeşitlilik ve farklılıklar hoş karşılanmakta, farklı kültür anlamaya çalışılmakta, saygı duyulmakta ve kültürün yaşaması için fırsat verilmektedir (Polat, 2012).

Çok kültürlülük bir toplumda yer alan çeşitli kültürlerin varlığına işaret etmektedir. Bazı insanlar farklı kültürleri zenginlik olarak görürlerken, bazıları kendi kültürünün özünü kaybedeceği düşüncesini taşımaktadırlar. Dünyada çeşitli nedenlerle son yıllarda iyice artan göç, farklı kültürlerin bir arada yaşamasını da gerektirmektedir. Ülkelerde oluşan bu kültürel çeşitlilik her alanda olduğu gibi eğitim sisteminde de değişime gidilmesini zorunlu kılmaktadır.

Göç konusu işlenirken, asimilasyon ve entegrasyon kavramları incelenmesi gereken önemli kavramlardır. Asimilasyon, bir kültürün azınlık olan kültürü içinde yok etmesi ya da kendisine benzetmesi olarak tanımlanabilir. Bu durum kendiliğinden olabileceği gibi devlet politikası olarak zorla da olabilmektedir. Entegrasyon ise, kültürler arası bütünleşmeyi ifade etmektedir. Farklı kültürlerin karşılaşp özünü yitirmeden birbirleri ile uyumunu, adaptasyonu sağlamaları olarak tanımlanabilir. Asimilasyon olumsuz bir kavrama karşılık gelip, istenilen bir durum değil iken entegrasyon istenilen ve olması gereken bir durumdur. Asimilasyon sonucunda insanlar kendi kültürlerinin değerlerine yabancılaşarak özlerini kaybedeceklerdir. Kişilerin kendi kültürünün özelliklerini taşıyarak ve koruyarak toplumsal uyumu sağlaması kültürel entegrasyon ile mümkündür. Fakat bazı ülkelerin entegrasyon adı altındaki politikaları asimilasyonun ad değiştirmiş hali ortaya çıkmaktadır. Castles ve Miller (2008)'de entegrasyon sözcüğü ile her ülkenin aynı şeyi kastedtiğini söylemenin mümkün olmadığını belirterek, ülkeyi yöneten politikacıların azınlık gruplara ilişkin ifadelerinde olumsuz çağrışım sebebiyle asimilasyon kelimesini kullanmadıklarını vurgulamıştır. Mevcut kültür içerisinde azınlık kültürünü eritmenin amaçlandığı entegrasyon uygulamaları, asimilasyonun kibar biçimi olarak gün yüzüne çıkmaktadır.

Kültürel olarak farklı öğrenciler için öğrenme yaşantıları, öğrencilerin kültüre bağlı özel yaşantıları ve bakış açılarıyla ilişkilendirilerek, onları yansıtacak şekilde düzenlenmelidir. Bu ihtiyaç, yeni fikirlerin önceki bilgilerle bağlantı kurulduğu zaman öğrenmenin daha etkili olduğu gerçeğini yansıtır (Gay, 2004). Öğretmenlerin öğrenme ve öğretme sürecinin sosyal ve kültürel bağlamı ve öğrencilerinin geçmiş yaşantıları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Öğretim, farklı ırk, dil, din, mezhep, etnik köken ve öğrencilerin kültüre yönelik ihtiyaçlarına cevap vermelidir (Banks, 2008). Bireyin kişisel gelişimi ile de yakından ilgili olan çok kültürlülük, yalnızca sosyal

hayatı değil, okul hayatını da etkilemektedir. Çok kültürlülük uygulaması, eğitimde fırsat eşitliğini de beraberinde getirmektedir. Farklı kimliklerin ayrımcılığa maruz kaldığı alanlardan biri olan eğitim tüm bireylerin hakkıdır (Ergin ve Ermağan, 2011).

1.2. Göç

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) yayınlamış olduğu 2017'deki stratejik planda göçün tanımı, bir bireyin ya da bir grubun uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir ülke içinde yer değiştirmesi olarak ifade edilmektedir. Göçün zamanına, durumuna ve nedenine bakılmaksızın insanların bir yerden bir yere hareket etmesi sonucunu oluşturan nüfus hareketleri bu boyuta girmektedir. Meydana gelen yer değiştirme hareketleri mecburi veya gönüllü nedenlerle olabilmektedir. Savaşlar, ekonomik krizler, baskıcı yönetimler veya siyasi nedenlerle birçok insan yaşadığı toprakları terk etmekle karşı karşıya kalabilmektedir. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle birçok devlet doğrudan veya dolaylı olarak göçten etkilenmektedir. 244 milyonu uluslararası göçmen olmak üzere, dünyada toplamda bir milyarı aşkın göçmen bulunmaktadır. Son yıllardaki savaşların ve zulümlerin etkisiyle dünya üzerinde mülteci ve sığınmacı hareketleri 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük insani krizi oluşturmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017).

Göç, farklı sebeplerle bireysel veya aileyle birlikte, kişilerin kendi isteği ya da baskılar yoluyla geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012; Sarıkaya, 2014; Topsakal, 2013). Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre göç "*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma.*" olarak açıklanmaktadır (TDK, 2020).

Her birey veya aile, bir sebeple uzak ya da yakın bir yerde olmak üzere bir göç macerasına sahiptir. Bazı insanlar yaşamlarının büyük bir kısmını mevsimlik tarım işçisi olarak göçebe bir şekilde sürdürürlerken bazıları eğitim, tatil, ibadet, vatani görev, evlenme ve boşanma gibi sebeplerle yeni bir yere taşınırken göç etmiş sayılmaktadırlar. Birçok birey yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği evinden ve

sevdiklerinden ayrı kalmak zorunda kalır. İnsanlığın doğuşundan şu ana kadar herkes için göç birçok durumda dünyanın gündeminde olmuştur (Bugay, Karakedi ve Erdur Baker, 2018). Göç olayı sonuçları açısından toplumsal, ekonomik, siyasal ve eğitim açısından etkileri çok olan bir nüfus hareketidir (Levent ve Çayak, 2017)

Göç, düzenli ve düzensiz göç olarak iki kavrama ayrılmaktadır. Düzenli göç, ev sahibi ülkeden girişi ve çıkışı, konaklamadan devam eden geçişleri düzenleyen kanun ve yönetmeliklere göre hareket edilerek bireylerin mevcut kaldığı yerden başka bir yere gitme durumudur. Düzensiz göç ise, konaklamadan devam eden geçişler ve alıcı devletlerin kanun ve yönetmeliklerinin dışında oluşan kontrolsüz hareketlerdir. Bir devlete düzenlenen norm dışı giriş yapmak ya da bulunmak ya da o ülkede yasadışı çalışmak anlamına gelmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013).

1.3. Göç Türleri

Ekici ve Tuncel (2015) göç çeşitlerini; dış göç, iç göç, isteğe bağlı göç, zorunlu göç olarak sınıflandırırken; ilkel, zorlama ile yapılan, serbest, kitlesel göçler olmak üzere oluş şekillerine göre ya da gönüllü veya zorunlu olarak yapılanlar şeklinde farklı sınıflandırmalar da yapılmaktadır. Yalçın (2004), alanyazında yapılan araştırmalar çok çeşitlilik göstermesine karşılık; göçün yoğunluğuna, irade esasına ülke sınırlarına ve göç edenlerin yerleşme sürelerine göre göçler şeklinde bir sınıflandırma da yapılmaktadır.

1.3.1. Mesafesine Göre Göç Türleri

Göç edilen yerin uzaklığı açısından değerlendirilen göç türüdür. Mesafesine göre göç türü iç göç ve dış göç olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.3.1.1. İç Göç

Bireyin aynı ülke içerisinde bir yerden başka bir yere göç etme işine iç göç denir. Tanımından da anlaşıldığı üzere göç hareketi aynı ülke içerisinde gerçekleştiği için ülke nüfusunda bir değişiklik olmayacaktır. Fakat ülke içerisindeki göç veren ve göç alan alanlar arasında nüfus olarak artış ve azalışlar meydana gelecektir. İç göç hareketlerinin rotası çoğunlukla kırsal alandan kent merkezlerine doğru olmaktadır. İç

göçler sürekli olabilecekleri gibi geçici de olabilmektedir. Sanayinin geliştiği bölgeler, verimli arazilerin bulunduğu alanlar, turizm açısından gelişmiş şehirler göç alan bölgelerdir.

İçduygu, Sirkeci ve Aydıngün (1998)'e göre köyden kente doğru yapılan iç göçlerin sebebi, kentlerin çekici ve köylerin itici özellikleri olmasıdır. Kentlerdeki cezbedici faktörler ulaşım ve iletişim olanakları, daha rahat yaşam isteği, iş bulma umudu, daha iyi eğitim alma olanakları ve sağlık sisteminin gelişmişliği; köylerin itici faktörleri ise toprakların miras yolu ile sürekli bölünmesi, verimsiz araziler, kan davaları, terör, güvenlik sorunları, tarımda makineleşme ile iş gücüne ihtiyacın azalması olarak ifade edilmiştir.

1.3.1.2. Dış Göç

Bireyin çeşitli sebeplerden dolayı bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi durumu dış göç olarak tanımlanmaktadır. Dış göç uluslararası göç hareketidir. Dış göçte göç veren ülkenin nüfusunda azalma oluşurken, hedef ülkenin nüfusu artmaktadır. Bireylerin veya toplulukların başka bir ülkeye göç etmesinde iç çatışmalar, savaşlar, akraba ilişkileri, daha rahat yaşam koşulları, iş bulma imkanları etkili olmaktadır. Dış göç sürekli olabileceği gibi geçici de olabilmektedir.

Başka bir tanımla dış göç, sınırlı bir süre veya sürekli olarak kalmak üzere çalışmak ya da göç edilen yere yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını geçerek başka ülkelere yapılan nüfus hareketidir. Dış göçün meydana gelmesinde göç edilen ülkedeki olumsuz faktörlerin etkisi yüksektir. Olumsuz durumların başında da gelir seviyesindeki düşüklük ve istihdam imkânlarının azlığı gelmektedir. Bu nedenle, dış göç çoğunlukla yurtdışına işçi göçü ya da beyin göçü olarak tanımlanmaktadır. Fakat, siyasi ve sosyal nedenler, doğal afetler, savaş gibi nedenlerle de dış göçler yaşanmaktadır (Ankara Kalkınma Ajansı, 2014).

1.3.2. Oluşum Süreçlerine Göre Göçler

Oluşum süreçlerine göre göç türleri gönüllü ve zorunlu göç olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.3.2.1. Gönüllü (Serbest) Göç

Eğitim, iş ya da evlilik gibi kişisel sebeplerle farklı ülkelerde yaşamayı tercih eden kişilere gönüllü göçmen denilmektedir (Zülal, 2002). Söz konusu kişisel tercihler olduğunda bazı insanların, macera hevesi, farklı bir kültürde yaşama isteği, ikamet ettiği yerden çeşitli sebeplerle oluşan bıkkınlık vb. nedenlerle yer değiştirmeye karar verdikleri ve bunu uyguladıkları gözlenmektedir (Yalçın, 2004). Gönüllü göçün özelliği kişinin isteğine bağlı olmasıdır. Ancak bu isteği oluşturan, çoğunlukla göç edilen bölgedeki refah seviyesinin yüksekliği ve sosyal koşulların zorlamasıdır (Erkan ve Erdoğan, 2006).

1.3.2.2. Zorunlu Göç

Göç hareketlerinin zorunlu olup olmamaları ekonomik nedenlerle ilişkili olup olmadığı ile ilgilidir. Yurt içinde veya başka bir devlete güvenlik amacı ile göç eden insanlar, hayatta kalmak amacı ile zorunlu olarak göç etmektedirler (Bugay, Karkedi ve Erdur Baker, 2018). Bireyin yaşadığı yerden kendi isteği dışında zorunlu olarak ayrılması durumu zorunlu göç olarak nitelenmektedir. Başka bir ifade ile, kişinin iradesi dışında çeşitli olayların etkisi ile oluşan göç türüdür. Zorunlu göçün nedenleri arasında güvenlik ihtiyacı, siyasi baskılar, doğal afetler, işsizlik, savaşlar ve temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan güçlükler sayılabilir.

1.3.3. Süresine Göre Göçler

Süresinde göre göçler, göçün belirli bir süre ya da kalıcı olarak yapıp yapılmadığına bağlı olarak gerçekleşen göç türlerini ifade etmektedir. Süresine göre göç türleri geçici ve sürekli göç türleri olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.3.3.1. Geçici Göçler

Geçici göçler, mevsimlik göçler olarak da bilinmektedir. Belli bir hedef için belirli bir süre içerisinde gerçekleşen göç hareketinin, amaca ulaştıktan sonra bireyin tekrar geri dönmesi ya da başka bir amaç için başka bir yere göç etmesi durumu olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile insanların tarım, hayvancılık ve turizm gibi faaliyetler nedeniyle yer değiştirmeleridir. Yalçın (2004), eğitim için başka bir şehir

ya da ÷lkeye giden öğrenciler ile mevsimlik işçilerin bu göç türü kapsamında değerlendirildiğini ifade etmektedir.

Özellikle mevsimlik tarım işçileri tarım arazilerinin bulunduğu yere, yani çalışacakları yere çadırlarını kurup orada kalırlar. Onların tarlalarda, en ücra mezralarda kalmaları birçok hizmetten mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Bu ailelerin çocukları buldukları yerde okulun çok uzak olması, aileler için eğitimin ikinci planda olması ve ailelerine işlerinde yardım etmeleri sebebiyle pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Çocuk işçiliğine maruz kalan çocuklar eğitim hakkından da yoksun kalmaktadırlar.

1.3.3.2. Sürekli Göçler

Bireylerin ekonomik, politik, güvenlik ve sosyal nedenlerle ikamet ettikleri yeri sürekli olarak terk etmeleri hareketidir. Bu terk ediş gönüllü veya zorunlu nedenlerden kaynaklı gerçekleşebilmektedir. Yalçın (2004)'a göre sürekli göç; doğup büyüdüğu yerinden göç ederek, hayatının geri kalan kısmını göç edilen yerde sürdürmek nedeniyle yapılan göçler olarak ifade edilmektedir.

1.3.4. Yasal Usüllere Göre Göç Türleri

Yasal usullere uyum konusu daha çok devletlerarası göçlerde söz konusu olmaktadır. Göçün oluşum nedenleri ne olursa olsun, yer değişikliğinin ÷lkelerarası seyahat kanunlarına uygun olup olmaması durumu yasal çerçevede değerlendirilir. Yasal usullere göre göç türleri, düzenli ve düzensiz göç olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.3.4.1. Düzenli Göç

Göç eden kişi ya da kişiler göç düzenlemeleri ve prosedürleri uyarınca, belirli bir ÷lkeye girmek, orada ikamet etmek ya da çalışmak için gerekli olan izin ve belgelere sahiptirler (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015). Başka bir ifade ile bireylerin vatandaşı olduğu ÷lkenin, seyahat sırasında konaklamadan üzerinden geçtikleri ÷lkenin ve göç için geldikleri asıl ÷lkenin seyahatlere ilişkin yasal prosedürü ile uyumlu olarak seyahat etmeleri durumudur.

1.3.4.2.Düzensiz Göç

Düzensiz göç, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir. Düzensiz göç; hedef ülkeler, durmadan geçilen ve gönderici ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Hedef ülkeler için ülkelere yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; gönderici ülke için ülkesini terk ederken gerekli yasal düzenlemelere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Durmadan geçilen ülkeler içinse; gönderici ülkelere hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip, bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp, ülke sınırlarını terk eden kişilerdir (GİGM, 2020). Sığınmacı ve mülteci göç hareketleri ile transit geçen göçmenler bu kategori içerisinde yer almaktadırlar.

1.4. Göç ile İlgili Kavramlar

Alan yazındaki göç tanımları ve sebepleri incelediğinde göçün toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal bir olgu olduğu kadar bireysel bir süreç olduğu da görülmektedir. Bu nedenle, göç eden kişiler ve göç ile ilgili kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu başlık altında göçmen, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramlarına yer verilmiştir.

1.4.1. Göçmen

BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmesi'nde göçmen kavramı, “yaşadığı ülkesini kendi isteğiyle daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla terk eden kişi” olarak tanımlanmaktadır (BM, 1951). Göçmen tanımında dikkat çekilen durum, bireyin hedef ülkeye kalıcı olarak yerleşmesidir. Göçün nedenine ve kalış süresine bakılmaksızın bir kişinin ülke içinde veya yurtdışına olacak şekilde hayatını sürdürdüğü yeri değiştirmesi, bireyin göçmen olarak isimlendirilmesine sebeptir (Bugay, Karakedi ve Erdur Baker, 2018).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yaptığı tanıma göre ise göçmen, sebebi ne olursa olsun düzenli ya da düzensiz olması farketmeksizin kendi ülkesinden farklı bir ülkede bir yıldan fazla kalan kişi olarak tanımlanmaktadır (İçişleri Bakanlığı,

2020). Ziya (2012) başka bir ifade ile göçmeni, genellikle ekonomik nedenlere bağlı olarak mevcut durumundan memnun olmayıp, kanunlar ve yönetmelikler çerçevesinde ya da yasa dışı yollarla ikamet ettiği devleti terk edip farklı bir devlete yerleşen, hayatına burada devam eden yabancı olarak belirtmektedir.

1.4.2. Mülteci

Köylü (2017)'ye göre mülteci; ulusundan, inancından, soyundan ve siyasi görüşünden dolayı saldırıya maruz kalacağını düşündüğü için, ölüm korkusuyla vatanını terk etmek zorunda kalan kişilere denir. Kaçmak durumunda kaldıkları vatanlarında savaş, zulüm, ekonomik kriz ve farklı siyasi görüşten dolayı öldürme vb. durumlara rastlanmaktadır. Mülteci tanımlamasında ön planda olan mülteci olarak nitelenilecek kişi veya kişiler, vatanlarında can ve mal güvenliklerinin olmaması nedeniyle farklı ülkelere korunmak amacıyla göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

BM Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci kavramı; ırkı, inancı, uyruğu, belli bir toplumsal gruba ait olma ya da siyasi düşüncesi yüzünden, eziyet göreceğinden korktuğu için yurttaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu nedenlerle zulüm göreceği düşüncesi ile bu ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen ya da uyruğu olmayan ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ülkesinin dışında bulunan, ülkesine tekrar dönemeyen yahut söz konusu korku sebebiyle geri gelmek istemeyen birey olarak tanımlanmaktadır (Türk Kızılayı Göç Raporu, 2017). Başka bir ifadeyle mülteci, herhangi bir sebeple baskı yapılabileceğinden veya ölebileceğinden korktuğu için bağlı olduğu devletin dışında bulunan ve bu devletin olanaklarından faydalanmayan, devletine dönmek istemeyen insanlar olarak kabul edilmektedir (Deniz, 2014).

Mülteciler göçmenlere göre yasal olarak daha iyi haklara sahiptirler. Verilen bu haklar ile mültecileri sınır dışı etmek kolay değildir. Sınır dışı edilebilmeleri için ulusal güvenliği ve kamu düzenini tehdit etmeleri gerekmektedir. Taraf devletlerden bir ülke mülteciyi kabul etmiş ise siyasi görüş, ırk, inanç ve statüsünden dolayı ülkeden çıkarma gücüne sahip değildir. Pek çok ülkede mülteci durumunda olan kişilerin yerleşmeleri düzensiz olsa da, uluslararası yasalara göre güçlü haklara sahiptirler (Çakran ve Eren, 2017).

1.4.3. Sığınmacı (İltica)

Sığınmacı kavramı; soyu, inancı, milliyeti ya da sosyal bir gruba üyeliği sebebiyle zulme uğrayacağından endişe ettiği için yurttaşı olduğu ülke dışında bulunan ve yurttaşı olduğu ülkenin haklarından faydalanamayan ya da zulme uğrayacağı düşüncesinden dolayı yararlanmak istemeyen ve önceden yaşadığı ülke sınırları dışında bulunup oraya dönmeyen yabancı olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazate, 1994).

BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde sığınmacı kavramı, mülteci olduğu iddiası ile vatanını terk eden fakat mültecilik başvurusu henüz sonuçlanmamış birey olarak belirtilmektedir (BM, 1951). Başka bir ifade ile sığınmacı, ikamet ettiği ülkeyi çeşitli sebeplerle terk eden ya da kaçıp başka bir ülkeye mülteci olduğu düşüncesi ile sığınan, fakat sığınmış olduğu ülke tarafından mültecilik başvurusu hakkında henüz karar açıklanmamış yabancı olarak tanımlanmaktadır (Deniz, 2014). Sığınma, temel bir insan hakkı olması sebebiyle mültecilik insan hakları çerçevesinde değerlendirilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 14'e göre herkes zulüm karşısında farklı ülkelere iltica etmek ve bu ülkeler tarafından mülteci muamelesi görme hakkına sahiptir, denilmektedir (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948).

Bazı ülkeler sığınma talebini uluslararası hukuk kurallarına göre hareket etmeden politika malzemesi yapmaktadırlar. Ülke yönetiminde etkili olan kişilerin yönetim ile ters düşmesinden kaynaklı ya da ülkeyi bölme teşebbüsünden dolayı, ülkeyi terk ederek ya da kaçarak başka bir ülkeye sığınma talebi çoğunlukla kabul edilmekte ve geldiği ülkeye karşı siyasi bir koz olarak kullanılmaktadır. Fakat konu savaşlardan, iç çatışmalardan kaçan insanlar olunca aynı muamaleyi görmemektedirler. Bu insanlara karşı sınır kapıları kapanmakta, ülkeye her türlü girişi engellemek için tüm önlemler alınmaktadır. Hatta deniz sularında ve karalarda insanlık suçu işlenerek sığınma talebinde bulunan insanlar geri itilmekte ve ölüme terk edilmektedirler.

1.4.4. Geçici Koruma

Geçici koruma, Bakanlar Kurulu kararı ile yürütülen, acil ve geçici koruma tedbidir. Bireysel uluslararası koruma başvuru sisteminin etkin bir şekilde uygulanmasının

mümkün olamadığı, kitlesel göç hareketinin olduğu durumlarda uygulanır. Uluslararası hukuk standartlarında; inanç, kültür ve ırk ayırımı gözetmeksizin, geri göndermeme ilkesi, açık kapı politikası ve temel ihtiyaçların karşılanması şeklinde üç temel kriteri bulunmaktadır (GİGM, 2016). IOM'a (2015) göre geçici koruma, çatışma ya da şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme olarak ifade edilmektedir.

1.4.5. Yabancı Uyruklu

TDK'ya (2020) göre yabancı uyruklu kavramı, başka devlet uyruğunda olan, başka milletten olan kimse olarak tanımlanmaktadır. Çağlar'a (1997) göre yabancı uyruklu kavramının içerisine; başka ülkeye gitmiş mülteci, sığınmacı, uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişiler girmektedir. Yabancı uyruklu öğrenciyi ise MEB (2014) her derece ve seviyedeki eğitim kurumlarında öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda olmayan kişi olarak ifade etmektedir. Başka bir ifade ile yabancı uyruklu öğrenci, eğitim aldığı ülkenin vatandaşı olmayan kişiler olarak tanımlanabilir (Demirhan, 2017).

1.5. Göç Tarihi

Doğadaki tüm canlı türleri için kullanılan göç kavramı, insan yaratılışından bu yana nedenleri değişerek var olmuştur. Gereksinimlerini yaşadığı yerde karşılayamayan insanların yer değiştirdiğinin tarihte birçok örneği vardır. Göç olayları, etkin bir konu olmasının yanında ülke sınırlarını zayıflattığı için aciliyetle üzerinde çalışılması gereken bir durumdur. Toplu göç hareketlerinin artması ve göçün etkisinin giderek genişlemesi ile içinde bulunduğumuz yüzyıl "Göçler Çağı" olarak adlandırılmaktadır (Catles ve Miller, 2008). Geçmişteki kitlesel göç hareketleri incelendiğinde bu hareketlerin iklimsel ya da coğrafi koşullara göre meydana geldiği görülmektedir. Ülke nüfuslarının giderek artması ile birlikte göç etmeye yönelen insanlarda, göç yönlerinin yaşamsal ihtiyaçlara göre belirlendiği söylenebilmektedir. Doğada doğal kaynakların sınırlı olması, devletlerin nüfusunun plansız bir şekilde artması ile göç edilen bölgeler üzerinde hâkimiyet yarışı başlamıştır. Bu mücadeleler iç çatışmaları, savaşları, yeni sınırları ve yeni kitlesel göç hareketlerini beraberinde getirmiştir.

1.5.1. Dünyada Göç Tarihi

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insanların göçebe olarak yaşadığı bilinmektedir. Bilinen ilk göçlerin hava olaylarına ve deniz düzeyindeki yükselmelerine ve çekilmelere ilişkili olarak yapıldığı tahmin edilmektedir (Çakmak, 2018). İnsanlığın doğuşuyla başlayan Orta Çağ'ın sonuna kadar süren göç hareketlerinin M.Ö. 1700'lerde Andronovo bölgesinden, Altay ve Tanrı dağlarına, M.Ö. 1300'li yıllarda Maveraünnehir ve Kazakistan'a, M.Ö. 1100'li yıllarda Çin'in kuzeyinden Baykal Gölü ve Kansu–Ordos bölgesine, M.Ö. 1000'lerde Sibiryaya ve Ural Dağlarına, Hunların Orhun bölgesinden Kazakistan'ın güneyine Anadolu, Azerbaycan, Suriye ve Seyhun Nehri kıyılarına doğru olduğu bilinmektedir (Kıyar, 2008).

Dünya göç tarihi açısından Türklerin Orta Asya'dan göç hareketleri de oldukça önemlidir. İnsanların ana vatanları olan yerleri terk etmelerindeki en önemli sebepler, iklim değişikliğinden kaynaklı kuraklık, tarıma elverişli toprakların olmaması, uzun süren savaşlar, ekonomik ihtiyaçlar ve siyasi olaylardır. Orta Asya'da yaşamını sürdüren topluluklar için hayvancılık çok önemlidir. Otlak alanların hastalıklarla yetersiz duruma gelmesi ile birlikte insanların ihtiyaçlarını karşılayamaması, göç hareketlerini zorunlu hale getirmiştir. Başlattıkları göç hareketleri ile Türkler farklı bölgelere göç ederek dünya demografik yapısında büyük değişiklikler oluşturmuşlardır.

Dünya göç tarihi incelendiğinde ilk sırayı, ilk büyük kitlesel göç olan kavimler göçü almaktadır. Çin'in egemenliğinden kurtulmak isteyen toplulukların Batıya doğru hareket etmesiyle günümüzdeki Avrupa ülkelerinin temeli oluşmuştur. Daha sonraki büyük göç hareketi 2. Dünya Savaşı ile oluşmuştur. Savaş sonrası tekrar düzenini oluşturmak isteyen Avrupa devletleri, gelişmekte olan ve az gelişmiş devletlerden işgücünü karşılamak için 1954–1970 yılları arası Türkiye, İspanya ve Yunanistan'dan emek işçisi alımı gerçekleştirmişlerdir. Sanayinin ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte insanlar daha rahat yaşam alanlarının olduğu yerlere yönelmeye başlamışlar ve bu durum göçe başka bir nitelik kazandırmıştır. Son zamanlarda karşılaşılan göç hareketlerinin bireysel olduğu görülmektedir. İnsanlar daha konforlu bir hayat sürmek

için, her alanda gelişmiş olan ülkelere doğru yönelim içindedirler (Günay, Atılğan ve Serin, 2017). Şekil 1’de kavimler göçü haritası yer almaktadır.

Şekil 1. Kavimler göçü haritası (<http://sinavex.com/>).

Şekil 1.’de görüldüğü gibi kavimler göçü ile Roma İmparatorluğu parçalanmış, Doğu Roma ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayrılmıştır. Kavimler göçü Avrupanın etnik yapısını değiştirmiş, günümüzdeki Almanya, İngiltere, İspanya, Fransa gibi Avrupa devletlerinin oluşumunu sağlamıştır. Kavimler göçünün diğer önemli sonuçlarından biri ise Türkler tarafından Avrupa’da kurulan Avrupa Hun Devleti ile Avrupa’da Türk kültürünün yayılmasıdır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hızla artan nüfuslarına karşın insanların sosyal ve ekonomik gereksinimlerini yeterince karşılayamamaları; bölgesel gerilimler, otoriter yönetimler, iç çatışmalar güvenlik endişelerini beraberinde getirmekte ve bireylerin göç etmelerinde büyük rol oynamaktadır. Küreselleşme ile birlikte sosyal medya araçlarındaki gelişmeler insanlar arasında iletişimi ve bilgi alış verişini kolaylaştırmakta ve daha kaliteli bir yaşam şartlarını görmeleri göçün başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Tablo 1.’de, dünyadaki uluslararası göçmenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Dünyadaki uluslararası göçmenler

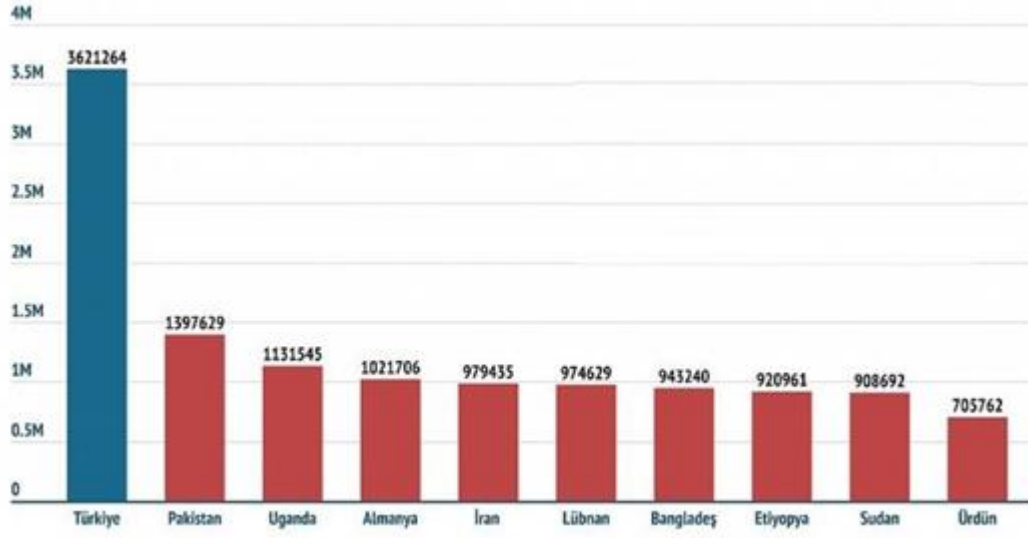
Yıl	Göçmenlerin sayısı	Göçmenlerin dünya nüfusundaki yüzdesi
1970	84.460.125	% 2,3
1975	90.368,010	% 2,2
1980	101.983.149	% 2,3
1985	113.206.691	% 2,3
1990	153.011.473	% 2,9
1995	161.316.895	% 2,8
2000	173.588.441	% 2,8
2005	191.615.574	% 2,9
2010	220.781.909	% 3,2
2015	248.861.296	% 3,4
2019	271.642.105	% 3,5

Kaynak: IOM Dünya Göç Raporu, 2020.

Tablo 1. incelendiğinde güncel verilere göre dünya genelinde uluslararası göçmenlerin sayısının yaklaşık 272 milyon olduğu görülmektedir. Bu sayı dünya nüfusunun yaklaşık % 3.5'una denk gelmektedir. Bu tabloda dikkat edilmesi gereken durumlardan biri de bu yüzdenin halen dünya nüfusunun küçük bir oranına denk geldiği gerçeğidir. Dünyadaki insanların halen büyük bir çoğunluğu göç etmeye çalışmaktadırlar. Ülke içerisinde yerinden edilenlerin sayısı 41 milyonun üzerine ve mülteci sayısı 26 milyonun üzerine çıkarak rekor seviyeye ulaşmıştır (IOM Dünya Göç Raporu, 2020). IOM'un (2020) Göç Raporu'na göre, hazırlanan tablodaki değerler incelendiğinde 1970'den 2019 yılına kadar göçmen sayısında 187 milyonun üzerinde bir artış olduğu görülmektedir.

Göç olayı sadece göç alan devletlerde değil, küreselleşmenin hissedildiği ya da yoğun olarak yaşandığı tüm devletlerin gündeminde yer almakta, herkesi ve tüm sistemi ilgilendirmektedir. Dünya genelindeki neredeyse her ülke göçten etkilenmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı toplu nüfus hareketlerine şahitlik etmiş, göçmen nüfusu son yarım yüzyılda hızlı bir artış göstermiştir. BM verilerine göre son 20 yıldaki hızıyla artmaya devam ederse, dünyadaki uluslararası göçmenlerin sayısının 2050'de 405 milyona ulaşması beklenmektedir (2016 Göç Raporu, 2017). Tablo 2.'de dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülkeler (2018) yer almaktadır.

Tablo 2. Dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülkeler

Kaynak: BMMYK, 2018.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre hazırlanan Tablo 2. incelendiğinde, dünyada en fazla mülteci barındıran ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye'yi Pakistan, Uganda, Almanya ve İran takip etmektedir. Verilerde dikkat çeken başka bir unsur ise, en fazla mülteci bulunduran ilk on ülke arasında Avrupa ülkelerinden sadece Almanya'nın bulunmasıdır (BMMYK, 2018).

1.5.2. Türkiye'de Göç Tarihi

Türkiye Cumhuriyet'i, kurulmadan önce ve kurulduktan sonra çeşitli nedenlerle yoğun bir göç akımı ile karşı karşıya kalmış ve kalmaya da devam etmektedir. Bu göçlerin nedenleri ise; bulunduğu coğrafi konumu ve stratejik konumu itibariyle Avrupa ülkelerine ulaşmak için en uygun görülen geçiş noktasında olması, komşu ülkelerdeki savaş, otoriter yönetimler, zulüm, siyasi baskılar, ekonomik istikrarsızlık ortamları ve bu ortamların devam etmesi, sınır bölgelerindeki akrabalık ilişkileri şeklinde belirtilmektedir (Çakırer, 2016).

Anadolu, dünya tarihinde farklı milletlere ve dinlere kucak açarak genel itibariyle yerleşim amaçlı olsa da, kıtalar arasında köprü vazifesi de görmüştür. Anadolu ve misafirperver insanları, hem dini yükümlülükleri çerçevesinde, hem de insanlık

vazifesi olarak her zaman mazluma, çaresize ve yurtsuza kucak açıp ev sahipliği yapmıştır. Toprağını, evini ve ekmeğini hiç sakınmadan paylaşmıştır (Göç İdaresi, 2020).

Göç olgusu insanlık tarihini her zaman etkilemiştir. Dünyanın günümüzdeki yapısını almasında göç dalgalarının büyük bir etkisi vardır. Göçün en önemli iki sebebi ekonomik sebepler ile savaşlar ve çatışmalar olarak görülmektedir. Bu iki sebepten dolayı Asya'nın geri kalmış ülkeleri olan Afganistan ve Pakistan, Orta Doğu'da Irak, Suriye gibi iç savaş ve dış müdahale yaşayan ülkelerde Avrupa'ya doğru kitlesel bir göç hareketi yaşanmaktadır. Dolayısıyla Avrupa'ya doğru hareket eden bu göçün ana güzargahı Türkiye'den geçmektedir. Bu yüzden göç olayları ülke gündeminde önemli bir yer tutmaktadır (Efe, 2018). Türkiye'nin biçimlenmesinde ve yapı taşlarının oluşmasında, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan ve büyük çapta Anadolu'nun etnik değişimine neden olan göç dalgaları önemli rol oynamıştır.

İnsanlık tarihinin başından beri var olan göç, tüm canlıların hayatlarını daha iyi ve kaliteli şartlarda sürdürebilmeleri veya yaşamlarını devam ettirebilmeleri amacıyla gerçekleşmektedir. Tarihte görülen kitlesel göç hareketleri, genellikle özgürce bir seçim değildir ve çoğu zaman otoriter yönetim, savaş, sömürgecilik şeklinde ortaya çıkmıştır. Nitekim, Batı'da 19. ve 20. yüzyılda sanayinin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, sömürgecilik ve savaşlar nüfus hareketlerini arttırmış, kitlesel göçler ortaya çıkmıştır (Güleç ve Sancak, 2009). Son yıllarda Türkiye'ye yapılan göçlerin geneli, komşu ülkelerdeki savaşlardan ve rejim baskısından kaçan kitlesel insan gruplarından oluşmaktadır.

Aslan (2019)'a göre Türkiye'nin göç tarihi çok eskilere dayanmasına rağmen, yeni göç alan ülke olarak değerlendirildiği görülmektedir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yurt dışına göç eden kitlesel işçi hareketleri, Türkiye'nin göç geleneğini genel olarak belirlemiştir. Ayrıca bu dönemin öncesinde ve sonrasında kitlesel göç hareketleri de yaşanmıştır. Bu nüfus hareketliliklerinin arasında iç göçlerin oranı azımsanmayacak kadar önemlidir. Balkan Savaşlarının sonucu olarak yeni kurulan ulus devletleri ile belirlenen yeni sınırlar ve karşılıklı nüfus değişimi sürecine bağlı olarak yaygın nüfus hareketleri yaşanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulan yönetim anlayışına ve düzene yavaş yavaş alışıldığı, çeşitli nedenlerle göç eden göçmenlerin ve muhacirlerin kalıcı veya geçici yerleştirildikleri politikaların olduğu görülmektedir. Asıl olarak, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra geçen yirmibeş-otuz yıllık zaman içerisinde, Türkiye'deki şartların, imkanların değiştiği ve kuruluş dönemindeki önceliklerin önemini yitirdiği ve yerini başka önceliklere bıraktığı söylenebilir (Erder, 2014). Türkiye coğrafi, siyasi ve stratejik konumu sebebiyle tarihsel süreçte her zaman göç akınları ile karşı karşıya kalmıştır. Son zamanlarda Türkiye'nin artan ekonomik gücü, ülkeye yönelik göç hareketlerine çekim sağlamış ve ayrıca çevresindeki ülkelerde meydana gelen siyasi istikrarsızlıklar Türkiye'ye yönelik göçü teşvik eden bir unsur haline dönüşmüştür. Türkiye geçmiş dönemlerde göç hareketleri bakımından geçiş ülke konumunda iken, günümüzde hedef ülke olarak görülmeye başlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bu yana birçok göç dalgasının etkisinde kalmıştır. Son yıllarda çevresindeki ülkelerde yaşanan başlıca sorunlar nedeniyle ülkeye yönelen göç hareketlerinde büyük bir artış gözlemlenmektedir. Tarihsel olarak geniş bir geçmişe sahip olan Türkiye bu zamana kadar birçok mülteci, göçmen ve sığınmacıya kucak açarak göç hareketlerinin merkezi durumuna gelmiştir. Bu nedenle Türkiye sınır komşusu ülkelerinden ve Asya ülkelerinden göç edip daha gelişmiş bir ülkeye, genellikle Avrupa'ya transit geçiş için bekleyen göçmenlerin ve son yıllarda Suriye'deki savaştan kaçan insanların ilk ulaştıkları ülke olmaktadır. İçduygu (2012)'nin araştırmasında da belirttiği gibi Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin genellikle Irak, Afganistan, Özbekistan, Azerbaycan, İran, Kazakistan, Türkmenistan ve Suriyeli vatandaşlar olduğu görülmektedir.

Mülteciler Derneği'nin 21 Ekim 2020 tarihinde sonuçlandığı Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli sayısını 3 milyon 624 bin 517 kişi olarak belirlemiştir. Bu kişilerin 1 milyon 694 bin 242'sini yani % 46'sını 0-18 yaş aralığındaki çocuklar oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği, 2020). Tablo 3'te, Cumhuriyet dönemi Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketlerine ilişkin veriler yer almaktadır.

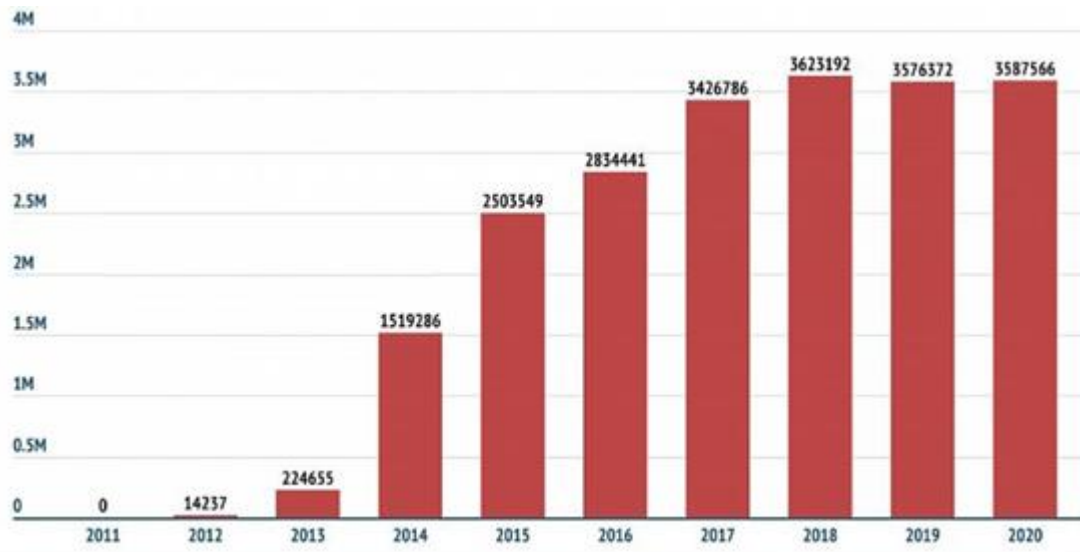
Tablo 3. Cumhuriyet dönemi Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketleri

Yıllar	Göç veren ülke/bölge	Göç eden kişi sayısı
1922-1938	Yunanistan	384.000
1923-1945	Balkanlar	800.000
1933-1945	Almanya	800
1988	Irak	51.542
1989	Bulgaristan	345.000
1991	Irak	467.489
1992-1998	Bosna	20.000
1999	Kosova	17.446
2001	Makedonya	10.500
2011-2019	Suriye	3.600.000

Kaynak: Göç İdaresi, 2020.

Tablo 3. incelendiğinde, Türkiye'nin 1922'den bu yana 6,5 milyondan fazla kişiye ev sahipliği yaptığı anlaşılmaktadır. Belirtilen rakamlara çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen insanlar dahil edilmemiştir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan göçmenlere ilişkin rakamlar incelendiğinde son 15 yılda yaklaşık 3.3 milyon kişinin ikamet izni aldığı görülmektedir (Göç İdaresi, 2020). Tablo 4.'te, Türkiye'deki Suriyeli mültecilere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4. Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısı

Kaynak: Göç İdaresi, 2020.

Tablo 4.'teki veriler incelendiğinde, sınır komşusu Suriye'de çıkan iç savaşın ardından Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sayılarının giderek arttığı görülmektedir. 2013'te 224 bin olan Suriyeli mülteci sayısı 2014'te 1,5 milyona, 2015'te 2,5 milyona ulaşmıştır. 20 Şubat 2020 itibariyle Türkiye'de 3 milyon 587 bin geçici koruma altında Suriyeli bulunmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) 12 Ağustos 2021 verilerine göre, 2021 yılı 29 bin 118 Afgan düzensiz göçle Türkiye'ye geldi. Bu sayı, 2020'de 50 bin 161 2019'da ise 201 bin 437'idi. 2018'de 100 bin 841, 2017'de 45 bin 259, 2016'da 31 bin 360, 2015'te 35 bin 921, 2015'te 12 bin 249 Afgan Türkiye'de yakalandı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 20 Ağustos'ta yaptığı açıklamada Türkiye'de 300 bin Afgan göçmenin bulunduğunu söyledi (GİGM, 2021).

1.6. Göç ve Eğitim

Orta Doğu'da uzun yıllar süren savaşlar nedeniyle milyonlarca insan güvenlik nedeniyle yaşadıkları yerleri terk ederek Türkiye'ye sığınmışlardır. Özellikle de sınır komşusu olan Suriye'de 2011 yılından beri devam eden savaş, Suriye'den Türkiye'ye milyonlarca insanın göç etmesine neden olmuştur. Türkiye, rejim baskısı ve savaş yaşanan ülkelere yakın olması ve en önemlisi de Batı ülkelerine transit geçiş konumunda olmasından dolayı, çok fazla göçmen akınına maruz kalmaktadır. Neredeyse ülkedeki tüm illere yayılmış durumda olan göçmen ailelerinin, kendi ülkelerinde savaş ve çatışma devam ettiği ve geri dönme koşulları oluşmadığı için uzun bir süre daha burada kalacakları aşıkardır.

Yabancı uyruklu ailelerin çocukları göç ettikleri ülkenin resmi dili, kültürü ve eğitimi ile yetişmek zorunda kalmaktadırlar. Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan ailelerin çocuklarının da burada yaşayan çocuklar gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Kılınç, 2019). Göç etmek zorunda kalan Suriyelilere sınırlarını açan devletlerde vatandaşlık, insan hakları, eğitim gibi konularda yeni düzenlemeler yapma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Taylor ve Sidhu, 2012). Mülteci çocukların Türkiye'de bulunma ve eğitim görme amaçları farklılık göstermektedir. Öğrencilerin Türkiye'de eğitime başlamaları, kendi seçimlerinden çok zorunlu bir nedenden kaynaklanmaktadır. Çeşitli ülkelere kabul edilene kadar bir basamak ya da bir geçiş

noktası gibi görülen Türkiye’de bulunan öğrenciler, herhangi bir gelecek ve eğitim planı olmadan Türkiye’deki okullara kabul edilmektedirler. Geldikleri ülkelerden farklı bir eğitim sistemiyle karşılaşan göçmen öğrenciler, yaşlarına göre doğrudan sınıflara alınmakta, bu yüzden de başta öğretmenleri olmak üzere, sınıf arkadaşlarıyla, okul yönetimi ile iletişimde yetersiz kaldıkları bir süreç geçirmektedirler. Bu süreçte en çok mağdur olanlar ise şüphesiz mülteci çocuklar olmaktadır. Ayrıca okul yöneticileri ve öğretmenlerin nasıl bir durumun ortasında kaldıklarını ve ne sıkıntılar çektiklerini unutmamak gerekir.

İnsan doğduğu, büyüdüğü, çocukluk dönemini geçirdiği ve kendini ilk kanıtlayma dönemini annesi, babası, çevresiyle yaşadığı kültürle ilk karşılaştığı yerden ayrılıp başka yerde yaşamak zorunda kaldığı zaman, bir tür travma, örselenme yaşamaktadır. Bu duygu durumları göz önüne alındığında, bir ülkede mülteci bir aileye mensup bir çocuk olma durumunun duygusal ve davranışsal sorunlar yaşama olasılığını artırdığı söylenebilir (Sarıkaya, 2014).

Travmatik yaşam deneyimleri yaşamış ve alıştıkları ülkelerinden uzakta yaşamak zorunda kalan çocuklar için göç, zorlu bir deneyimdir. Türkiye’de ne kadar süreyle kalacağı henüz belirgin olmayan ve ülkelerindeki riskin devam ettiği mültecilerin yaklaşık yarısından fazlasının eğitim çağında çocuklardan oluşması, konunun dikkate değer bir boyuttur. Bu durum, mülteciler için sadece temel bakım, güvenlik, sağlık, beslenmenin yanı sıra eğitimle ilgili de bir takım ek önlemler alınmasını gerektirmektedir (Eren, 2019). Uluslararası hukuk belgelerine göre çocuklara sunulması gereken haklardan biri de eğitim hakkıdır. Bu bağlamda ülkelerin eğitim politikalarında mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarına ilişkin düzenlemelere yer verilmesi gerekir (Börü, 2016).

2011 yılında Suriye’deki iç savaştan dolayı üç milyona yakın insan Türkiye’ye göç etmiştir. Göçle gelen Suriyeli nüfusunun yarısından çoğunu çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar için sığınma sürecinin oldukça zor olduğu söylenebilir. Özellikle kendi ülkelerinden farklı bir çevrede bulunmaları, uyum sorununu da beraberinde getirmektedir. Geçici koruma statüsündeki çocuklar için zorunlu olarak göç ettikleri ülkedeki önemli hususlardan birisi eğitimidir. Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 22.

Maddesinde göçmen çocukların eğitimi hakkından açıkça söz edilmiştir ve bu madde özellikle çocukların eğitimi için taraf devletlere yükümlülükler getirir. Geçici koruma statüsündekilere, temel eğitim konusunda yurttaşlara sağlanan olanakların aynısının sağlanması öngörülmüştür (Ergün, 2018).

Türk Eğitim Sistemi'nde yabancı uyruklu öğrencilerin her geçen gün artan bir şekilde eğitim-öğretime dâhil olmaları ile yabancı uyruklu öğrenci gerçeği eğitim alanında kendini göstermeye başlamış, kültürlerarası iletişim ve etkileşim bu doğrultuda kaçınılmaz olmuştur. Eğitim, kültürlerin korunması ve geliştirilmesinde kullanılabilecek en önemli araç olmasının yanı sıra, bütün ülkeler eğitim yoluyla kültürel değerlerini, milli kimliklerini yeni nesillere aktarmaktadır. Eğitimin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, öncelikle bireye kazandırılacak davranışların analiz edilip, istedik davranışların kazandırılmasına bağlıdır. Dolayısıyla uygun eğitim ortamının düzenlenmesi, öğrenciye davranış değişikliğini gerçekleştirmede düzenli rehberlik yapılması, hedeflenen davranışların hangi ölçüde gerçekleştiğinin sistematik ve güvenilir bir biçimde kontrol edilmesi gerekmektedir (Uyar, 2007). Tezcan (2000)'a göre, çocukların zorunlu eğitim çağı içinde yabancı ülkelere gitmeleri, onların dilini yeterince öğrenememelerine ve ana dillerinde eğitimlerinin yarım kalmasına yol açmıştır. Bu durum her iki dili de yeterince öğrenememelerine ve okulda başarısız duruma düşmelerine neden olmuştur. Böylece çocuklar hem yaşadıkları ülkenin eğitiminden yeterince yararlanamamışlar, hem de kendi kültürlerinden kopmuşlardır.

Etnik kimliği ve kültürü ne olursa olsun eğitim ortamı bireyin kendisini gerçekleştirmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Çok kültürlü eğitimde öğretim programı ve öğrenme ortamının düzenlenişi, diğer kültürleri de içinde barındıracak şekilde olmalıdır (Ergin ve Ermağan, 2011). Hiçbir birey eğitim hakkından alıkonulamayacağı için göç eden bireyler, eğitim sistemine en hızlı şekilde entegre edilmeye çalışılmalıdır. Dünyadaki pek çok ülkenin küreselleşme sonucunda çok kültürlü oluşu, eğitimin temel hedeflerinde, ülke sınırları içerisinde yaşayan tüm bireylerin dillerine, dinlerine, ırklarına, cinsiyetlerine, kültürel geçmişlerine ve ekonomik düzeylerine bakılmaksızın istek ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, fırsat ve olanak eşitliğini sağlamak üzerine odaklanmayı gerektirmektedir.

Göç olgusu göçe katılan tüm bireyleri etkilerken, en fazla etkilenenler çocuklar olmaktadır. Göç ettikleri ülkedeki evlerini terk etmeleri, sevdiklerinden ayrılmaları ve göç esnasında meydana gelen olumsuz durumlar çocukların psikolojilerini bozmaktadır. Ayrıca göç eden çocukların geldikleri ülkedeki eğitim düzeyi ile ev sahibi ülkenin eğitim düzeyindeki farklılıklar ve anlayışlar, çocukları olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkiler ile okul ortamında, göçle gelen öğrenciler ile gidilen ülkenin öğrencileri arasında çatışma ve kabul görmeme sorunları oluşabilmektedir. Kaştan (2015)'a göre, göçe maruz kalan çocuk ve ergenlerde uyum sorunları oluşabilmektedir. Bu durum çocukların eğitimlerine de yansımaktadır ve bu çocuklar göç ettikleri yerlerdeki okullarda çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar.

Göç olgusunun sonuçlarından en fazla etkilenen mülteci çocuklardır. Göçe maruz kalan ailelerin yaşamış oldukları barınma, sağlık, güvenlik vb. sorunlar doğrudan olarak çocuklara yansımaktadır. Göçle gelinen ülkede karşılaşılan problemler, travmatik durumlar, aileler için ne kadar zor ise çocuklar için de o kadar zordur. Bu durum çocukları göç ettiği ülkede dezavantajlı duruma getirmektedir. Maddi sıkıntılar, kültürel farklılık, güvenlik, gibi sorunlar mülteci çocukların dezavantajlı konumunu iyice arttırmaktadır. Mültecilerin eğitimi göç alan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de bazı düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Göç edilen ülkedeki eğitim sisteminin geldiği ülkeye göre farklı oluşu, göçmenlerin eğitim ve kültürel farklılıkları göç eden çocukları olumsuz etkilediği gibi, gelinen ülkedeki yöneticileri de olumsuz etkilemektedir. Göçle gelen insanlara sunulan eğitim hizmetinin kalitesi göç ettiği ülkede kalkınmaya ve istihdama yön vermektedir (Ereş, 2015).

Türkiye'ye gelen göç akınlarının ardı arkasının kesilmemesi ve ülkedeki mülteci sayısının her geçen gün artması, eğitim politikalarında yeni düzenlemeler yapmayı gerektirmiştir. Bu konuda MEB Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri 2014/21 sayılı genelge yayınlayarak özellikle zorunlu eğitim çağında bulunan yabancı öğrenciler için Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurulmasına karar vermiştir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) işbirliği ile kurulan merkezler, kitlesel göç akınlarından etkilenen il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine bağlı olmak üzere valilik oluru faaliyetlerini yürütmektedirler. Merkezlerde verilen eğitimin temel amacı, ülkemize göç etmiş yabancı öğrencilerin gelmiş oldukları ülkedeki yarım kalan

eğitimlerine devam edebilmelerini, ¼lkelerine tekrar geri d¼nd¼klerinde ya da MEB'e bağlı eğitim kurumlarına ge¼mek istediklerinde yıl kaybını ¼nlemektir. Bu merkezlerde eğitim ¼đretim faaliyetlerinden faydalanan ¼đrenciler g¼¼ ettikleri ¼lkesindeki eğitim m¼fredatına uygun olarak eğitim aldıkları ve bunun yanında yabancı dil olarak T¼rk¼e dersi almaktadırlar.

T¼rkiye'deki m¼ltecilerin belirli bir zaman sonra tekrar ¼lkelerine d¼n¼ş¼n¼n ger¼ekleşmemesi durumu için, her alanda olduğu gibi eğitim alanında m¼lteci çocukların başta uyum konusu olmak ¼zere yeni d¼zenlemeler yapılmıştır. MEB 2019/15 sayılı Yabancı ¼đrenciler Uyum Sınıfları Genelgesini ¼ıkararak ge¼ici eğitim merkezlerinde bulunan ¼đrencilerin eğitim, ¼đretim hizmetlerinden daha iyi yararlanması hedefiyle resmi okullara ge¼işlerinin ve resmi okullarda bulunan yabancı ¼đrencilerin topluma ve eğitim sistemine uyumunun arttırılmasını istemiştir. Yabancı ¼đrencilerin T¼rk¼e dil engeli ile eğitim sistemine uyumunda zorluklar yaşanmaktadır. MEB'in yayınladığı bu genelge ile yabancı ¼đrencilerin T¼rkiye eğitim sistemine uyumu için uyum sınıfları a¼ılmıřtır. Genelgede kimlerin uyum sınıflarına kaydedileceği hususlar ve kapsamı belirlenmiştir. Uyum sınıflarına, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde bulunan yabancı ¼đrencilerden T¼rk¼e dil beceri d¼zeyleri yetersiz olanların kaydedileceği, bunun ¼lç¼t¼n¼n Bakanlık¼a yapılan T¼rk¼e Yeterlilik Sınavı (TYS)'dan 60 puan altı almak olarak belirleneceği, ¼ç¼nc¼ sınıftan onikinci sınıfa (dâhil) kadar a¼ılabileceđi, eğitimin en az bir, en ¼ok birbirini takip eden iki d¼nem şeklinde verileceği, birbirini takip eden iki d¼nem boyunca uyum sınıfına katılan ¼đrencilerin son YYS'de başarılı olamamaları durumunda tekrar uyum sınıfına alınmayıp mevcut sınıf seviyesine aktarılacağı ve bu ¼đrencilerin eğitim ¼đretim yılı boyunca ilkokullarda İlkokullarda Yetiştirme Programına (İYEP), ortaokullar da ise Destekleme Yetiştirme Kursuna (DYK) dahil edileceği belirtilmiştir.

Okullarda eğitim-¼đretim faaliyetlerinin d¼zenli ve sorunsuz y¼r¼t¼lmesinde y¼neticilere ve ¼đretmenlere olduk¼a fazla g¼rev d¼řmektedir. Farklı ¼zellikteki (yaş, cinsiyet, k¼lt¼r, ilgi, algı, sosyo ekonomik durum vb) ¼đrencilerin bir arada bulunmasından dolayı, y¼neticiler ve ¼đretmenler bazı sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Karşılaşılan sorunlardan biri ise ¼lkeye yapılan g¼¼ kaynaklı sorunlardır. T¼rkiye, bulunduğu coğrafi konum itibariyle uzun yıllardır g¼¼ alan bir

ülkedir. Son yıllarda da özellikle Orta Doğu'da yaşanan savaşlar, batı ülkelerine yönelik mülteci akımının çok olması ve bu sebeple Türkiye'nin bir geçiş ülkesi olması, Türkiye'ye göç eden kişi sayısını oldukça arttırmıştır (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş 2016).

Göçler her durumda yerleşik kültürden ayrılma, yeni bir dil, yeni bir kültür, yeni bir ortamla karşılaşma olduğu için yeni sorunlar oluşmasına neden olmakta, bireyde uyum problemleri yaratmaktadır (Özdemir, Benzer ve Akbaş, 2009; Uluocak, 2009). Bu durum, iç ve dış göç için de geçerlidir. Ancak, dış göçte kültürel farklılıklar daha fazla olduğu için problemler de artmaktadır (Özdemir, Benzer ve Akbaş, 2009). İşigüzel ve Şen'e (2018) göre uluslararası göçün oluşturduğu en önemli sorunlardan biri de eğitime olan olumsuz etkisidir. En temel haklardan birisi olan eğitim kitlesel göçler, savaşlar, afetler ve iç karışıklıklardan olumsuz etkilenmektedir (Baldık, 2018).

1.7. Okul Yönetimi

Okul yönetimini anlamak için başta yönetimin tanımı yapılmalıdır. Taymaz (2003) yönetim kavramını, örgütü amaçlarına uygun biçimde yaşatma, hedeflenen amaçlara ulaştırma ve madde veya insan kaynaklarını kullanma, işlerin yapılmasını sağlama, belirlenen politika ve kararları uygulama, örgütün çalışmalarını denetleme, izleme ve geliştirme sanatı olarak tanımlamıştır. Başka bir ifade ile yönetim; kurum veya teşkilat içerisindeki farklı hedef ve gereksinime sahip kişileri ve diğer tüm kaynakları kurumun temel hedefleri doğrultusunda bir araya getirip, planlayıp organize ederek, başarılı bir şekilde kurumun hedeflerine ulaşmak olarak tanımlanabilir. Yönetimde çalışanları da yönetime dahil edebilmek, bir karar alırken birlikte karar alabilmek çalışanların iş motivasyonunu arttıracak gibi, örgütün veya kurumun hedeflerine ulaşmasına olumlu katkı sağlayacaktır. Eroğlu (2006), yönetime katılmayı, kişilerin kendilerini ya da toplumu ilgilendiren bir konuda sorunların çözüme ve kararların alınmasında fikirlerinin alınması ve yöneticilerle sürekli işbirliği ve iletişim halinde olmaları durumu olarak ifade etmiştir.

Özdemir (2000) okulları; eğitim öğretim faaliyetlerini organize eden bu faaliyetlerin planlı ve programlı bir şekilde yürütülmesini sağlayan öğretmeni, velisi ve öğrencisi sürekli değişen kuruluşlar olarak tanımlamıştır. Okullarda sürekli bir değişim meydana

geldiği için okullar değişime uyum sağlamalı hatta gerektiğinde değişimin öncüsü olabilmelidir. Başaran'a (1994) göre okul, eğitimi üreten temel sistemdir. Açık bir sistem olan okul, çevreden öğrencileri alır, işler ve öğrencileri ya çevreye geri verir ya da bir üst okula gönderir. (Yalçınkaya, 2002). Yavuz (2003) okulu, eğitimsel amaçlara ulaşmak için okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin etkileşim içinde buldukları örgütler olarak ifade etmiştir.

Bursalıoğlu (2002) okul yönetimini, eğitim yönetiminin okulla sınırlandırılmış hali olarak tanımlamıştır. Okul yönetiminin asıl görevi madde ve insan kaynaklarını en verimli şekilde kullanarak okulu hedeflerine ulaştırmaktır. Hedeflere ulaşabilmek için, okuldaki personel ve malzeme kaynağını en verimli şekilde kullanması gerekir. Her okulu birbirinden ayıran kendine has bir okul kültürü, okul iklimi ve özellikleri olduğu için, yönetimde bu durumlara da dikkat edilmelidir.

Okul yöneticileri okullarda en kritik görevleri üstlenen okuldaki tüm faaliyetlere yön veren lider kişilerdir. Okul yöneticileri okulla ilgili her şeyden haberdar olmak ve okulda oluşabilecek her türlü sorunu engellemek zorundadır. Yıldırım'a (2011) göre okul yöneticileri, okulun amaçları doğrultusunda hareket ederek okulu geliştirmeli ve örgüt iklimini korumalıdır. Okul yöneticileri bilgi ve tecrübesiyle okulun işleyişini ve geleceğini planlayabilmeli ve kaynakları etkili şekilde kullanabilmelidir (Moran ve Gareis, 2005). Okul yöneticileri, okulun tüm paydaşlarını tanımalı ve bu paydaşlardan okulun amaçları doğrultusunda yararlanabilmelidir. Öğrenciler ve veliler okulun en büyük paydaşı olduğu düşünüldüğünde okul yöneticileri sürekli iletişim halinde olacağı hedef kitleyi iyi tanımalı ve buna göre hazırlıklı olmalıdır.

Taymaz (2003) okullardaki yönetimsel işlemleri; öğrenci işleri, personel işleri, eğitim işleri, öğretim işleri ve okul işletmesi işleri şeklinde ayırmıştır. Başaran (2006) öğrenci işlerini, okula öğrenci kayıt etmek, sınıflandırmak, öğrenciler hakkında bilgi toplamak, velilere bilgi vermek, öğretmenlere gerekli bilgi sağlamak, öğrencilere sosyal etkinlikler için olanaklar sağlamak, disiplin, devam ve sınav işleri olarak belirtmiştir. Aydemir (2013), okul yöneticilerinin personel hizmetleri alanında; atama, adaylık ve oryantasyon, nakil, göreve başlama, izin işlemleri, sağlık, denetleme ve yetiştirme, disiplin, personel özlük işlemleri ve emeklilik işlemlerini verdikleri hizmetler olarak

sıralamıştır. Eğitim hizmetlerini Taymaz (2003) nöbet işlemleri, rehberlik hizmetleri, eğitici çalışmalar, öğrenci disiplin işlemleri, okul ve çevre ilişkileri olarak ifade etmiştir. Öğretim hizmetleri ise ders araç-gereçlerinin temini, öğretmenler kurulu, zümre toplantılarının yapılması ve okulun yıllık çalışma planının düzenmesini kapsamaktadır (Taymaz, 2003). Okul hizmetleri yönetimi alanını Ensari ve Gündüz (2006); bina, bahçe, bakım ve onarım, sivil savunma, temizlik, yazı işleri, kantin işleri ve güvenlik şeklinde sıralamıştır. Okul yöneticisinin öğrenci, personel, eğitim, öğretim ve okul işletmesi hizmetlerini etkili biçimde yönetmek için liderlik etme, güdüleme ve iletişim becerilerine sahip olması gerekmektedir. Okul yöneticileri bu hizmetlerin yönetiminde niteliği artırmak için okul içinde oluşturduğu ekiplerle işbirliği yapması gerekir. Başka bir ifade ile paylaşılan liderlik modeli yönetiminde, yöneticilerin yükünün hafifleyeceği düşünülmektedir. Okuldaki yönetsel işleri etkili bir şekilde yönetmek için okul yöneticilerinin bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikleri Aydın (2010) şu şekilde açıklamıştır; kurumdaki insanlarla etkili iletişime ve çalışma biçimine sahip olma, uygun fiziksel koşulları hazırlama, etkin bir işletme yönetimi ve mesleğe adanmışlık.

Okul yöneticileri ve öğretmenler hem mesleki hem de bireysel olarak kendilerini geliştirmelidirler. Yöneticilerle birlikte okuldaki insan kaynakları, okulun yönetiminde iş birliği yaparak, birlikte karar alarak, okulun yapısını ve bulunduğu konumu göz önüne alıp, okulu yarınlara taşımak için tüm insan ve madde kaynaklarını en verimli şekilde kullanabilmelidirler. Okul yöneticileri çağın gerektirdiği şartlara göre kendini yenilemeli; araştıran, sorgulayan, tüm fikirlere açık bireyler olmalıdırlar. Küreselleşen dünyada eğitim uygulamalarının istenilen hedeflere ulaşması, okul yöneticilerinin küresel dünyayı ne derecede algıyabildiklerine bağlı olmaktadır.

Değişen dünya ile birlikte bireylerin de algıları, düşünceleri, olaylara bakış açıları değişmektedir. Okul yöneticisi bu değişimin farkında olarak, kendini güncellemeli, okulun tüm paydaşlarının okuldan beklentilerinin farkında olabilmelidir. Okul yöneticileri birer lider olarak, insan kaynaklarını okulun hedefi doğrultusunda güdüleyebilmelidirler. Yönetim her alanda olduğu gibi okulda da tek başına yapılan bir iş değildir. Okul yöneticisi bir karar alırken, kararı ilgilendiren paydaşlarıyla fikir birliği içerisinde ortak bir karar alabilmelidir. Kısacası okulu yönetirken tek başına

değil, birlikte yönetim yani yönetim tarzını kullanabilmelidir. O zaman paydaşlar okulun hedeflerini daha iyi içselleştirip, hedefe konsantre olacaklardır. Saklan ve Erginer (2017), dünya genelinde değişen demografik özellikler nedeniyle kültürel çeşitliliğin artık norm (durum) haline geldiğini, etnik ve kültürel farklılıkların yeniden yapılanmayı ve değişimi gerektirdiğini belirtmişlerdir. Bunun için kültürler, diller ve okullarındaki öğrencilerin özellikleri konusunda yöneticilerin ve öğretmenlerin eğitim alması zorunlu hale gelmiştir.

Toplumun eğitim ihtiyacını karşılayan okullar okul yöneticileri, öğretmenleri, öğrencileri ve yardımcı personelleri ile bir bütündür. Yönetim süreçlerinde bütünün parçalarını yönetime dahil etmek daha akılcı olacaktır. İşbaşı'na (2000) göre, yönetim süreçlerinde çalışanların sürece dahil edilmemesi, onların adalet algılarını olumsuz olarak etkileyebilecektir. Bu durum örgütün verimliliğini ve hedefleri gerçekleştirme potansiyelini etkileyen faktörlerdendir. Yönetim süreçlerinin adil ve planlı bir şekilde işlemesi, okulun hedeflerine ulaşmasında kolaylık sağlayacaktır.

Öğretmenler kültürel açıdan okuryazar olmalıdırlar. Kültürel okuryazarlık ırksal grupların tarihleri, sosyal kalıpları, gelenekleri, alışkanlıkları, aile özellikleri, değerleri gibi kapsamlı bir bilgi birikimi ile elde edilebilir (Saklan ve Erginer, 2017). Mülteci öğrencisi veya öğrencileri bulunan bir okulun hem okul yöneticileri hem de öğretmenleri, mülteci öğrencilerin kültürlerini, değerlerini, gelenek ve göreneklerini, aile yapılarını çok iyi bilmelidir. Öğrencinin özelliklerinin bilinmesi, ona değer verildiğini öğrenciye hissettireceği gibi, öğrenci ile pozitif bir bağ kurmaya da yardımcı olabilir. Böylece özellikle mülteci öğrencilerin okula uyumları kolaylaştırılarak, ders kazanımları ve eğitim hedeflerine ulaşma kolaylaşabilir.

Mülteci çocukların okul örgütüne uyumunda, öğretmen ve okul yöneticilerinin rolleri güçlendirildiğinde, okulların amaçlarına ulaşmasına katkı sağlanabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, mülteci çocukların okul örgütüne uyumu ile okuldaki insan kaynaklarının yaklaşımı arasında bir ilişki kurulabileceği fikri ortaya çıkmaktadır (Altıhan, 2019). Mülteci çocukların devam ettiği okulların yönetiminde okul yöneticileri ve öğretmenlerin yaklaşımları, öğrencilerin okul kültürüne uyumlarını ve akademik başarılarını da etkilemektedir. Ayrıca mülteci çocukların eğitim hedeflerine

ulaşmada ebeveyleerin eğitim sistemine katılımı da çok önemlidir (Trasberg ve Kond, 2017). Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde okul yöneticileri ve öğretmenlerin yaklaşımları, öğrencilerin okul kültürüne uyumları ve akademik başarılarını da etkilemektedir.

1.8. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu kısmında konu ile ilgili yurtdışı ve yurtiçi araştırmalardan örneklere yer verilmiştir.

1.8.1. Yurtdışı Araştırmalar

Crul vd.'nin (2019); ‘‘Farklı politikalar ve Okul Sistemleri Suriyeli Mülteci Çocukların İsveç, Almanya, Yunanistan, Lübnan ve Türkiye'ye Dahil Edilmesini Nasıl Etkiliyor?’’ isimli araştırmasında, Suriyeli mülteci çocukların hem Avrupa'daki hem de Avrupa dışındaki okullara nasıl dahil edildiklerini karşılaştırmıştır. Araştırmada bu beş ülkenin mülteci çocukları eğitim sistemlerine almanın farklı yollarını temsil ettiği görülmüştür. Mülteci çocukları eğitim sistemine bir an önce dahil etmenin, okul başarısı ve topluma uyum için önemli olduğu önerisinde bulunulmuştur.

Koehler ve Schneider'in (2019); ‘‘Eğitimdeki Genç Mülteciler: Avrupa'daki Okul Sistemlerinin Özel Zorlukları’’ isimli araştırmalarında, birkaç Avrupa ülkesindeki mülteci eğitim politikasını incelemiş ve karşılaştırmalar yapmıştır. Araştırmada, göçle gelen çocukların gelişlerinin hemen sonrasında eğitime erişmelerini ve bunun ülke tarafından zorunlu hale getirilmesi vurgulanmıştır. Mülteci çocuklara geline ülkedeki resmi dilin normal sınıflara alınmadan önce öğretilmesi gerektiği önerilmiştir.

Gustavsoon ve Lundgren'in (2016); ‘‘İsveç'e Yeni Gelen Göçmen Öğrencilerin Okullaşmasında Okul Müdürünün Liderliğinin Anahtar Rolü’’ isimli araştırmalarında, İsveç'e gelen göçmen öğrencilerin okullaşmasında okul müdürlerinin liderlik rolü araştırılmıştır. Araştırmada, İsveç'teki dört belediyenin de desteği ile Örebro ve Dalarna Üniversiteleri'nin okul liderlerine uyguladığı programa dahil edilen okul müdürlerinin, program sonunda pedagojik gelişimleri ve göçmen öğrencileri yönetme becerilerinin arttığı gözlemlenmiştir. Okul liderlerinin göçmen öğrencileri karşılama

ve yaklaşımları konusunda üniversiteler aracılığı ile bir programa alınarak bu konudaki rollerinin güçlendirilebileceği ve göçle gelen öğrencilerin entegrasyonunda belediyeler, okullar ve üniversitelerin iş birliği yapmaları ve fikir alışverişinde bulunmaları önerilerinde bulunulmuştur.

Jabbar ve Zaza'nın (2014); "Suriye'deki Çatışmanın Ürdün'deki Zaatarı Mülteci Kampındaki Suriyeli Çocuklar Üzerindeki Etkisi" isimli araştırmaları, Ürdün'deki Zaatarı mülteci kampında ilkokul düzeyindeki 120 mülteci çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kamplarda yaşayan çocukların sadece % 45'inin okullara kayıtlı olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda mülteci çocukların yerlerinden edilmesinden dolayı okullaşmada azalma, kültür ve uyum sorunundan kaynaklı okul başarısızlığına ulaşılmıştır. Mülteci çocukların göç sürecinde yaşadıkları olaylar sebebiyle psikolojik destek almaları gerektiği önerisine yer verilmiştir.

Koglin, Kouider ve Petermann'ın (2014); "Avrupa'daki Göçmen Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Sorunlar: Sistemik Bir İnceleme" isimli araştırmalarında, Avrupa ülkelerine göçle gelen çocukların yerli çocuklarla karşılaştırıldıklarında, davranışsal ve duygusal sorunlarının yerli çocuklara göre çok daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada mülteci, öğrenci ailelerinin düşük sosyo-ekonomiye sahip oluşu, belirsiz kültürel kimlikleri, Avrupalı olmayan kökenleri, ailelerin çocuklarına baskıcı tavırları ve azınlık statüsü gibi durumların mülteci çocukların ruh sağlığında oluşturduğu olumsuz etkilere yer verilmiştir.

Lew'in (2012); "Göçmenlerin Çocukları: Öğretmen Eğitimi, Öğretmen Eğitimi ve Uygulaması için Zorunluluklar" isimli araştırmasında, göç konusunu dikkate alarak öğretmen eğitiminde zorunlulukların neler olduğunu incelenmektedir. Araştırmada öğretmenlerin, mülteci çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için öğretmen eğitiminin zorunlu olduğu savunulmuştur. Bununla birlikte öğretmen eğitimlerinde hangi programların zorunlu olması gerektiği, eğitimde kültür farklılığının önemi ve öğrencinin öğrenmesini değerlendirmesi konularının üzerinde durulmuştur.

1.8.2. Yurtiçi Araştırmalar

Alkalay, Kırıl ve Erdem'in (2021); "İlkokul Yöneticilerine ve Sınıf Öğretmenlerine Göre Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" isimli araştırmalarında, İstanbul ili Beyoğlu ilçesindeki bir devlet okulundaki 2 okul yöneticisi ve 12 öğretmen ile yapmış olduğu görüşmeler sonucunda, Suriyeli öğrencilerin ülke geneline dengeli dağıtılmadıkları, kültürel farklılıklar nedeniyle yerli öğrenciler ile arkadaşlık kurmada zorluk yaşadıkları, öncelikle kendi aralarında arkadaşlık kurdukları ve gruplaştıkları bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca mülteci öğrencilerin ailelerinin eğitimsiz oluşu, eğitime önem vermemeleri ve kalabalık ev ortamları, eğitim sürecinde yaşanan başlıca sorunlar olarak ifade edilmiştir.

Külekçi Akyavuz, Gezeroğle ve Toma'nın (2020); "Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlarla İlgili Okul Yöneticilerinin Görüşleri" isimli araştırmalarında, mülteci öğrencilerin ailelerinin çok çocuklu olması, aile içi şiddet olaylarının yaşanması, maddi imkansızlıklar, çocuğa karşı ilgisiz olmaları ve sürekli adres değişiklikleri, okul yöneticilerinin mülteci öğrencilerin aileleri ile karşılaştıkları sorunlar olarak tespit edilmiştir. Okul yöneticilerinin problem yaşadığı diğer bir konu ise okullarında Suriyeli öğrencilerinin sayılarının fazla oluşundan kaynaklı derslik yetersizlikleri, temizlik malzemesi sıkıntıları olarak belirtilmiştir. Araştırmada mülteci ve diğer velilerin kaynaşması için kültürel geziler ve etkinliklerin okul yönetimi tarafından planlaması gerekliliği önerilmektedir.

Aslan'ın (2019); "İlkokul ve Ortaokula Devam Eden Göçmen Çocukların Eğitim Sorunlarına Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri" isimli araştırmasında göçmen öğrencilerin gelecek beklentisi, eğitim sistemi içinde kendilerini nasıl ifade ettikleri, okul yöneticilerinin göçmen öğrencilerin sorunlarına yönelik duyarlılık düzeyleri ve çözüm önerileri incelenmiş, bu öğrencilerin okul genelinde yaşadığı sorunların uyum problemleri, gruplaşmalar, sosyalleşme, dil sorunu, insan ilişkilerinde maddi çıkarların bulunmasının olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca göçmen öğrencilerin disiplinsiz oluşu, başarısızlık, yetersiz eğitim malzemeleri, okulun yardım merkezi olarak görülmesi, veliden kaynaklı eğitimsel sorunları, yönetici ve öğretmene saygısızlık, devamsızlık ve Türk Eğitim Sistemi'nin reddedilmesi gibi bulgulara ulaşılmıştır. Yine bu araştırmada göçmen öğrencilerin eğitim sistemine dahil olmadan önce uyum sürecine

dahil edildikleri vurgusu yapılarak; nöbetçi Türk öğrenci sistemi ile her gün bir Türk öğrencinin göçmen öğrencilerle ilgilenmesi, iç çatışmalar ve savaşıardan kaçıp gelen bu öğrencilerin yaşadıkları psikolojik çöküntü için rehabilitasyon desteği almaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Altıhan'ın (2019); ‘‘Göçmen Öğrencilerin Okul Örgütüne Uyumunda Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Rollerini’’ isimli araştırmasında çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılı, Denizli ili Pamukkale ilçesinde bulunan 5 okul yöneticisi ve 7 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, göçmen öğrencilere yönelik bir mevzuatın olmamasının alınabilecek tedbirlere engel olduğu belirtilmiştir. Göçmen öğrencilerin fazlaca devamsızlık yaptığı ve mevzuat yetersizliği nedeniyle takibinin yapılamadığı, bu durumunda diğer öğrencilere olumsuz örnek teşkil ettiği belirtilmiştir. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler, göçmen çocukların okula uyum sürecinde öncelikle sınıf denkliliği, dil düzeyleri ve eğitim ihtiyaçlarının tespiti yönünde çalışmalar yapılması gerektiği önerisinde bulunmuşlardır.

Eren'in (2019); ‘‘Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri’’ isimli araştırmasında, devlet okulları ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) görevli 12 yönetici ve 71 öğretmen ile görüşülerek, göçmen öğrencilerin mevcut durumu ile öğretmen ve yöneticilerinin karşılaşmış oldukları sorunlar belirlemeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sınıflardaki göçmen öğrencilerin % 92'si Suriyeli, geriye kalan % 8'i Iraklı ve Afganistanlı öğrencilerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin ve yöneticilerin % 94'ü göçmen öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm olarak ebeveynlere ve öğrencilere dil desteği verilmesini, % 86'sı uygun ders araç gereç desteği sağlanmasını, % 69'u öğretmenlere göçmen öğrencilerin eğitimi konulu hizmet içi eğitim verilmesini önermiştir.

Saklan'ın (2018); ‘‘Türkiye'deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Çözümleme’’ isimli araştırmasında 35 öğretmen ve 42 öğrenci ile görüşme yapmış, araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde dil, disiplin, okul kültürüne uyum ve maddi imkansızlıklar gibi çeşitli zorluklar yaşadıkları vurgulanmıştır. Ayrıca araştırmada Suriyeli öğrencilerde Türkçe öğrenmeye ve Türk

öğretmenlerde de eğitime karşı bir yılgınlık oluşmaması için uyum programları, dil kursları vb. etkinliklerin düzenlenebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Çakmak'ın (2018); “Okul Yöneticilerinin Gözüyle Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Kilis Örneği)” isimli bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada, göçmen öğrencilerin eğitiminde yaşanan en büyük problemin dil sorunu olduğu ve bu sorunun öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve veli-yönetici aralarında çok yönlü bir iletişim problemi olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, okullardaki sayıları çok fazla olan göçmen öğrencilerin Türkçe'ye ihtiyaç duymadıkları, kendi aralarında gruplaşarak iletişim sağladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca ülkeyi yönetenlerin göçmen eğitimi konusunda ve entegrasyonunda gerekli adımları atmalarındaki eksiklikleri, dil probleminin çözülmemesindeki etkenlerden biri olarak vurgulanmaktadır.

Saklan ve Erginer'in (2017); “Suriyeli Mülteci Öğrencilerle Sınıf Yönetimi Deneyimleri” isimli çalışmalarında, öğretmenlerin kültürel açıdan okuryazar olmaları gerektiği ve kültürel okuryazarlığın ırksal grupların tarihleri, sosyal kalıpları, gelenekleri, alışkanlıkları, aile özellikleri, değerleri gibi kapsamlı bir bilgi birikimi ile elde edilebileceği belirtilmektedir. Mülteci öğrenciler için Türkçe dil programları ve oryantasyon faaliyetlerinin olması gerekliliği, öğrencilerin okula devamsızlık nedenlerinin günlük olarak mevcut izleme ile belirlenerek nedenlerinin tespit edilmesi ve bu öğrencilerin okula gitme konusunda teşvik edilmeleri, mülteci öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere nasıl davranacakları konusunda hizmet içi eğitim almaları, belirlenen öneriler arasındadır.

Levent ve Çayak'ın (2017); “Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitime Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri” isimli çalışmalarında, otuz okul yöneticisi ile görüşülmüş ve okul yöneticilerinin tamamına yakını Suriyeli öğrencilerin eğitiminde kayıt anında başlamak üzere dil farklılığından kaynaklanan problemlerle karşılaştıklarını ve yine tamamına yakını bu sorunun çözümü için herhangi bir şey yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca okul yöneticilerinin bazıları Suriyeli öğrencilerin eğitiminde denklik sorununa değinmişlerdir. Belli zorluklarla ülkelerinden gelen öğrencilerin eğitimden uzak kaldıkları, ara verdikleri ve okula kayıt

sırasında öğrencilerin kaçınıcı sınıfa gideceği konusunda belirsizlik yaşadıkları bulgularına yer verilmiştir.

Baltacı'nın (2014); "Göçmen Öğrencilerin Başarı Durumunu Etkileyen Etmenlerin Okul Yöneticisi, Öğretmen, Veli ve Öğrencilerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" isimli araştırmasında, göçmen öğrencilerin başarılarını etkileyen faktörler birçok boyutta ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Araştırmanın boyutlarından birini okul yöneticilerinin, yönetim sürecinde yaşadığı problemlerin tespit edilebilmesi oluşturmaktadır. Bunun için 6 okul yöneticisinin görüşlerine başvurulmuş ve bu konu hakkındaki düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Okul yöneticilerinin % 50'si okulun fiziki yetersizliğinden, % 17'si öğretmen devamsızlıklarından ve % 33'ü maddi kaynak sorunundan bahsetmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin yasal düzenlemedeki boşluktan yararlanarak keyfi devamsızlık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Göçle ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde öne çıkan ortak bulgular; mülteci çocukların eğitim sistemine dahil edilememesi, dil ve iletişim sorunları, kültür farklılığından kaynaklı sorunlar, ayrımcılığa uğrama, psikolojik ve sosyal destek alamama, veli ilgisizliği ve ekonomik güçlükler, okula devam edenlerde okul başarısızlığı ve umutsuzluk etrafında şekillendiği görülmektedir. Mülteci çocukların eğitiminin, ülkelerin sosyo-ekonomik düzeyine katkısı, topluma uyum ve entegrasyonları için önemli olduğu aşıkardır. Bu konuda mülteci çocuklara eğitim verilen okullarda çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı, ilgili araştırmalarda da görülmektedir. Yapılan ilgili araştırmalar sonucunda mülteci çocukların eğitimleri sürecinde okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin yaşanan sorunların birbir muhatabı oldukları düşünölmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Aşağıda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimini okul yöneticisi, öğretmen ve mülteci veli bakış açıları yönünden değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreç izlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmanın doğası gereği bir olguyu kendi bütünlüğü içinde derinlemesine incelemek amaçlandığından nitel araştırma yönteminin daha uygun olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmanın yürütülmesinde, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları; gerçek hayatta var olan durumu derinlemesine araştırmak, incelemek maksadıyla yapılmaktadır (Creswell, 2013). Merriam (2015)'a göre nitel araştırma modellerinden durum çalışması, olayları ayrıntılarıyla görmemizi, açıklamalar geliştirmemizi ve değerlendirme yapmamızı sağlamaktadır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Durum çalışmalarında; bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda örneklem seçilirken daha fazla bilgi sunacak kişilerin seçilmesinin gerektiğine ve sayı konusunda esnek olunacağına vurgu yapılmaktadır (Patton, 2014). Dolayısıyla, bu çalışmada belirtilen amaca ulaşabilmek için çalışma grubunun belirlenmesinde, daha çok ve farklı bakış açısıyla bilgi sağlayacak kişiler seçilmiştir.

Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklemeden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından araştırmaya konu olacak örnekleme belli bir ölçütün getirilmesi ile oluşur. Araştırmacı hangi tür birey ya da durumları çalışacağına karar verir ve ölçütü ya kendisi belirler ya da hazırlanmış bir ölçüt listesini kullanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır. Bu araştırmaya katılacak çalışma grubunun seçiminde, Nevşehir ili ilkokullarında öğrenim gören mülteci çocukların sayısal durumları temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme ise araştırılan problemle ilgili olarak kendi içinde benzer farklı durumların belirlenmesi ve araştırmanın bu durumlar üzerinde yapılmasını ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Maksimum çeşitlilikte amaç, çalışmanın amacına bağlı kalarak belirlenen farklı durumlar arasındaki benzer ve farklı yönlerin ortaya çıkartılması ile problemin daha geniş perpektifte betimlenmesidir. Bu bağlamda, Nevşehir ilindeki mülteci çocuk sayısı bakımından en kalabalık ilk dört ilkokulun yöneticileri, sınıf öğretmenleri ve mülteci velileri belirlenerek görüşme yapılmıştır. Toplam 7 okul yöneticisi, 8 öğretmen ve 8 mülteci veli araştırma kapsamına alınmıştır. Tablo 5'te okul yöneticilerinin kişisel bilgileri sunulmuştur.

Tablo 5. Okul yöneticilerinin kişisel bilgileri

Kod adı	Görevi	Cinsiyet	Yaş	Mesleki kıdem		Okuldaki görev yılı
				Yöneticilik	Öğretmenlik	
Y1	Müdür yardımcısı	E	33	4	13	4
Y2	Okul müdürü	E	51	25	2	2
Y3	Müdür yardımcısı	E	54	20	12	6
Y4	Okul müdürü	E	52	18	14	2
Y5	Okul müdürü	K	50	7	23	2
Y6	Müdür yardımcısı	E	49	8	18	3
Y7	Okul müdürü	E	55	22	10	6

Tablo 5'ten anlaşıldığı gibi, okul yöneticileri Y1, Y2...Y7 şeklinde kodlanmıştır. Toplam yedi okul yöneticisi ile görüşme yapılmış olup, bu okul yöneticilerinin dördü okul müdürü ve üçü müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadırlar. Okul yöneticilerinden sadece 1'i kadındır. Y1 dışında okul yöneticileri çoğunlukla ellili

yaşlardadırlar, düşük yöneticilik kademine sahip olanlar olmakla birlikte çoğunluğu 18 yılın üzerinde yöneticilik kademine sahiptirler. Sadece 1'i dışında okul yöneticilerinin tamamı 10 yılın üzerinde öğretmenlik kademine sahiptirler. Okuldaki görev süresine bakıldığında, okul yöneticileri arasında 2 yıl gibi bir süre olsa da, çoğunluğu 3 yılın üzerinde aynı okulda görev yapmaktadırlar. Tablo 6'da öğretmenlerin kişisel bilgileri sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretmenlerin kişisel bilgileri

Kod adı	Cinsiyet	Yaş	Mesleki kıdem	Okuldaki görev yılı
Ö1	E	45	21	11
Ö2	K	34	9	5
Ö3	E	48	24	12
Ö4	E	52	24	23
Ö5	K	52	23	1
Ö6	K	40	17	2
Ö7	E	47	23	10
Ö8	K	46	25	3

Tablo 6'da görüldüğü gibi, öğretmenler Ö1,Ö2...Ö8 şeklinde kodlanmıştır. Öğretmenler, 4 kadın ve 4 erkek olmak üzere cinsiyet açısından eşit bir dağılım göstermektedirler. Öğretmenlerden 1'i dışında çoğunluğu 40 yaş ve üzerindedirler. Mesleki kıdem açısından bakıldığında, 2 öğretmen dışında öğretmenlerin çoğunluğu 20 yılın üzerinde mesleki kademeye sahiptirler. Bulduğu okulda daha az süredir görev yapan öğretmenler olsa da, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı 10 yıl ve üzerinde aynı okulda görev yapmaktadırlar. Tablo 7'de mülteci velilerin kişisel bilgileri sunulmuştur.

Tablo 7. Mülteci velilerin kişisel bilgileri

Kod adı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Çocuk sayısı	Mesleği	Ülke
V1	K	28	Ortaokul	3	Çalışmıyor	Afganistan
V2	K	32	İlkokul	4	Çalışmıyor	Afganistan
V3	E	37	İlkokul	5	İşçi (Araba kuaförü)	Suriye
V4	E	27	İlkokul	4	Çalışmıyor	Suriye
V5	E	44	Ortaokul	4	İşçi (Hammal)	Irak
V6	K	34	İlkokul	5	Çalışmıyor	Suriye
V7	E	39	İlkokul	5	Çalışmıyor	İran
V8	K	34	İlkokul	4	Ev hanımı	Afganistan

Tablo 7’den anlaşılacağı gibi, mülteci veliler V1,V2...V8 şeklinde kodlanarak sekiz mülteci veli ile görüşme yapılmıştır. Bu velilerin 3’ü Afganistan’dan, 3’ü Suriye’den, 1’i Irak’tan ve 1 diğeri ise İran’dan Türkiye’ye göç ettikleri görülmektedir. Mülteci velilerin 2’si dışında diğerleri herhangi bir işte çalışmamaktadır, 2 veli ise ekonomik açıdan düşük gelirli işte çalışmaktadır. Velilerin 2’si ortaokul mezunu iken diğer 6 veli ise ilkokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 7’de görüldüğü gibi, mülteci velilerin çocuk sayısına bakıldığında en az 3, en fazla 5 çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

Bu araştırmaya katılacak çalışma grubunun seçiminde, Nevşehir’deki ilkokullarda öğrenim gören mülteci çocukların sayısal durumları temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Okullara ait istatistiki bilgiler araştırmacı tarafından Nevşehir İl MEM’den elde ettiği veriler ve görüşme yapılan okul yöneticilerinin e-okuldan verdikleri bilgilere göre oluşturulmuştur. Okul isimlerinin belli olmaması için “A”, “B”, “C” ve “D” kodları kullanılmıştır. Görüşme için belirlenen ilkokullara ait istatistiki bilgiler Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8. Mülteci çocukların sayıca çoğunlukta oldukları ilkokullara ilişkin istatistiki bilgiler

Okul Adı	Afganistan	Suriye	İran	Irak	Filistin	Toplam mülteci	Okul mevcudu	Mülteci çocuk yüzdesi
A İlkokulu	154	89	19	23	0	285	330	%86
B İlkokulu	204	59	2	9	1	275	495	%56
C İlkokulu	56	66	14	40	0	176	404	%44
D İlkokulu	80	65	2	22	0	169	456	%37

Tablo 8’de de görüldüğü gibi, ilkokulların mülteci çocuk sayısının okul mevcuduna oranı ve okullarda bulunan mülteci çocukların uyruklarına göre sayıları verilmiştir. Buna göre; A İlkokulu’nun tamamına yakını, B İlkokulu’nun yarısından fazlası ve diğer ilkokulların ise okul mevcudunun yarısına yakın mülteci çocuk bulunmaktadır. Tablo 8’den de anlaşıldığı gibi, ilkokullarda bulunan mülteci çocukların uyruklarına göre değerlendirme yapıldığında Afgan uyruklu çocukların sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.

2.3. Uygulama Araçları

Veri toplama tekniklerinden olan görüşmeler, uygulanan kuralların katılığına göre yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üçe ayrılabilir (Karasar, 2016). Katılımcıların kendilerini ifade etmesinde kolaylıklar sağlaması, araştırılan konu hakkında derin bilgi sağlaması açısından yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen, uzman görüşü alınan ve pilot uygulamalarla son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Merriam’e (2015) göre, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde görüşmeler açık uçlu soruları içermeli ve konunun açıklığa kavuşturulması için önceden belirlenmiş olan sorulardan oluşmalıdır. Bu bağlamda araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılması tercih edilmiştir. Araştırma için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nden Etik Kurul Onayı ve Nevşehir İl Millî Eğitim Müdürlüğünden (MEM) araştırma izni alınmıştır.

Araştırmanın planlanması; problemin tanımlanması, veri toplama aracının hazırlanması, verilerin toplanması, çözümlemesi ve raporlaştırılması basamaklarını içermelidir (Mayring, 2011). Araştırmanın problemi keşfetme aşamasında mülteci çocukların yoğun olarak bulunduğu bir ilkokuldaki okul yöneticisi ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşme sonrasında problemin ana hatları belirlenmiş ve konuyu araştırmaya karar verilmiştir. Araştırmanın kimler üzerinde yürütüleceği kararlaştırılarak alanyazın taramasına başlanmıştır. Daha sonra taslak görüşme formları hazırlanarak 4 akademisyen, 1 okul yöneticisi, 1 Türkçe öğretmeni ve 2 sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 8 kişiden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri alınıp son şekli verilen, görüşme formları ile pilot uygulamalar yapılmıştır. Çalışma için ilgili kurumlardan araştırma izni alınarak okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci veliler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan görüşme sırasında elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak veriler çözümlenip tema ve kodlar oluşturulmuştur. Son olarak veriler yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada iç geçerlilik, belirlenen durumların gerçekleşen doğrularla tutarlı olmasına ve gerçeği yansıtmasına bağlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmanın iç geçerliliğini başka bir ifade ile inandırıcılığını sağlamak için uzun süreli etkileşim, uzman incelemesi, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, katılımcı teyidi yapılmıştır. Görüşme formlarının geliştirilmesinde ve analizi aşamasının her safhasında uzman incelemesine başvurulmuştur. Ayrıca görüşme formu oluşturmadan mülteci çocuk bakımından sayıca ağırlıklı olan bir ilkokulda ön görüşme yapıp, konu başlıkları tespit edilmiştir. Nitel araştırmalarda dış geçerlilik ise elde edilen sonuçların genellenebilir olmasına bağlıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Araştırmanın dış geçerliliği sağlamak için ise yapılan çalışmalar ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmada izlenen aşamalar, ayrıntılı ve açık bir biçimde rapor edilmiştir. Araştırma bulgularının güvenilirliğini sağlamak amacıyla katılımcı görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir. Yine dış güvenilirliği sağlamak için teyit incelemesi, iç güvenilirliği sağlamak için tutarlık incelemesi yapılmıştır. Aynı zamanda araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak için alanyazın taranarak benzer konular ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmaların sonuçları ile yaptığımız çalışmanın sonuçları karşılaştırılarak, araştırmanın sonuçlarının güvenilirliği gerçekleştirilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucu katılımcılardan elde edilen veriler betimsel ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenli ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre; betimsel analizde özetlenen veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla farkına varılmayan kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Buradan hareketle, elde edilen verilerin analizinde gerekli betimlemeleri yapabilmek için betimsel analiz, verileri derinlemesine inceleyebilmek için ise içerik analizi kullanılmıştır.

Görüşme esnasında alınan notlar ve ses kayıtları karşılaştırılarak, eksik noktalar giderilmiş; ardından okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve mülteci velilerin tüm sorulara verdiği yanıtlar eksiksiz olarak bilgisayara geçirilmiştir. Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve mülteci velilerin yanıtları doğrultusunda kategori ve kodlar belirlenmiştir. Kategori ve kodların uygunluğu için yeniden uzman görüşüne başvurulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara kanıt göstermek ve daha iyi anlaşılabilirliğini sağlamak için katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntı şeklinde verilmiştir. Okul yöneticilerini ifade etmek için "Y" öğretmenleri ifade etmek için "Ö" ve mülteci velileri ifade etmek için ise "V" kısaltılması kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde; mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminde, mülteci çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar, yönetsel sorunlar ve ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için sunulan çözüm önerileriyle ilgili okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Okul Yöneticilerine Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular

Aşağıda, mülteci çocukların devam ettiği ilkokullardaki yöneticilerin, okul yönetimine yönelik yapılan çalışmalar, yaşanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Mülteci Çocuklara Yönelik Yapılan Çalışmalar

Okul yöneticilerinin, okullarında mülteci çocuklara yönelik yaptıkları çalışmalar ile ilgili bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. İlkokullarda mülteci çocuklara yönelik yapılan çalışmalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Yapılan çalışmalar	Uyum sınıfı	Y1, Y5, Y6, Y7	4	% 57,14
	Türkçe kursu	Y3, Y4, Y5	3	% 42,85
	İYEP	Y5	1	% 14,28
	Kırtasiye yardımı	Y1	1	% 14,28
	Çalışma yapmama	Y2	1	% 14,28
Sınıf yerleştirme	Yaşa göre	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6	6	% 85,7
	Türkçe bilmeye göre	Y7	1	% 14,3

Tablo 9’dan anlaşılacağı gibi, mülteci çocuklara yönelik yapılan çalışmalarla ilgili okul yöneticilerinden dördü okullarında uyum sınıfı düzenlemesine gidildiğini, üçü mülteci çocukların Türkçe dil becerilerinin geliştirilmesi için halk eğitim destekli Türkçe kurslarının açıldığını ifade etmişlerdir. Bir okul yöneticisi, Birleşmiş Milletler

Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) destekli maddi kaynak sağlandığını ve mülteci çocuklara kırtasiye yardımı yapıldığını ifade etmiştir. Başka bir okul yöneticisi ise okulunda mülteci çocuklara yönelik herhangi bir çalışma yapılmadığını belirtmiştir. Okulunda mülteci çocuklara yönelik olarak uyum sınıfı, Türkçe kursu ve İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) olanaklarının sunulduğunu ve faydalı olduğunu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Okulumuzda mülteci çocuklara yönelik halk eğitim destekli Türkçe kursu ve okuma yazma kursu açıldı. Türkçe ve Matematik becerilerinde zayıf olan çocuklara İYEP kursu açıldı. Mülteci çocuklara yönelik uyum sınıfları açıldı. Yapılan bu çalışmalar dil becerileri ve müfredat açısından çok faydalı oldu” (Y5).

Mülteci çocukların sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgili olarak, beş okul yöneticisi çocukları yaşlarına göre, biri ise Türkçe bilme durumuna göre sınıflara yerleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Okul yöneticileri mülteci çocukları sınıflara yerleştirirken, şubelerdeki mülteci sayısına da dikkat ederek, eşit dağıtmaya dikkat ettiklerini de vurgulamışlardır. Y5 ve Y6, mülteci çocukları sınıflara şu şekilde yerleştirdiklerini ifade etmişlerdir:

“Okula gelen mülteci çocukların yaşlarına bakıyoruz, sonra şubelerimizde uyruklarına göre kaç mülteci çocuğumuz var ona bakıyoruz, yani aynı uyruktaki çocukların bir sınıfta kümeleşmesini engellemek, öğretmenlerimize adaletli davranmak ve mülteci çocukların topluma daha çabuk uyum sağlamaları için eşit dağıtıyoruz” (Y5), (Y6).

Tablo 9’da, okul yöneticilerinin büyük çoğunluğunun mülteci çocukları sınıflara, yaşlarına göre yerleştirdikleri görülmektedir. Mülteci çocuklar okullara gönderilmeye başladığında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), bu çocukların Türkçe bilme düzeylerine göre sınıflara yerleştirilmesini istemiş, daha sonra akran sorunları nedeniyle bu uygulamadan vazgeçilerek mülteci çocuklar yaşlarına uygun sınıflara yerleştirilmeye başlanmıştır (MEB 2014). Okul yöneticilerinden biri bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Okulumuza mülteci çocuklar ilk gelmeye başladıklarında 1. sınıflara yerleştirdik. Sonrasında Bakanlık bu uygulamadan vazgeçti, artık gelen çocukları yaşlarına uygun sınıflara yerleştiriyoruz. Mülteci çocukları şubelere dağıtırken de sınıflardaki mülteci çocuk sayısının eşit olmasına dikkat ediyoruz” (Y6).

Bir okul yöneticisi ise okula gelen mülteci çocukları başka okuldan nakil gelme durumuna ve Türkçe bilme düzeylerine göre sınıflara yerleştirdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Mülteci çocuklar başka okullardan nakil yoluyla geliyorsa aynı bulunduğu sınıfa, hiç okumamış ise yaş ve Türkçe bilme durumuna göre sınıfına yerleştiriyoruz” (Y7).

3.1.2. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmalarının Eğitime Etkisi

Sınıflarda mülteci çocukların sayıca fazla olmalarının eğitime etkisine ilişkin bulgular Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Sınıflarda mülteci çocukların sayıca fazla olmalarının eğitime etkisi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Olumsuz etkileme	Diğer öğrenci nakli	Y1, Y2, Y3, Y4	4	% 57,14
	Derse ilgisizlik	Y4, Y6, Y7	3	% 42,85
	Birleştirilmiş sınıf havasında ders yapma	Y2, Y5,	2	% 28,56
	Disiplin sorunları	Y7	1	% 14,28

Tablo 10’da da görüldüğü gibi, okul yöneticilerinin tamamı sınıflarda mülteci çocukların diğer çocuklara göre sayıca fazla olmaları nedeniyle, eğitim sürecinin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Okul yöneticilerinden dördü diğer öğrencilerin nakillerini başka okullara aldıklarını, üçü mülteci çocukların derse ilgisiz olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca okul yöneticilerinden ikisi sınıflarda mülteci çocukların olmasından dolayı birleştirilmiş sınıf havasında ders işlendiğini ve biri disiplin sorunlarına vurgu yapmışlardır. Mülteci çocukların sınıflarda sayıca fazla olmalarından kaynaklı yaşanan sorunlarla ilgili bazı katılımcıların dikkat çeken görüşleri şöyledir:

“Sınıflarda mülteci çocukların ağırlıklı olması, okulumuzun eğitim durumunu olumsuz etkilemektedir. Biz bunu mülteci öğrencilerin okulumuzda olmasından dolayı, diğer öğrencileri kaybederek yaşıyoruz. Diğer öğrencilerin aileleri çocuklarının kaydını mülteci olmayan okullara aldırıyor. Yıl içerisinde ortalama 60 nakil veriyoruz, bunun 50’si diğer öğrencilerdir. Eğitim-öğretim kalitesi çok düşük seviyededir” (Y1).

“Öğretmen sanki birleştirilmiş sınıfta ders işliyor, bir grupta normal müfredat ilerliyor diğer tarafta ise Türkçe öğretimi, okuma yazma öğretimi yapılıyor. Bu durumda diğer öğrencilere daha az vakit kalıyor. Doğal olarak eğitim-öğretim olumsuz etkileniyor” (Y5).

Okul yöneticilerinin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, mülteci çocuklar ve diğer çocukların arasındaki eğitim-öğretim düzeyi farkından dolayı sınıflarda birleştirilmiş sınıfa benzer şekilde, farklı programlarla ders işlenmektedir. Bu durum hem öğretmeni yıpratmakta hem de eğitim düzeyini düşürmektedir. Okulun eğitim düzeyinin geriye gittiğini fark eden diğer velilerin ise, çocuklarını başka okullara naklettirdikleri, ayrıca mülteci çocukların okula uyum sorunları, disiplin sorunları ve aile ilgisizliği gibi durumlarının okulun eğitimini olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

3.1.2.1. Sınıflarda Mülteci Çocukların Sayıca Fazla Olmaları Nedeniyle Çevrenin Okula Bakışı

Sınıflarda mülteci çocukların sayıca fazla olmaları nedeniyle çevrenin okula bakışına yönelik okul yöneticilerine ilişkin bulgular Tablo 11’de sunulmuştur:

Tablo 11. Sınıflarda mülteci çocukların sayıca fazla olmaları nedeniyle çevrenin okula bakışı

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
	Mülteci okulu	Y1, Y2, Y4, Y5, Y6, Y7	6	% 85,7
Olumsuz etkileme	Başarısız okul	Y3, Y6, Y7	3	% 42,8
	Sorunlu okul	Y4	1	% 14,2
	Mülteci çocuklara yardım yeri	Y5	1	% 14,2

Tablo 11’e göre, okul yöneticilerinin tamamı sınıflarda mülteci çocukların diğer öğrencilere göre sayıca fazla olmaları nedeniyle, çevrenin okula bakışının olumsuz

etkilendiğini ifade etmişlerdir. Okul yöneticilerinin büyük çoğunluğu okullarının çevredekiler tarafından mülteci okulu olarak anıldığını vurgulamışlardır. Ayrıca üç okul yöneticisi okullarının çevre tarafından başarısız okul, bir okul yöneticisi sorunlu okul ve bir okul yöneticisi ise mülteci çocuklara yardım yeri olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Katılımcılardan Y1 görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Sınıflarda mülteci çocukların ağırlıklı olması, çevrenin okula bakış açısını olumsuz etkiliyor. Çevredekiler okulun adını duyar duymaz, ilk kullanılan cümle sizde mülteci öğrenci çok mu? şeklinde sorular oluyor, bu olumsuz anlamda nam salmak anlamına geliyor. Okulumuzun adı artık mülteci okulu olarak anılmaya başlandı” (Y1).

3.1.3. Mülteci Çocuklar ve Velileri ile İletişim Kurma ve Çözüm Yolları

Tablo 12’de, okul yöneticilerinin mülteci çocuklar ve velileri ile iletişimlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 12. Mülteci çocuklar ve velileri ile iletişim

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim	Dil sorunu yaşama	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	7	% 100

Tablo 12’den anlaşılacağı gibi, okul yöneticilerinin tamamı mülteci çocuklar ve velileriyle yaşadıkları en büyük sorunun dil sorunu olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 13’de, okul yöneticilerinin dil sorununun çözümüne yönelik ürettikleri çözüm yollarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 13. Dil sorununa yönelik ürettikleri çözüm yolları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Çözüm	Kendi uyuğundaki mülteci çocuk çevirmenliği	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	7	% 100
	Telefondaki çeviri uygulamaları	Y1	1	% 14,28
	Toplantı veya genel duyuruların farklı dillerde yazılması	Y4	1	% 14,28
	Mülteci velilerin çevirmenliği için tanıdıklarından yardım isteme	Y1, Y2, Y5	3	% 42,85
	Mültecileri az da olsa anlamaya başlama	Y3	1	% 14,28

Tablo 13'e göre, okul yöneticilerinin tamamı, mülteci çocuklar ve velileri ile aralarındaki dil sorununu aşabilmek için, mülteci çocukların ve velilerin kendi uyuğlarında olan ve Türkçe bilen mülteci çocukların çevirmenliğinden yararlandıklarını dile getirmişlerdir. Okul yöneticilerinden biri, mülteci çocuklar ve velileri ile telefondaki çeviri uygulamaları ile anlaştıklarını, üçü mülteci velilere çevirmenlik yapması için bir tanıdıklarının aranması yolunu izleyerek anlaşılabildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca okul yöneticilerinden bir diğeri toplantı ve genel duyuruları herkesin anlayabileceği şekilde farklı dillerde yazarak dil sorununu çözdüğünü ve başka bir okul yöneticisi ise az da olsa mültecileri anlamaya başladığı için iletişim kurabildiklerini vurgulamıştır. Okul yöneticilerinden Y1'in dikkat çekici ifadeleri şu şekildedir:

“Mülteci çocuklar ve velileri ile dil sorunu yaşıyoruz. Mülteci çocuklar arasında her iki dili konuşabilen çocuğun tercümanlığıyla veya telefonlardaki çeviri uygulamalarıyla ya da gelen mülteci ailelerin Türkçe bilen tanıdıkları aracılığıyla anlaşmaya çalışıyoruz. Okula gelen mülteci veliler artık alıştılar, tanıdıklarından Türkçe bilen birini arıyorlar, biz telefonda o kişi ile konuşuyoruz, sonra telefonu veliye veriyoruz. Bizim söylediklerimizi ve onun söylediklerini tercüme ediyor” (Y1).

Okul yöneticileri dil sorununu, her iki dili bilen mülteci bir çocukla ya da mülteci velinin çevirmenlik yapması için tanıdığı birini aramasıyla çözmeye çalıştıklarını ifade ederlerken, aynı zamanda bu kişilerin söylenenlerin ne kadarını anladıklarını ve ne

kadarını çevirebildiklerini bilemediklerini vurgulamışlardır. Bununla birlikte okul yöneticileri, kendi çabaları ile buldukları bu yöntemlerin çok sağlıklı olmadığını, okullarda görevli çevirmen olması gerektiğinin de altını çizmişlerdir.

3.1.4. Mülteci Çocukların Okul Kültürüne Uyumu

Tablo 14’te, mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerinin mülteci çocukların okul kültürüne uyumu üzerindeki etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 14. Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerinin, mülteci çocukların okul kültürüne uyumu üzerindeki etkisi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul kültürüne uyum	Olumsuz	Y1, Y2, Y3, Y4, Y6, Y7	6	% 85,7
sağlamada etki	Olumlu	Y5	1	% 14,3

Tablo 14’te görüldüğü gibi, mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerinin mülteci çocukların okul kültürüne uyumu üzerindeki etkisine, okul yöneticilerinden altısı olumsuz olarak yaklaşırken, sadece bir okul yöneticisi olumlu etkilediğini belirtmiştir. Okul yöneticileri, mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerinin mülteci çocukların okula uyumu üzerindeki etkisinin olumlu olmamasının sebebini, okullarında mülteci çocukların çok fazla olmasına bağlamışlardır. Okul yöneticilerinden Y1 ve Y3 bu durumu şu şekilde açıklamışlardır:

‘‘Bizim okulda mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri, mülteci çocukların okul kültürüne uyumunu olumlu etkilemiyor. Çünkü mülteci çocukların sayısının çok olması, diğer çocuklar ile kaynaşma ortamını engelliyor. Mülteci çocuklar kendi aralarında grup oluşturuyor, diğer çocuklarla fazla bir etkileşim olmuyor. Etkileşim olsa bile sayıca mülteci çocuklar üstün olduğu için diğer çocukları olumsuz etkiliyorlar’’ (Y1).

‘‘Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri, mülteci çocukların okul kültürüne uyumunda pek de etkili olmuyor. Mülteci çocuklar savaş ortamından geldiği için elindeki kalemi silah yapıp o şekilde oyunlar oynuyorlar, diğer çocuklar

da onlara eşlik ediyor. Mülteci çocukların sayısı kalabalık olduğu için daha çok onlar diğer çocukları etkiliyor. Azınlık, çoğunluğa uyuyor’’ (Y3).

Sadece bir okul yöneticisi, mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerini, mülteci çocukların okul kültürüne uyumunda olumlu etki ettiğini, mülteci çocukları Türkçe bilmeseler bile diğer çocukları gözlemleyerek olumlu davranışlar kazandıklarını belirtmiştir. Okul yöneticilerinin büyük çoğunluğu ise, mülteci çocuklarının sayısının fazla olmasından dolayı diğer çocuklarla kaynaşma ihtiyacı hissetmediklerini ve kültür farkından dolayı ayrı ayrı oynadıklarını, kendi aralarında gruplaştıklarını, hatta mülteci çocukların olumsuz anlamda diğer çocukları etkilediklerinin altını çizmişlerdir.

3.1.5. Mülteci Çocukların Diğer Çocuklarla Sosyal İlişkileri

Tablo 15’de, mülteci çocukların diğer çocuklarla sosyal ilişkilerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 15. Mülteci çocukların diğer çocuklarla sosyal ilişkileri

Kategori	Kodlar	Katılımlar	f	%
Sosyal ilişki	Zayıf	Y1, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	6	% 85,7
	Orta	Y2	1	% 14,3

Tablo 15’de görüldüğü gibi, okul yöneticilerinden biri dışında diğerleri mülteci çocukların diğer çocuklarla sosyal ilişkilerinin zayıf olduğunu bildirmişlerdir. Mülteci çocukların Türkçeyi iyi bilmedikleri ve kültürlerinin farklı olmasından dolayı, diğer çocuklarla hatta kendi uyrukları dışındaki diğer mülteci çocuklarla bile sosyal ilişkilerinin düşük düzeyde olduğunu, çocukların uyruklarına göre kendi aralarında sosyalleştiklerini vurgulamışlardır. Bu konuda bir okul yöneticisinin düşüncesi şu şekildedir:

“Genelde mülteci çocuklar arasında da aynı uyruktaki çocuklar kendi içlerinde sosyalleşiyorlar, farklı uyruktaki çocuklarla da sosyalleşmeleri zayıf oluyor. Uzun yıllardır ülkemizde olan ve Türkçeyi bilen çok az sayıdaki mülteci çocuk, diğer çocuklarla sosyal ilişkilerini geliştiriyor’’ (Y1).

Tablo 16’da, mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşmaları için yapılan çalışmalara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 16. Mülteci çocukların diğer çocuklarla kaynaşması için yapılan çalışmalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Kaynaşma için yapılan çalışma	Sosyal faaliyetler	Y4, Y5, Y6	3	% 42,8
	Sportif faaliyetler	Y1, Y2	2	% 28,5
	Okul rehberlik servisi ile işbirliği	Y1, Y3	2	% 28,5
	Birleştirici konuşmalar	Y1	1	% 14,3
	Herhangi bir şey yapmama	Y7	1	% 14,3

Tablo 16’den da anlaşılacağı gibi, bir okul yöneticisi dışında diğerleri, mülteci çocukların diğer çocuklarla kaynaşması için çeşitli faaliyetler yapmaktadırlar. Bazı yöneticiler bu çocukların kaynaşması için sadece bir faaliyet yaptığını belirtirken, bazı okul yöneticileri ise birden fazla faaliyet yaptıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Y1, mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşması için okulunda sportif faaliyet, sınıflarda veya toplu törenlerde birleştirici konuşmalar ve okul rehberlik servisi ile işbirliği yaptığını ifade etmiştir. Okul yöneticilerinden ikisi, okul rehberlik servisi ile işbirliği yaptığını, üçü ise okulda sosyal faaliyetler düzenlediğini belirtmişlerdir. Bir okul yöneticisi, mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşması için okulda yaptıkları çalışmaları şu şekilde dile getirmiştir:

“Okulda kermes yapıyoruz, tüm öğrencilerimizi ve velilerini dâhil ediyoruz. Onların yiyecek kültürleri farklı olduğu için farklı şeyler yapıyorlar. Afganlıların kermes için yaptıkları bir yiyecek vardı, bunu kimse almaz diye düşünürken ilk o bitti, Afganlı çocuklar hep onu aldı. Kermeste mülteci çocuklara da görev veriyoruz, satış yapıyorlar” (Y5).

Mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşması için sosyal faaliyetler düzenliyorum diyen okul yöneticileri, okullarında kermes yaptıklarını, sinema günleri düzenlediklerini, doğa gezisi yaptıklarını ve bu faaliyetlerde tüm çocuklara sorumluluk verdiklerini belirtmişlerdir. Tablo 16’da görüldüğü gibi sadece bir okul yöneticisinin, mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşması için herhangi bir şey yapmadığını, normal rutin işleri uyguladığını dile getirmesi düşündürücüdür.

3.1.6. Velilerle Kültürel Durum

Tablo 17’de, mülteci çocuklar ve diğer çocukların bir arada eğitim görmelerinden kaynaklı velilerle kültürel sorun yaşıyıp yaşamama durumuna ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Tablo 17. Veliler ile kültürel sorun yaşıyıp yaşamama durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Kültürel sorun	Yaşamama	Y5	1	% 14,3
	Yaşama	Y1, Y2, Y3, Y4, Y6, Y7	6	% 85,7

Tablo 17’ye göre, okul yöneticilerinden biri dışında diğerleri, mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri nedeniyle veliler arasında kültürel sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bazı okul yöneticileri yaşanan sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Diğer veliler, mülteci çocukların eğitimin kalitesini düşüreceklerini, savaş ortamından geldikleri için kendi çocuklarına kötü örnek olacaklarını düşünerek okulda olmalarını istemiyorlar. İranlı bir veli geldi çocuğunu kayıt ettirecek, A şubesine değil de B şubesine kayıt eder misiniz, orada yabancı çocuk çokmuş, diğer öğrencilerin çok olduğu yer olsun, diyor” (Y3).

“Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri nedeniyle velilerle kültürel sorun yaşıyoruz. Diğer veliler mülteci çocukların okulda olmasını istemiyorlar. Temizlik kültürlerinin olmadıklarını, çocuklarıyla kavga ettiklerini, sınıfta yan yana oturmamalarını dile getiriyorlar” (Y4).

Okul yöneticilerinin açıklamalarından da anlaşıldığı gibi diğer veliler, hatta farklı uyruktaki mülteci veliler bile, çocukların kültürlerinin farklı olmasından dolayı okul yönetimine yansıtacak sorunlar dile getirmekte; sınıfta çocuklarının mülteci çocuklar ile yan yana oturmalarını istemediklerini ve diğer velilerin mülteci çocukların okulda olmalarına sıcak bakmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir okul yöneticisi de kültür farklılığından dolayı bazı ailelerin çocuklarını, mülteci çocuklara karşı olumsuz

yönlendirdiklerine şahit olduğunun altını çizmiştir. Bir okul yöneticisi ise kültürel bir sorun yaşamadığını ve yaşamamasının sebebini şu sözlerle belirtmiştir:

‘‘Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri nedeniyle velilerle kültürel bir sorun yaşamadım. Çünkü başta tüm velilerle konuştum, bir tane de tercüman getirdim, tüm söylediklerimi çevirdi. Atacak değiliz, satacak değiliz dedim. Bu artık ülkemizin bir gerçeği, biz aynı durumda olsak ne yapardık, bizi başka ülkede dışlasalar ne hissederdik, dedim. Bu farklılığı en aza indirmemiz gerektiğini belirttim’’ (Y5).

3.1.7. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yönetimine Yansıtıkları Durumlar

Tablo 18’de öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocuk olması nedeniyle okul yönetimine yansıtıklarına ilişkin bulgular yer almaktadır

Tablo 18. Öğretmenlerin sınıflarında mülteci öğrenci olmasından kaynaklı okul yönetimine yansıtıkları durumlar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yönetimine	Sorun yaşama	Y1, Y2, Y5, Y6	4	% 57,2
yansıtma durumu	Sorun yaşamama	Y3, Y4, Y7	3	% 42,8

Tablo 18’de görüldüğü gibi okul yöneticilerinin dördü, öğretmenlerinin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı okul yönetimi ile sorun yaşadığını, üçü ise sorun yaşamadığını dile getirmiştir. Bu konuda öğretmenleri ile sorun yaşamayan okul yöneticileri, sınıflarda fazlasıyla mülteci çocuk olduğunu, öğretmenlerin bu durumu kabul ettiğini ve alıştıklarını vurgulamışlardır. Öğretmenleri ile mülteci çocuklar konusunda sorun yaşayan ve yaşamayan okul yöneticilerinin oranlarının birbirine yakın olduğu belirlenmiş olup, bu durumun okul yöneticisinin yönetim anlayışı ile yakinen ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.1.7.1. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunlara Örnekler

Tablo 19’da, öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı okul yöneticilerine yansıtıkları sorunlarla ilgili örneklere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 19. Öğretmenlerin okul yöneticilerine yansıtıkları sorunlara ilişkin örnekler

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yöneticilerine yansıtılan sorunlara örnek	Mülteci çocukların Türkçe bilmemesi	Y1, Y2, Y6	3	% 75
	Sınıfta çok fazla mülteci istememesi	Y1, Y5	2	% 50
	Mülteci çocukların disiplin problemi	Y6	1	% 25

Öğretmenleri ile sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı sorun yaşadığını belirten dört okul yöneticisinden üçü, öğretmenlerin sınıflarındaki mülteci çocukların Türkçe bilmemesini ve her gelen mülteci çocuğa Türkçe öğretmeye çalışılmasını okul yönetimine yansıtıklarını belirtmişlerdir. Okul yöneticilerinden ikisi, öğretmenlerin sınıflarında eğitim düzeyini aşağıya çektiği için çok fazla mülteci çocuk istememelerini, biri ise mülteci çocukların disiplin problemi oluşturmasını okul yönetimine yansıtıklarını bildirmişlerdir. Bazı okul yöneticileri öğretmenleri ile yaşadıkları sorunları şu şekilde dile getirmiştir:

“Bazen sorunlar oluyor, o da mülteci çocukların birinci sınıftan değil de ara sınıf seviyesinde ve kayıt dönemleri dışında okula gelmesinden kaynaklanıyor. Öğretmen sınıfındaki mülteci çocuklara Türkçeyi öğretmiş oluyor, Türkçe bilmeyen başka bir çocuk gelirse tekrar başa dönülüyor, bu durum da öğretmeni çok yoruyor. Eğitim seviyesini aşağıya çekiyor. Öğretmen, okul yönetiminden bu şekildeki öğrencileri sınıfına vermemesini istiyor” (Y1).

“Öğretmenlerimizin sınıflarında mülteci çocukların çok olmasından kaynaklı okul yönetimine yansıtıkları sorunlar oldu. Öğretmenin sınıfında çok fazla mülteci çocuk olmasını istememesi, mülteci çocukların bazılarının disiplin problemi olması ve öğretmene saygısız davranmaları gibi durumları örnek verebiliriz” (Y6).

3.1.7.2. Öğretmenlerin Sınıflarında Mülteci Çocuk Olmasından Kaynaklı Okul Yöneticilerine Yansıtıkları Sorunların Çözümü

Tablo 20’de, öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı okul yöneticilerine yansıtıkları sorunların çözümü için neler yapıldığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 20. Öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı okul yöneticilerine yansıtıkları sorunların çözümü

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yöneticilerine yansıtılan sorunlara çözüm üretme	Mülteci çocukları, mülteci çocukların az olduğu sınıflara yerleştirme	Y3, Y4, Y7	3	% 42,8
	Öğretmenlerin empati kurmalarını sağlama	Y2, Y5, Y6	3	% 42,8
	Ortak karar alma	Y5, Y6	2	% 28,6
	Türkçe kursu verme	Y1,	1	% 14,3

Tablo 20’den de anlaşılacağı gibi, öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı okul yöneticilerine yansıtıkları sorunların çözümü için okul yöneticileri, daha çok öğretmenleri ikna etmek için görüşmeler yapıldığını, ortak karar alınmaya çalışıldığını, empati kurularak anlayış göstermelerini istediklerini, mümkün olduğunca sınıflara mülteci çocukları eşit dağıtarak öğretmenlere adil davranmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

3.1.8. Mülteci Çocukların Kayıt, Devam ve Diğer Yönetimsel İşlemleri

Okul yöneticilerinin mülteci çocukların kayıt işlemlerinde yaşadıkları durumlara ilişkin bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Mülteci çocukların kayıt işlemleri ile ilgili yaşanan sorunlar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Kayıt	Kayıtların sürekli devam etmesi	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	7	% 100
	Ekstra yazışmalar	Y1, Y3, Y4, Y6, Y7	5	% 71,4
	Eğitim bölgesi kayıt sorunu	Y1, Y5	2	% 28,6

Tablo 21’den anlaşıldığı gibi, okul yöneticilerinin tamamı mülteci çocuklarla ilgili kayıt işlemi sorunu yaşamaktadırlar. Okul yöneticilerinin ikisi eğitim bölgesinden

kaynaklı sorun yaşadıklarını, tamamı kayıtların yıl boyunca sürekli devam etmesi nedeniyle sorun yaşadıklarını, beşi öğrenciyi okula kayıt ettikten sonra habersiz bir şekilde ailenin başka bir yere göç etmesiyle öğrenci kaydının gönderilmesi işlemlerinin ekstra yazışmalara neden olmasının sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı okul yöneticileri öğrenci kayıt işlemleri ile yaşadıkları sorunları şu şekilde dile getirmiştir:

“Okula kayıt ettiğimiz mülteci çocukların aileleri, ilimizden başka bir yere habersiz göç etmektedirler ve göç ettikleri yerde adres kayıt işlemlerini yaptırmadıkları için mülteci çocukları nakil göndermede çok fazla sorun oluşmaktadır. Bu durum ekstra resmi yazışmalara ve zaman harcamaya neden olmaktadır. Ayrıca mülteci çocuklar okulumuza kayıt için belli dönemlerde değil de yıl boyunca geldikleri için, sınıf planlaması yapmakta zorlanmaktayız” (Y6).

“Eğitim bölgesi öğrenci sayısı hesaplanırken, örneğin aday kayıta1. Sınıfa veya anasınıfına düşen öğrenci sayısına göre biz öğretmen norm işlemleri yapıyoruz. Ancak mülteci öğrenciler bu sisteme dahil olmadığı için biz norm hesaplamasında sıkıntı yaşıyoruz. Sonra sınıf mevcutları hedeflediğimiz kadar değil de nerdeyse iki katına çıkıyor ve gelen bazı çocukları da bu yüzden kayıt alamıyoruz” (Y1).

Tablo 22’de okul yöneticilerinin mülteci çocukların devam işlemlerinde yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 22. Mülteci çocukların devam işlemleri ile yaşanan sorunlar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
	Devam sorunu	Y1, Y2, Y3, Y4, Y6, Y7	6	% 85,7
Okula devam	Velilere ulaşamama	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	7	% 100
	Ekstra yazışmalar	Y1, Y3, Y4, Y6, Y7	5	% 71,4

Tablo 22’de okul yöneticilerinin yaşadığı yönetsel işlemlerden devam sorunu incelendiğinde, bir okul yöneticisi hariç diğerlerinin mülteci çocuklarla ilgili devam sorunu yaşadığı görülmektedir. Okulunda devam sorununu nasıl aştığını okul yöneticisi şu şekilde belirtmiştir:

“Devam sorunu yaşıyorduk, ama bir ay içerisinde çocuk okula toplamda beş gün gelmezse Kızılay destekli aldıkları yardım kesiliyormuş, biz bunu öğrendikten sonra öğretmenlerime gelmeyen çocukları anında e-okula devamsız olarak işleyin dedim. Bu durumu mülteci çocukların velilerine de söyledik. Veliler yardımlarının kesileceğinden korktukları için çocuklarını okula gönderiyorlar ve şu anda devam sorunumuz kalmadı” (Y5).

Okul yöneticisinin ifadesinden de anlaşılacağı gibi, okula devamsızlık yapan çocuklar, aileleri yardımlarının kesileceğini öğrendiklerinde okula devam etmeye başlamışlardır. Aile istediğinde, devam sorunu çözülebilmektedir. Devamsızlık yapan mülteci çocukların ailelerinin yaşadıkları ekonomik sıkıntıdan dolayı maddi kazanç öne çıkmakta, eğitime ilgisiz kalmaktadırlar. Ayrıca Tablo 13’de belirtildiği gibi okul yöneticilerinin tamamı veliye ulaşmada sorun yaşadıklarını, beşi ise devam sorununun ekstra yazışmalar doğurduğunu vurgulamışlardır. Bu durumu bir okul yöneticisi şu şekilde özetlemiştir:

“Mülteci çocuklar çok devamsızlık yapıyor, velilerine sürekli devamsızlık mektupları gönderiyoruz. Sürekli telefon numarası ve adres değişikliği yapıyorlar, ulaşmada sıkıntı yaşıyoruz. Mahalle muhtarlarından da ayrıntılı bilgi alamıyoruz. Çünkü muhtarlıklara kayıtlarını yaptırmıyorlar. İl Göç İdaresine, İl MEM aracılığıyla resmi yazı yazıyoruz, bu durumda da bizi işin bürokratik kısmı yoruyor. Ya da İl Göç İdaresine gidip oradaki memurla oturup durumu çözmeye çalışıyoruz” (Y1).

Okul yöneticisinin ifadesinden de anlaşılacağı gibi, devamsızlık yapan çocuğun gelmediği günler e-okula işlenmekte ve ailesini bilgilendirmek için devamsızlık mektupları belli aralıklarla gönderilmektedir. Fakat ailenin sürekli telefon numarası değiştirmesi, okula bildirdiği adresten taşınması gibi sebepler bu mektupların aileye ulaşmasını engellemektedir. Okul yönetimi, ailenin bulunduğu adresi belirleyebilmek için mahalle muhtarına yazı yazmak zorunda kalmaktadır. Mahalle muhtarının da bir bilgisi yoksa İl MEM ve Göç İdaresi’ne resmi yazışmalar yapılmaktadır. Böylece resmi yazışmalar, ilgili birimler arasında iş yoğunluğunu arttırmaktadır. Okul

yöneticilerinin büyük çoğunluğu, devamsızlık işlemleriyle ilgili ekstra yazışmalar ile uğraştıklarının ve zaman kaybı yaşadıklarının altını çizmişlerdir.

Tablo 23'te, okul yöneticilerinin mülteci çocukların diğer yönetsel işlemlerinde yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 23. Mülteci çocukların diğer yönetsel işlemleri ile ilgili yaşanan sorunlar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
	İletişim sorunu	Y1, Y2, Y4, Y6, Y7	5	% 71,4
	Veli ilgisizliği	Y1, Y3, Y4, Y6	4	% 57,1
Diğer	Disiplin sorunu	Y1, Y4	2	% 28,6
yönetsel işler	Temizlik sorunu	Y1, Y3	2	% 28,6
	Milli eğitim ile yaşanan sorunlar	Y2	1	% 14,3
	Norm planlama sorunu	Y1	1	% 14,3

Tablo 23'te, okul yöneticilerinin tamamının mülteci çocukların diğer yönetsel işlemlerinde de sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Okul yöneticilerinin büyük çoğunluğu iletişim sorunundan ve veli ilgisizliğinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtirlerken; disiplin sorunu ve temizlik sorunundan bahseden iki okul yöneticisi; milli eğitim ile yaşanan sorunlar ve norm planlama sorununa değinen bir okul yöneticisi bulunmaktadır. Bazı okul yöneticilerinin dikkat çekici açıklamaları şu şekildedir:

‘‘Kültürel uyumsuzluğun yarattığı disiplin sorunları var. Temizlik kültürlerinin oluşturduğu, temizlik problemi var. Okul çok fazla kirleniyor ve çok fazla temizlik malzemesi tüketimi sağlanıyor. Yine de sağlıklı bir şekilde hijyeni sağlayamıyoruz. İletişim problemleri var, Türkçe bilmeyen mülteci çocuklarına ve ailelerine, Türkçe bilen mülteci bir çocukla iletişime geçmeye çalışıyoruz ama o tercüme eden çocukta ne kadarını aktarabiliyor bilemiyoruz’’ (Y1).

‘‘Mülteci çocukların velileri çeşitli kuruluşlardan yardım almak amacıyla, çocuklarının öğrenci belgesini almak için sık aralıklarla okulumuza gelmektedirler. Ayrıca okulumuzu da yardım edecek bir kuruluş gibi görüp yardım istemektedirler. Okul aile birliği toplantılarında mülteci çocukların aileleri Türkçe bilmedikleri

için, söylediklerimizi Arapça ve Farsçaya tercüme ettirmek zorunda kalmaktayız'' (Y6).

Okul yöneticileri iletişim ve temizlik sorununa özellikle dikkat çekmişler, okullarında birden fazla yabancı uyruklu mülteci çocuk olduğunu vurgulamışlar, toplantılarda söylediklerini Arapça ve Farsçaya çevirebilmek için yabancı uyruklu çocuklardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Fakat çeviri yapacak çocukların söylenenlerin ne kadarını anlayabildikleri ve çevirebildikleri bilinmemektedir. Okul yöneticileri, okullarında görevli çevirmene ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır. Ayrıca, okulun temizliği konusunda da çok sorun yaşadıklarını, mülteci çocukların temizlik kültürünün diğer çocuklardan farklı olmasından kaynaklı okulun kullanım alanlarını daha fazla kirlettiklerini açıklamışlardır. Bu sebeple okulda temizlik malzemelerinin hızla tükendiğinin, ayrıca mülteci çocukların lavabodaki peçeteleri kullanırken çok israf ettiklerinin altını çizmişlerdir.

3.1.9. Personel ve Kaynak Eksikliği

Okul yöneticilerinin, okullarında mülteci çocukların sayısının artması ile personel ve kaynak eksikliği sorunlarının oluşup oluşmadığına ilişkin bulgular Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Personel ve kaynak eksikliği

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Personel eksikliği	Sorun yaşama	Y1, Y2, Y3, Y4, Y6	5	% 71, 4
	Sorun yaşamama	Y5, Y7	2	% 28, 6
Kaynak eksikliği	Sorun yaşama	Y1, Y2, Y3, Y6	4	% 57, 2
	Sorun yaşamama	Y4, Y5, Y7	3	% 42, 8

Tablo 24'te görüldüğü gibi, okul yöneticileri okullarında mülteci çocuk sayısının artışıdan kaynaklı, beş okul yöneticisi personel eksikliği sorunu yaşadığını belirtirken, ikisi bu konuda sorun yaşamadığını belirtmiştir. Ayrıca okul yöneticilerinden dördü kaynak eksikliği sorunu yaşadığını, üçü ise bu konuda sorun yaşamadığını dile getirmiştir. Tablo 24'ten, personel eksikliği ve kaynak eksikliği

nedeniyle sorun yaşayan okul yöneticilerinin çoğunluğu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Y6'nın dikkat çekici görüşleri şöyledir:

“Öğrenci sayımızın giderek artması temizlik işlerinin artmasına sebebiyet verdiği için yardımcı personel eksikliği oluşmaktadır. Okulumuza kayıt için sadece kayıt döneminde değil de sürekli mülteci çocuk geldiği için bazı kaynak temininde sorun yaşıyoruz. Örneğin sene başında öğrenci sayımıza oranla gönderilen temizlik malzemeleri, öğrenci sayımızda artışla birlikte yetersiz kalmaktadır. Dönem ortasında kayıt aldığımız veya nakil olarak gelen mülteci çocukların ders kitabı olmaması ya da geldiği okuldan yanında kitaplarını getirmemesi sebebiyle okul yönetimi olarak bizler bu çocuklar için ders kitabı temini konusunda problem yaşıyoruz” (Y6).

Okul yöneticileri okullarında mülteci çocukların sayısının artışı ile birlikte, mülteci çocukların temizlik kültürünün gelişmemesi sebebiyle daha çok yardımcı personele ve temizlik malzemesi alacak maddi kaynağa ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir. Bir okul yöneticisi, çevredeki hayırseverlerin okulun ihtiyacını karşıladıkları için maddi kaynağa ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Diğer okul yöneticileri, bu okulların maddi ihtiyaçlarını karşılama yükünün okul yönetimine bırakılmadan, MEB tarafından karşılanmasının daha sağlıklı olacağını açıklamışlardır. Başka bir okul yöneticisi ise nakil gelen ya da kayıt dönemi dışında okula gelen mülteci çocuklara ders kitabı sağlanmasında sorun yaşadıklarını ifade etmiştir.

3.1.10. Daha Önce Mülteci Çocuklarla İlgili Bir Deneyim Yaşama ve Eğitim Alma Durumu

Tablo 25'te, okul yöneticilerinin daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşama veya eğitim alma durumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 25. Mülteci çocuklarla ilgili deneyim yaşama ve eğitim alma durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Deneyim	Yaşama	Y1, Y2	2	% 28,6
	Yaşamama	Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	5	% 71,4
Eğitim	Alma	Y1, Y2, Y3, Y5, Y6, Y7	6	% 85,7
	Almama	Y4	1	% 14,3

Tablo 25'ten anlaşıldığı gibi, okul yöneticilerinin büyük çoğunluğunun daha önce mülteci çocuklarla ilgili eğitim aldığı, sadece bir okul yöneticisinin bu konuda eğitim almadığı görülmektedir. Ayrıca okul yöneticilerinden ikisinin mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşadığı, beşinin ise hiçbir deneyiminin olmadığı anlaşılmaktadır.

3.1.10.1. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Faydası

Daha önce mülteci çocuklara yönelik eğitim aldığını belirten okul yöneticilerinin, aldıkları bu eğitimin karşılaştıkları sorunlarda çözüm üretmelerini sağlayıp sağlamadığına ilişkin bulgulara Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Daha önce mülteci çocuklara yönelik alınan eğitimin çözüm üretme durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Eğitimin faydası	Herhangi bir durumda çözüm üretmeyi sağlamama	Y1, Y2, Y3, Y5, Y6, Y7	6	% 100

Tablo 26'dan anlaşılacağı gibi, altı okul yöneticisi mülteci çocuklara yönelik eğitim aldığını belirtmiştir. Tablo 26'ya göre, bu konuda eğitim aldığını belirten okul yöneticilerinin tamamı aldıkları eğitimin karşılaştıkları herhangi bir durumda çözüm üretmediğini ifade etmişlerdir. Bu konuda bir okul yöneticisi düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşamadım ama bir eğitim aldım. Aldığım bu eğitim karşılaştığım herhangi bir sorunda çözüm üretmemi sağlamadı. Eğitimi veren belki bizim kadar bilmiyordu, bu eğitimleri verebilmek için alanda deneyim yaşamak lazım” (Y5).

Okul yöneticileri mülteci çocuklara yönelik verilen eğitimlerin teorikte kaldığını belirterek, eğitimi veren kişilerin uzman ve sahada deneyim yaşamış kişilerden oluşmasının önemine vurgu yapmışlardır. Bir okul yöneticisi “eğitimi veren kişi belki bizim kadar olaya hakim değildi, sadece teorik bilgiler anlatıyordu, biz ona tecrübelerimizi ve bilgi birikimimizi anlattık” diyerek, eğitimi verecek kişilerin teorik bilgilerden çok sahaya dönük olarak uygulamalı eğitim vermeleri gerektiğinin altını çizmiştir.

3.1.10.2. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitime İhtiyacı ve Eğitimin İçeriği

Tablo 27’de, mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanların eğitim ihtiyacıyla ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 27. Mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanların eğitim ihtiyacı

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Eğitim ihtiyacı	Tüm personel	Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	7	% 100

Tablo 27’de de görüldüğü gibi, okul yöneticilerinin tamamı mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışan tüm personelin eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Verilmesi gereken eğitimin içeriğini bazı okul yöneticileri şu şekilde dile getirmiştir:

“Mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışan tüm personel eğitime ihtiyaç duymaktadır. Mülteci çocuklara pedagojik açıdan nasıl yaklaşılmalı, bu okullarda eğitim-öğretim nasıl verilmeli, mülteci çocuklara Türkçe öğretimi nasıl yapılmalı ve mülteci öğrencilerin taşıyabileceği hastalıklar konusunda eğitimler verilmelidir” (Y1).

“Mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanlar eğitime ihtiyaç duymaktadır. Tüm personel eğitime alınmalı ve eğitimin içeriği mülteci çocukların yaşadıkları, hissettikleri olmalıdır” (Y5).

Okul yöneticilerinin ifadeleri dikkatlice incelendiğinde, mülteci çocukların buldukları okulda çalışan personellere aşağıdaki eğitim içeriklerinin verilmesi gerektiği okul yöneticileri tarafından dile getirilmiştir.

- Pedagojik açıdan nasıl yaklaşılacağı,
- Eğitim-öğretimin nasıl verileceği,
- Türkçe öğretiminin nasıl yapılacağı,
- Çocukların taşıyabilecekleri hastalıklar,
- Personele anlaşabilecek kadar dil eğitimi,
- Türk eğitim sistemine uyumun nasıl sağlanacağı,
- Çocuklara ve ailelerine nasıl yaklaşılacağı,

- Çocukların yaşadıkları ve hissettikleri,
- Çocukların okula uyumları,

konularında eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.1.11. Mülteci Çocukların Devam Ettiği İlkokulların Yönetiminin İyileştirilmesi

Mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için yapılması gerekenler konusunda bazı okul yöneticilerinin dikkat çeken görüşleri şu şekildedir:

“Mülteci çocukların bir bölgede toplanması engellenmeli, bu çocuklar tüm okullara dağıtılarak okullarda olabildiğince az sayıda olmalıdırlar ki kültürümüze entegre olsunlar. Mülteci çocukların maddi olarak desteklenmesi gerekiyor, maddi olarak desteklenmeyen çocukların iyileştirilmesi zorlaşıyor. Mülteci çocuklara okula başlamadan önce Halk Eğitim Merkezlerinde, Uygulama Merkezlerinde Türkçe öğretimi, topluma uyum, kültüre uyum gibi kurslar verilmeli ve bu kurslara mülteci çocukların ailelerinin de katılması zorunlu olmalıdır. Bu eğitimlerden sonra çocuklar okula başlamalı ki okula geldiklerinde problem yaşamassınlar. Mülteci çocuklarda e okul sistemine entegre edilerek bu çocuklarda aday kayıta gözükmeli ve buna göre okul yönetimleri planlama yapabilmeli” (Y1).

“Mülteci çocuklar eşit miktarda tüm okullara dağıtılmalı, mülteci öğrenci sayısı, okulun mevcut sayısının %50 sine ulaşmışsa toplam öğrenci sayısına bakılmadan ikinci müdür yardımcısı verilmelidir. Bu okullar maddi olarak ve personel yönünden desteklenmelidir. Mülteci çocukların olduğu okullara tercüman verilmelidir. Mülteci çocukların bulunduğu okullarda rehber öğretmen sayısı arttırılmalıdır” (Y2).

Okul yöneticilerinin görüşlerinden de görüldüğü gibi, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için okul yöneticilerinin dikkat çeken önerileri aşağıda sıralanmıştır.

- Kültürel uyum açısından, mülteci çocukların tüm okullara dağıtılarak okullarda olabildiğince az sayıda olmaları sağlanmalıdır. Bu yüzden mülteci çocukların bir bölgede toplanması engellenmelidir.

- Mülteci çocukların devam ettiği okullara öğretmen ve yönetici ataması yapılırken, bu okullara özel seçim kriterleri olmalı ve ona göre atama yapılmalıdır.
- Okullarda mülteci çocuk sayısına sınır getirilmeli, sınır aşıldığında daha fazla mülteci çocuk kayıt edilmemelidir.
- Okullarda görevli çevirmen olmalıdır.
- Mülteci çocukların bulunduğu okullarda diğer okullara göre fazla iş yükü olduğu için, okul yöneticisi sayısı artırılmalıdır.
- Mülteci çocuklar okula ilk geldiklerinde ayrı bir sınıfa alınmalı, orada Türkçeyi ve okuma yazmayı öğrendikten sonra normal sınıflarına alınmalıdır.
- Sağlık Müdürlüğü ile iş birliği yaparak, mülteci ailelere birkaç defa hijyen eğitimi verilmelidir.
- Mülteci öğrenci sayısı, okulun mevcut sayısının % 50 sine ulaşmışsa, toplam öğrenci sayısına bakılmadan ikinci müdür yardımcısı verilmelidir.
- Mülteci çocukların bulunduğu okullarda rehber öğretmen sayısı artırılmalıdır.
- Mülteci çocukların öğrenim gördükleri okullar maddi olarak ve personel yönünden desteklenmelidir.
- Mülteci çocuklar maddi yönden desteklenmelidir.
- Mülteci çocuklarda e-okul sistemine aktarılmaları sağlanarak aday kayıta gözükmeleri sağlanmalı ve buna göre okul yönetimleri planlama yapabilmelidir.
- Mülteci çocuklara okula başlamadan önce Halk Eğitim Merkezlerinde, Uygulama Merkezlerinde Türkçe öğretimi, topluma uyum, kültüre uyum gibi kurslar verilmeli ve bu kurslara mülteci çocukların ailelerinin de katılması zorunlu olmalıdır. Okula geldiklerinde problem yaşamamaları için, alınacak eğitimlerden sonra çocuklar okula başmalıdır.
- Okul müdürlüğüne ihtiyaçların karşılanması için MEB tarafından doğrudan ödenek gönderilmelidir.
- İl MEM tarafından okul yöneticilerine iki-üç ayda bir bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.
- Sadece okul olarak düşünülmemeli, mülteci çocukların ailelerine eğitimler verilmeli ve onlara iş bulunarak ekonomik destek sağlanmalıdır.

3.2. Öğretmenlere Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular

Aşağıda, mülteci çocukların devam ettiği ilkokullardaki öğretmenlerin, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetimine yönelik yapılan çalışmalar, yaşanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2.1. Sınıflarda Mülteci Çocukların Öğrenim Görmesinin Eğitim Öğretim Sürecine Etkisi ve Okul Yönetimine Yansımaları

Tablo 28’de sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin eğitim öğretim sürecine etkisine yönelik öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 28. Sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin eğitim öğretim sürecine etkisi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Eğitim-öğretim süreci	Olumsuz etkileme	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100

Tablo 28’den de anlaşıldığı gibi, öğretmenlerin tamamı sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin, eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilediğini ve eğitim öğretim seviyesini düşürdüğünü belirtmektedirler. Sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin, eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilemesinin nedenlerini belirtirken öğretmenlerin benzer düşünceleri dile getirdikleri görülmektedir. Bir öğretmenin dikkat çeken görüşleri şu şekildedir:

“Sınıfta mülteci çocukların iletişim, davranış problemlerinin olması ve onlardaki davranış problemlerinin diğer öğrencilere de örnek olması, ayrıca mülteci çocuklar ile diğer çocukların sınıfta bir arada olması diğer çocukların ders müfredatından geri kalmasını sağladığı için eğitim-öğretimi olumsuz etkilemektedir. Ben sınıfta dersi mülteci çocukların olmadığı bir okuldaki öğretmen gibi işleyemiyorum. Birleştirilmiş sınıf mantığı ile ders işliyorum. Sınıfı farklı farklı grup oluşturarak herkese farklı etkinlik yaptırıyorum” (Ö3).

Öğretmenlerin görüşleri tek tek incelendiğinde, mülteci çocukların sınıflarda diğer çocuklarla öğrenim görmesinin eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilemesinin en temel sebebi olarak mülteci çocukların yaşadıkları dil sorunu olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra mülteci çocukların okula devam problemleri, ders materyallerinin temininin geç olması ya da hiç olmaması, disiplin problemleri nedeniyle sınıf düzenini bozmaları, mülteci çocuklar ile diğer çocukların kültür uyumsuzluğu, göç öncesi ve sonrası yaşadıkları travmatik olaylar, ailelerinin eğitime bakış açısı ve ekonomik durumları eğitim öğretim sürecini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca öğretmenler sınıflarındaki mülteci çocuklar ile diğer çocukların öğrenim durumlarının farklı seviyede olması nedeniyle, dersleri birleştirilmiş sınıf mantığı ile işlediklerini vurgulamaktadırlar. Öğretmenler sınıflarda çocukların seviyelerine göre farklı gruplar oluşturarak, bir grupla normal öğretim programını işlemeye çalışılırken, diğer gruplarda Türkçe öğretimi gibi konuları işlemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun hem öğretmenleri yordununun hem de diğer öğrencilerin vakitlerinden çalındığının altını çizmişlerdir.

Tablo 29’da, sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesi ve eğitim öğretim üzerindeki etkisinin okul yönetimine yansımalarına yönelik öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 29. Sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yönetimine yansıma	Öğretmenlerin tepkisi	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8	5	% 62,5
	Çevrenin tepkisi	Ö2, Ö3, Ö7	3	% 37,5
	Diğer velilerin tepkisi	Ö3, Ö5, Ö6	3	% 37,5

Tablo 29 incelendiğinde, sınıflarda mülteci çocukların öğrenim görmesinin; okul yönetimine yansımalarının öğretmenlerin, diğer velilerin ve çevrenin yansıtması ile gerçekleştiği görülmektedir. Öğretmenler okul yönetimine, neden Türkçe bilmeyen bu çocukları okula kayıt ediyorsunuz? Biz bu çocuklarla nasıl eğitim yapacağız? gibi ifadelerle ya da okul zümre toplantılarında sınıfta mülteci çocukların olmasından kaynaklı yaşadıkları zorlukları okul yönetimine dile getirerek yansıttıklarını belirtmektedirler. Öğretmen görüşlerinden, diğer velilerin de sınıfta mülteci

çocukların öğrenim görmesinin eğitim seviyesini düşürdüğünü gözlemlenmeleri ile okul yönetimi ile konuşmaya geldikleri, hatta çocuklarının kayıtlarını başka okullara alarak tepki verdikleri anlaşılmaktadır. Sınıflardaki mülteci çocukların kalabalık olması çevrenin okula mülteci okulu gözüyle bakmasını ve üst yöneticilerin okulda mülteci çocukların sayıca fazla olmalarından dolayı eğitim seviyesinin düşük olduğunu kabul ederek okul yönetiminden bir beklenti içerisine girmemeleri okul yönetimlerine olumsuz yansımalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda Ö3 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Okul yönetimine bizim bu şekilde ne olacak veryansınımızla, diğer çocukların da ders başarısının olumsuz etkilenmesi ile bu ailelerin çocuklarının kaydını başka okula aldırması ve çevrenin bu okulu, mülteci okulu olarak görmesi şeklinde yansımaktadır” (Ö3).

3.2.2. Mülteci Çocukların ve Diğer Çocukların Bir Arada Öğrenim Görmesinden Kaynaklı Yaşanılan Kültürel Sorunlar ve Okul Yönetimine Yansımaları

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı mülteci ve diğer çocukların bir arada öğrenim görmesinden kaynaklı kültürel sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Tablo 30’da mülteci çocukların ve diğer çocukların bir arada öğrenim görmesinden kaynaklı öğretmenlerin yaşadığı kültürel sorunlara yönelik örneklerden elde edilen bulgulara göre verilmiştir.

Tablo 30. Yaşanılan kültürel sorunlara yönelik örnekler

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Kültürel sorunlar	Yaşam kültürü	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	6	% 75
	Beslenme kültürü	Ö2, Ö4, Ö7, Ö8	4	% 50
	Farklı oyun kültürü	Ö1, Ö2, Ö8	3	% 37,5
	Temizlik kültürü	Ö3, Ö6	2	% 25
	İnanç	Ö7	1	% 12,5
	Giyim tarzı	Ö7	1	% 12,5

Tablo 30’dan da anlaşıldığı üzere öğretmenlerin büyük çoğunluğu; mülteci çocuklar ile diğer çocukların yaşam kültürünün farklı oluşundan dolayı sorun yaşadıklarını

belirtirken, beslenme, oyun, inanç, giyim ve temizlik kültürlerinin de birbirlerinden farklı olduğunun altını çizmişlerdir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, mülteci çocukların ve diğer çocukların arasındaki kültür farklılığından kaynaklı öğretmenlere, çocuklardan ve velilerden çok şikayet geldiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan Ö8'in görüşleri şu şekildedir:

“Sınıftaki mülteci çocuklar ile diğer çocukların bir arada öğrenim görmesinden kaynaklı kültürel sorun yaşıyorum. Örnek verecek olursam beslenme saatlerinde öğrenciler birbirinin beslenmesinden alırken mülteci öğrencilerimizin yemek kültürleri diğer öğrencilerimizin yemek kültürleri ile uyumadığından paylaşım olmuyor. Sınıfta başkasına ait eşyayı habersiz alıyorlar, bu onlara normal geliyor sonra da rahat bir şekilde ben aldım diyor. Mülteci öğrenciler teneffüslerde kendi gibi mülteci öğrencilerle bir araya gelerek oyunlarında daha çok vurmali kırmali ve dövmele oyunlar oynarken, diğer okul öğrencileriyle oyunlar oynamıyorlar hatta diğer öğrencilerin oyun kültürlerinden pek hoşlanmıyorlar” (Ö8).

Tablo 31’de mülteci ve diğer çocukların bir arada öğrenim görmesinden kaynaklı yaşanan kültürel sorunların okul yönetimine yansımaları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre ifade edilmiştir.

Tablo 31. Kültürel kaynaklı sorunların okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Kültürel sorunların okul yönetimine yansımaları	Velilerin yansıtması	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6	5	% 62,5
	Diğer çocukların yansıtması	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7	4	% 50
	Maddi olarak yansıtması	Ö3, Ö8	2	% 25
	Öğretmenin yansıtması	Ö2	1	% 12,5

Tablo 31’den de anlaşıldığı gibi, sınıflarda mülteci çocukların ve diğer çocukların öğrenim görmesinden dolayı yaşanan kültürel kaynaklı sorunların çoğunluğunun diğer çocukların ve velilerin okul yöneticilerine yansıtılmaları ile okul yönetimine yansıdığı görülmektedir. Diğer çocukların, mülteci çocuklar ile yaşadıkları kültürel sorunlarda okul yönetimine şikayete gitmeleri ve evde ailelerine mülteci çocuklarla yaşadıkları kültürel sorunları olumsuz olarak anlatmaları ile ailenin okul yönetimiyle görüşmeye gelmesi, yaşanan kültürel sorunların okul yönetimine yansımalarına neden olmaktadır.

Bununla birlikte öğretmenlerin kültürel sorun yaşadıkları çocukları uyarması için okul yönetimine göndermesi ve mülteci çocukların düzen ve temizlik kültürlerinin yeterince gelişmemiş olması, okulda gereksiz yere çok fazla sabun ve peçete tüketimi, okul yönetimine ek masraf olarak yansımaktadır. Okul her paydaşının birbiri ile ilişkili olduğu ve bir bütün olarak düşünüldüğünde öğretmenin, velinin ve çocukların yaşadıkları kültürel sorunlar doğal olarak okul yönetimine de yansımaktadır.

3.2.2.1. Mülteci ve Diğer Çocukların İletişim ve Sosyalleşme Durumları ve Okul Yönetimine Yansımaları

Tablo 32’de, mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşme durumları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara yönelik sunulmuştur.

Tablo 32. Mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşme durumları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim ve sosyalleşme	İyi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6	4	% 50
	Kötü	Ö4, Ö5, Ö7, Ö8	4	% 50

Tablo 32’de görüldüğü gibi öğretmenlerin yarısı sınıflarındaki mülteci çocuklar ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşme durumlarının iyi seviyede olduğunu, diğer yarısı ise kötü olduğunu vurgulamışlardır. Sınıflarındaki mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşme durumlarının iyi olduğu belirten öğretmenler; bunların sonuçta çocuk oldukları, birbirlerinin dillerini bilmeseler bile oyunlar aracılığıyla hemen kaynaşp rahatlıkla iletişim kurabildiklerini belirtmektedirler. Bu konuda katılımcılardan Ö6’nın görüşü şu şekildedir:

“İletişim ve sosyalleşme durumlarında sıkıntı olmuyor. Birbirlerinin dillerini bilmeseler de nihayetinde çocuk oldukları için oyun aracılığıyla rahatlıkla iletişim kurabiliyorlar” (Ö6).

Öğretmenlerin yarısı sınıflarındaki mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşme durumlarını zayıf olarak belirtirken bunun en büyük nedenlerinden biri olarak dil sorununu işaret etmişlerdir. Çocukların birbirlerinin dillerini bilmedikleri için anlayamadıkları ve sosyalleşemedikleri, mülteci ve diğer çocukların kendi aralarında

gruplaşarak sosyalleştiklerini, hatta mülteci çocuklar arasında bile uyruklara göre gruplaşmalar olduğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Ö7, konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

‘İletişim ve sosyalleşme durumları çok iyi durumda değil, genelde çocuklar kendi uyruklarındaki çocuklar ile gruplaşarak sosyalleşiyorlar. Çocuklar arasında milliyete göre gruplaşmanın olması beraberinde bazı sorunları getiriyor. Uyruklar arasında kaynaşma olmadığından sataşma ve kavga olayları çok fazla oluşmaktadır’ (Ö7).

Öğretmenlere mülteci ve diğer çocuklar arasında iletişim ve sosyalleşmeyle ilgili sorun varsa, okul yönetimine nasıl yansıdığı sorulmuş olup elde edilen bulgular Tablo 33’te sunulmuştur.

Tablo 33. Mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşmede yaşadıkları sorunların okul yönetimine yansması

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yönetimine yansma	Olumsuz	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100

Tablo 33’ten de anlaşıldığı gibi, öğretmenlerin tamamı, mülteci ve diğer çocukların iletişim ve sosyalleşmede yaşadıkları sorunların okul yönetimine olumsuz yansıdığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler iletişim ve sosyalleşmenin olmadığı yerde beraberinde birçok sorunu getirdiğini ve kaynaşma olmadığı için gruplaşmanın olduğu, bu durumun da okul yönetimine olumsuz yansıdığını dile getirmişlerdir. Katılımcılardan Ö8 düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

‘İletişim ve sosyalleşme problemleri, doğal olarak okul disiplinini etkilediği için okul yönetimine de yansmaktadır. Ayrıca uyruklar arasında kaynaşma olmadığından sataşma ve kavga olayları okul yönetimine yansmaktadır’ (Ö8).

3.2.2.2. Mülteci Çocukların Okula ve Sınıfa Uyumu İçin Yapılan Çalışmalar

Tablo 34’te öğretmen görüşlerine göre, mülteci çocukların okula ve sınıfa uyumu için yaptıkları çalışmalara yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 34. Mülteci çocukların okula ve sınıfa uyumu için yapılan çalışmalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul ve sınıfa uyum	Dil kursu verme	Ö1, Ö7	2	% 25
	Mülteci ve diğer öğrencileri beraber oturtma	Ö1	1	% 12,5
	Çocuklara ve ailelere rehberlik yapma	Ö2, Ö4, Ö8	3	% 37,5
	Okul ve sınıf kurallarını hatırlatma	Ö3	1	% 12,5
	Tüm çocukların birlikte zaman geçirmesi	Ö5, Ö6, Ö8	3	% 37,5
	Grup çalışması ve akran eğitimi	Ö6	1	% 12,5
	Sorumluluk verme	Ö7	1	% 12,5

Tablo 34'te de görüldüğü gibi, mülteci çocukların okula ve sınıfa uyumları için öğretmenlerin; mülteci çocukların dil becerilerini geliştirmek için Türkçe dil kursu verdikleri, mülteci ve diğer çocukların kaynaşması için sırada yan yana oturttukları, mülteci çocukları ve velileri ile görüşmeler yaptıkları anlaşılmaktadır. Bununla beraber sınıf ve okul kurallarını ara ara tekrar ettiklerini, sınıftaki tüm çocukların beraber zaman geçirmelerine fırsat tanıdıklarını, çocuklara sorumluluk verdikleri, etkinliklerde grup çalışması ve akran eğitimi yaptıkları ve uyum konusunda rehberlik yaptıkları anlaşılmaktadır.

3.2.3. Mülteci Çocukların Devam Durumları ve Okul Yönetimine Yansımaları

Tablo 35'te mülteci çocukların devam durumları sınıf öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre ifade edilmiştir.

Tablo 35. Mülteci çocukların devam durumları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okula devam durumu	Düzensiz	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8	6	% 75
	İyi	Ö2, Ö6	2	% 25

Tablo 35'te gösterildiği gibi, öğretmenlerin çoğunluğu sınıflarındaki mülteci çocukların devam durumlarının düzensiz olduğunu ifade ederken iki katılımcı ise devam durumlarının iyi olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre mülteci çocukların çok fazla devamsızlık yapmalarının sebepleri arasında aile ilgisizliği ve ailede yaşanan sorunlar olduğu görülmektedir. Ö8'in bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“Genelde ailede göç, kavga vb. durumlar olduğundan ve aile için eğitimin ikinci planda oluşu sık sık devamsızlık yapmalarına sebep olmaktadır. Sınıfındaki dört mülteci çocuk sürekli devamsız durumda üçü ise aralıklarla okula geliyor” (Ö8).

Öğretmenlerden ikisi sınıflarındaki mülteci çocukların devam durumlarının iyi seviyede olduğunu belirtirken mülteci çocukların devam durumlarını nasıl düzenli hale getirdiklerini şu şekilde açıklamışlardır:

“Sınıfındaki mülteci çocukların devam durumu iyi düzeydedir. Derse devamlarını sağlamak için gelmedikleri zaman yok yazacağımı söylüyorum. Belli bir gün yok yazılınca Kızılay’dan yardım alamıyorlarmış” (Ö2).

“Sınıfındaki mülteci çocukların devam durumları genelde iyi, bir iki çocuk arada bir geliyor, diğerleri düzenli geliyor. Çünkü okulu çok seviyorlar. Okulu sevmeleri için sınıfta hep birlikte yapabilecekleri eğlenceli etkinlikler yaptırıyorum. Veliler ile çocuklarının düzenli okula gelmelerinin önemini konuşuyorum” (Ö6).

Katılımcıların görüşlerinden de anlaşılacağı gibi, öğretmenlerden biri mülteci çocukların okula devam etmelerini, onların gelmedikleri gün e-okul sistemine yok yazacağını ve yardımlarının kesileceğini belirterek sağlamaktadır. Ekonomik durumları zayıf olan bu aileler, çocuklarının okula devam ettiğinden dolayı verilen yardımın kesilmemesi için çocuklarını okula gönderdikleri anlaşılmaktadır. Diğer katılımcı ise sınıfındaki mülteci çocukların okula devam etmelerini, okulu sevdirecek sağladığını önemle vurgulamaktadır.

Tablo 36. Mülteci çocukların devam durumlarının okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okula devam durumunun okul yönetimine yansımaları	Mülteci aileler ile görüşme	Ö4, Ö5, Ö8, Ö3	4	% 50
	Resmi yazışma	Ö3, Ö4, Ö7, Ö8	4	% 50
	Devamsızlık mektubu	Ö1, Ö7	2	% 25
	E-okul’a işlenmesi	Ö1, Ö7	2	% 25
	Öğretmenin okul yönetimini bilgilendirmesi	Ö1, Ö3	2	% 25

Tablo 36’da da verildiği gibi, mülteci çocukların devam problemleri okul yönetimine doğal olarak yansımaktadır. Öğretmenlerden dördü, okul yönetiminin mülteci çocukların devamsızlık problemleri ile alakalı İl Göç İdaresi ve İl MEM ile yazışmalar yaptığını belirtirken, dördü de devamsızlık yapan çocukların aileleri okula çağrılarak okul yönetimince görüşüldüğünü dile getirmiştir. Ayrıca öğretmenlerin ikisi e-okul öğrenci işlerine çocukların gelmediği günü işleyerek okul yönetimince ailelere devamsızlık mektupları gönderildiğini, ikisi devamsızlık yapan çocuğu sözlü olarak okul yönetimine bildirdiklerini ifade etmişlerdir.. Bu konuda Ö3’ün açıklamaları şu şekildedir:

“Devamsız öğrencileri okul yönetimine bildiriyorum, onlar yazışma yapıyorlar. Devamsız çocuğun velisini ulaşabilirsem okula çağırıyorum, okul yönetimi ile birlikte konuşuyoruz” (Ö3).

3.2.3.1. Mülteci Çocukların Derse Devamlarını Sağlamak İçin Yapılan Çalışmalar

Mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için öğretmenlerin yaptığı çalışmalara yönelik elde edilen bulgular Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37. Mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için yapılan çalışmalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Derse devam için yapılan çalışmalar	Velileri telefonla arama ya da whatsapp’tan bilgilendirme yapma	Ö1, Ö4, Ö5, Ö7	4	% 50
	Eğlenceli etkinlikler ve grup çalışması yapma	Ö6, Ö8	2	% 25
	Aile ile görüşme	Ö3, Ö6	2	% 25
	Gelmedikleri zaman yok yazma ve yardımlarının kesileceğini belirtme	Ö2	1	% 12,5
	Okul yönetimi ile iş birliği yapma	Ö8	1	% 12,5

Tablo 37’de de görüldüğü gibi, mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için tüm öğretmenler gayret göstermektedirler. Mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için öğretmenlerin en fazla başvurduğu yol devamsızlık yapan çocuğun velisini telefon ile arayarak bilgilendirme yaptıkları görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre bazı öğretmenler mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için

birden fazla yol denemektedir. Ayrıca öğretmenler sınıflarındaki mülteci çocukların derse devamlarını sağlamak için aileyi okula çağırarak okulda devam konusunun önemini vurguladıklarını, ders içi eğlenceli etkinliklere yer verdiklerini, derslerde grup çalışması yaptıklarını, devamsızlık yaptıkları zaman yardımlarının kesileceğini söylediklerini ve okul yönetimi ile işbirliği yaparak beraber hareket ettiklerini ifade etmektedirler.

3.2.4. Mülteci Çocuklarla İletişim Kurma ve Okul Yönetimine Yansımaları

Tablo 38’de, sınıflarda Türkçe bilmeyen mülteci çocuk olup olmama durumu ve Türkçe bilmeyen mülteci çocuklarla iletişim kurma yolu öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 38. Sınıflarda Türkçe bilmeyen mülteci çocuk durumu ve iletişim kurma yolu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Türkçe bilmeyen mülteci çocuk	Var	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7	7	% 87,5
	Yok	Ö8	1	% 12,5
İletişim kurma yolu	Aynı uyrukta Türkçe bilen mülteci çocuk	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100

Tablo 38’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin büyük çoğunluğu sınıflarında Türkçe bilmeyen mülteci çocuk olduğunu dile getirmişlerdir. Sadece bir öğretmen sınıfında mülteci çocukların hepsinin Türkçe bildiğini belirtmiştir. Ö3, sınıfındaki mülteci çocukların hepsinin Türkçe bilmesine neden olarak, birinci sınıfta onlara Türkçe öğretmesini ve daha sonra sınıfına Türkçe bilmeyen mülteci bir çocuğun gelmemesini göstermiştir. Öğretmenlere sınıflarındaki Türkçe bilmeyen mülteci çocuklarla nasıl iletişim kurdukları sorulmuş olup tüm öğretmenler, Türkçe bilmeyen mülteci çocukla aynı uyrukta olan, Türkçeyi ve kendi anadilini iyi konuşabilen sınıfındaki mülteci bir çocuk aracılığıyla sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili Ö5’in görüşleri şu şekildedir:

“Sınıfımda Türkçe bilmeyen mülteci çocuk var. Onlarla sınıfımdaki mülteci çocuklar arasında Türkçeyi iyi konuşan öğrencinin söylediklerimi tercüme etmesi ile iletişim kuruyorum” (Ö5).

Tablo 39’da, mülteci çocuklarla yaşanan iletişim sorununun okul yönetimine ne şekilde yansıdığı öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre açıklanmıştır.

Tablo 39. Mülteci çocuklarla yaşanan iletişim sorununun okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim sorununun okul yönetimine yansması	Türkçe kursu	Ö4, Ö6, Ö5, Ö8	4	% 50
	Okul kurallarına uymama	Ö1, Ö3	2	% 25
	Çevirmen ihtiyacı	Ö2, Ö5	2	% 25
	Kayıt esnasında	Ö2	1	% 12,5
	Öğretmen tepkisi	Ö7	1	% 12,5

Tablo 39’den anlaşılacağı gibi, öğretmenlerin geneli Türkçe bilmeyen mülteci çocuklara yönelik okul yönetiminin Türkçe kursu açmaya çalıştığını vurgulamışlardır. Aynı zamanda Türkçe bilmeyen mülteci çocukların okul yöneticilerinin yaptıkları uyarıları anlamadıkları için okul kurallarına uymada da zorluk yaşadıkları ifade etmişlerdir. Ayrıca kayıt esnasında ya da okul yöneticilerinin mülteci çocuklarla iletişim kurmaları gerektiğinde, çevirmen gerekliliği hissedildiği vurgusu yapılmıştır. Öğretmenlerin Türkçe bilmeyen mülteci çocuklarla yaşadıkları zorlukları okul yönetimine dile getirmeleriyle de, sorunlar okul yönetimine yansımaktadır.

3.2.5. Mülteci Çocukların Aileleri ile İletişim, İşbirliği ve Okul Yönetimine Yansımaları

Mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği kurmada sorun yaşayıp yaşamadıkları, sorun yaşıyorlarsa ne gibi sorunlar yaşadıkları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgularla Tablo 40’ta sunulmuştur.

Tablo 40. Mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim ve işbirliği	Sorun yaşıyorum	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100
İletişim ve işbirliği sorunu	Dil sorunu	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	6	% 75
	Telefon numarasını sıklıkla değiştirme	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö8	5	% 62,5
	Okula ilgisizlik	Ö8, Ö3	2	% 25

Tablo 40'ta da görüldüğü gibi, öğretmenlerin tamamı mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği kurmada sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği kurmada karşılarna çıkan en büyük sorunun dil sorunu ve mülteci ailelerinin telefon numaralarını sıklıkla değiştirmeleri olduğu görülmektedir. Ayrıca iki öğretmen, mülteci çocukların ailelerinin okula karşı ilgisiz oluşunun iletişim ve işbirliğini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen görüşlerine göre, mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliğini nasıl sağladıklarına yönelik elde edilen bulgular Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği kurma yolu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim ve işbirliği kurma yolu	Telefon ile arayama	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7	5	% 62,5
	Veli ile aynı dili konuşan bir çocuğa çevirmenlik yaptırma	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8	5	% 62,5
	Whatsapp'tan ses kaydı gönderme	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6	4	% 50
	Eve yakın bir çocukla haber gönderme	Ö2	1	% 12,5
	Okul yönetimi aracılığıyla	Ö3	1	% 12,5
	Google çeviriyi kullanma	Ö6	1	% 12,5

Tablo 41'den anlaşılacağı gibi, öğretmenlerin mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliğini sağlamak için en fazla başvurdukları yolların; mülteci aileleri telefon ile arama, whatsapp'tan sesli mesaj gönderme veya mülteci veliler okula geldiklerinde veli ile aynı dili konuşan bir çocuğun çevirmenliğinden yararlanma olduğu görülmektedir. Ayrıca birer öğretmen, mülteci veliler ile iletişim ve işbirliğini kurma stratejileri olarak; mülteci ailenin evine yakın başka bir çocuk ile haber gönderme, okul yönetimi aracılığı ve Google çeviriyi kullandıklarını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili Ö6, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

‘‘Mülteci çocukların aileleri ile iletişimi, onlarda genelde Türkçe bilmedikleri için okula geldiklerinde çocuğu Türkçe biliyorsa onun aracılığı ile ya da Türkçe bilen başka bir mülteci çocuk yardımıyla iletişim kuruyorum. Telefonlarına whatsapp üzerinden hem sesli hem yazılı mesaj atıyorum. Çünkü velilerden öğrendiğim

kadarıyla bazı velilerim yazdığım mesajı Google çeviriden kendi dillerine çeviriyorlarmış'' (Ö6).

Tablo 42’de mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği kurmada yaşanan sorunların okul yönetimine yansımaları, öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 42. Mülteci aileler ile yaşanan iletişim ve işbirliği sorununun okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim ve işbirliği sorununun okul yönetimine yansımaları	Öğretmenin okul yönetimini bilgilendirmesi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100
	Resmi yazışma yapılması	Ö2, Ö4, Ö8	3	% 37,5
	Okul yönetiminin mahalle muhtarı ile iletişime geçmesi	Ö1, Ö8	2	% 25
	Okul yönetiminin veliyi okula çağırması	Ö3	1	% 12,5

Tablo 42’de de görüldüğü gibi, mülteci aileler ile yaşanan iletişim ve işbirliği sorunda öğretmenlerin tamamı okul yönetimini bilgilendirdikleri için okul yönetimine yansıdığını ifade etmişlerdir. Mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliği sağlamak için iki öğretmen okul yönetiminin mahalle muhtarı ile iletişime geçtiğini, üç öğretmen okul yönetiminin resmi yollardan mülteci aileye ulaşmaya çalıştığını ve bir öğretmen okul yönetiminin veliyi okula çağırdığını ifade ederek, öğretmenlerin mülteci aileler ile yaşamış oldukları iletişim ve işbirliği sorununun okul yönetimine yansıdığını dile getirmişlerdir. Bu konuda Ö2, görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Velilere uzun bir süre ulaşamadığım zaman okul yönetimine bilgi veriyorum onlarda ilgili yerlerle yazışma yapıyorlar ve bu şekilde okul yönetimine de yansımış oluyor” (Ö2).

3.2.6. Sınıftaki Diğer Velilerden, Mülteci Çocukları ve Aileleri ile İlgili Alınan Dönütler ve Okul Yönetimine Yansımaları

Sınıftaki diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri hakkında alınan dönütlere yönelik öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 43’te verilmiştir

Tablo 43. Diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri hakkında alınan dönütler

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Dönüt	Olumsuz dönütler alıyorum	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8	6	% 75
	Hiç dönüt almıyorum.	Ö2, Ö5	2	% 25

Tablo 43’te görüldüğü gibi, hiçbir öğretmen sınıftaki diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri ile ilgili olumlu dönüt aldıklarını belirtmezken, öğretmenlerin büyük çoğunluğu olumsuz dönüt aldıklarını ifade etmişlerdir. İki öğretmen ise hiç dönüt almadıklarını, diğer velilerin mülteci çocukları kabullenmek zorunda kaldıklarını vurgulamışlardır. Konuyla ilgili Ö5, düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

“Bu mahalleden gitme ihtimali olan ailelerin çoğu gittiği için, kalan aileler de mültecileri kabullenmiş durumdadır. Olumlu ya da olumsuz dönüt almıyorum”
(Ö5).

Tablo 44’te sınıftaki diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri hakkında olumsuz dönütler aldıklarını belirten öğretmenlerin ne gibi olumsuz dönütler aldıklarına yönelik örnekler, öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 44. Mülteci çocukları ve aileleri hakkında aldıkları olumsuz dönütlere örnekler

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Olumsuz dönüt örnekleri	Çocuğum mülteci çocuk ile oturmasını	Ö1, Ö3, Ö6	3	% 50
	Mülteci çocukların temizlik sorunu	Ö1	1	% 16,6
	Eğitim seviyesi düşüyor	Ö3, Ö7, Ö8	3	% 50
	Mülteci çocukların davranış problemi	Ö4	1	% 16,6
	Sadece mülteci çocuklara yardım yapılıyor	Ö7	1	% 16,6

Tablo 43’te görüldüğü gibi öğretmenlerin altısı diğer velilerden mülteci çocukları ve aileleri hakkında olumsuz dönüt aldığını belirtmiştir. Olumsuz dönüt aldığını belirten

öğretmenler Tablo 44'ten de anlaşılacağı gibi genel olarak öğretmenlerin diğer velilerden mülteci çocukları ve aileleri hakkında çocuğunun sınıfta mülteci bir çocukla yan yana oturmaması ve mülteci çocukların eğitim seviyesini düşürdüğüne yönelik olumsuz dönüt aldıkları görülmektedir. Ayrıca bir öğretmen mülteci çocukların temizlik sorunu olduğuna, bir öğretmen mülteci çocukların davranış problemi olduğuna ve bir diğer öğretmen ise okulda sadece mülteci çocuklara yardım yapıldığına dair olumsuz dönüt aldıklarını dile getirmişlerdir.

Diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri ile ilgili gelen olumsuz dönütlere karşı öğretmenlerin nasıl yaklaştıklarına yönelik öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 45'te gösterilmiştir.

Tablo 45. Mülteci çocukları ve aileleri hakkında olumsuz dönütlere öğretmenlerin yaklaşımı

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Olumsuz dönütlere ilişkin Öğretmen yaklaşımı	Diğer velilere empati kurdurma	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6	4	% 50
	Diğer veliler ile konuşarak anlayış göstermelerini isteme	Ö2, Ö7	2	% 25
	Şartların bunu gerektirdiğini söyleme	Ö4	1	% 12,5
	Bir arada öğrenim görmelerini zenginlik olarak ifade etme	Ö5	1	% 12,5

Tablo 45'te görüldüğü gibi, diğer velilerden mülteci çocukları ve aileleri ile ilgili gelen olumsuz dönütlere yönelik görüşleri değiştirebilmek için öğretmenlerin bazı yollara başvurdukları görülmektedir. Öğretmenlerin yarısı mülteci çocukları ve aileleri için olumsuz dönüt veren velilere empati kurdurarak mülteci çocukları ve ailelerini anlamalarını istemektedirler. İki katılımcı diğer velilerle konuşarak mülteci çocukları ve ailelerine anlayış göstermelerini istediklerini, bir katılımcı şartların bunu gerektirdiğini ve bir katılımcı ise diğer çocuklar ile mülteci çocukların bir arada öğrenim görmesinin zenginlik olarak algılanması gerektiğini diğer velilere ifade ettiklerini vurgulamışlardır.

Tablo 46'da diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri hakkında gelen olumsuz dönütlerin okul yönetimine yansımaları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 46. Mülteci çocukları ve aileleri hakkında olumsuz dönütlerin okul yönetimine yansımaları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yönetimine yansımaları	Diğer velilerin okul yönetimi ile görüşmeye gelmesi	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8	6	% 75
	Öğretmenin okul yönetimine bilgi vermesi	Ö2, Ö8	2	% 25

Tablo 46’da verilen bulgulardan anlaşılacağı gibi, öğretmenlere gelen dönütler okul yöneticilerine de aynı şekilde yansımaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun açıklamalarına göre, diğer veliler mülteci çocukları ve velileri hakkında öğretmenler ile görüşmeye geldikleri gibi, okul yönetimi ile de görüşmektedir ya da öğretmenler olumsuz dönüt veren diğer velileri, görüşmesi için okul yönetimine yönlendirmektedirler. İki öğretmen diğer velilerden, mülteci çocukları ve aileleri hakkında gelen olumsuz dönütleri okul yönetimini bilgilendirdikleri için, okul yönetimine yansıdığını ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili Ö8, düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Olumsuz dönütler ile gelen veliler ile ben konuşuyorum, anlayış göstermelerini, alışmalarını istiyorum halen de devam ederse bu durum okul yönetimine haber vererek onların konuşmasını istiyorum” (Ö8).

3.2.7. Mülteci Çocuklar Konusunda Okul Yönetimi ile Yaşanan Sorunlar

Öğretmenlerin mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile sorun yaşayıp yaşamadıkları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre Tablo 47’de gösterilmiştir.

Tablo 47. Öğretmenlerin mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile yaşadıkları durumlar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Mülteci çocuklar konusunda	Sorun yaşamama	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö8	5	% 62,5
okul yönetimi ile yaşananlar	Sorun yaşama	Ö3, Ö6, Ö7	3	% 37,5

Tablo 47’de görüldüğü gibi, öğretmenlerden beşi sorun yaşamadıklarını üçü ise mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile sorun yaşadıklarını, ifade etmişlerdir. Okul yönetimi ile sorun yaşamadıklarını ifade eden öğretmenler; sorun yaşamama

nedenlerini her sınıfta mülteci çocuk sayısının zaten sayıca fazla olması, bir sınıfa fazla ya da az yerleştirme durumunun olmaması ve öğretmenlerin sınıflarında mülteci çocukların olmasına alışmalarına bağlamışlardır. Okul yönetimi ile mülteci çocuklar konusunda sorun yaşadığını belirten öğretmenlerden Ö3 ve Ö6, yaşadıkları sorunları şu şekilde açıklamışlardır:

“Okul yönetimi ile diğer şubelerde daha az mülteci çocuk varken benim sınıfımda neden daha çok mülteci çocuk olduğu konusunda sorun yaşadım” (Ö3).

“Mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile sorun yaşadım. Hiç Türkçe bilmeyen öğrencileri neden kayıt ediyorsunuz, ben bu çocukla nasıl ders işleyeceğim diye bir küçük tartışmamız oldu. Bu sorunu da diğer sınıf öğretmenleri ile aramızda çözdük. Başka bir sınıfta daha Türkçe bilmeyen mülteci çocuk olduğu için öğretmen zaten ona Türkçe öğretimi yapıyordu, öğretmen kabul etti ve o sınıfa kaydını gönderdik” (Ö6).

Mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile sorun yaşayan öğretmenler, mülteci çocukların sınıflara eşit şekilde dağıtılmaması konusunda sorun yaşadıklarını vurgulamışlardır. Ayrıca mülteci çocukların Türkçeyi yeteri kadar bilmemesi öğretmenler ile okul yönetimi arasında sorun oluşturmaktadır.

3.2.8. Daha Önce Mülteci Çocuklarla İlgili Bir Deneyim Yaşama ve Eğitim Alma Durumu

Tablo 48’de, öğretmenlerin daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşama veya bir eğitim alma durumları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 48. Mülteci çocuklarla ilgili deneyim yaşama ve eğitim alma durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Deneyim	Yaşamama	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100
Eğitim	Alma	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4	4	% 50
	Almama	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	4	% 50

Tablo 48’den anlaşıldığı gibi öğretmenlerin yarısının daha önce mülteci çocuklarla ilgili eğitim aldığı, diğer yarısının da eğitim almadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin tamamı mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşamadıklarını belirterek, ilk defa görev yaptıkları okulda mülteci çocuklarla karşılaştıklarının altını çizmişlerdir.

3.2.8.1. Daha Önce Mülteci Çocuklara Yönelik Alınan Eğitimin Faydası

Daha önce mülteci çocuklara yönelik eğitim aldığını belirten öğretmenlerin, aldıkları bu eğitimin karşılaştıkları sorunlarda çözüm üretmelerini sağlayıp sağlamadığı öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49. Daha önce mülteci çocuklara yönelik alınan eğitimin çözüm üretme durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Eğitimin faydası	Çözüm üretmeyi sağlama	Ö1, Ö3	2	% 50
	Çözüm üretmeyi sağlamama	Ö2, Ö4	2	% 50

Tablo 48’de dört öğretmen, mülteci çocuklara yönelik eğitim aldığını belirtmiştir. Tablo 49’da da görüldüğü gibi bu konuda eğitim aldığını belirten öğretmenlerin ikisi aldıkları eğitimin karşılaştıkları herhangi bir durumda çözüm üretmediğini ifade ederlerken, diğer ikisi aldıkları eğitimin faydalı olduğunu açıklamışlardır. Daha önce mülteci çocuklara yönelik aldığı eğitimin herhangi bir konuda çözüm üretmeyi sağladığını dile getiren Ö3 ile faydası olmadığını belirten Ö2’nin açıklamaları şu şekildedir:

“PİCTES kapsamında Suriyeli çocukların eğitimi konusunda kurs aldım. Biz zaten sınıfta karşılaştığımız sorunlara çözüm üretiyorduk ama eğitim mülteci çocuklara bakış ve bilinç kazanma noktasında faydalı oldu” (Ö3).

“Daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir seminer aldım. Aldığım bu eğitim karşılaştığım herhangi bir sorunda çözüm üretmemi sağlamadı. Çünkü eğitim teorikte kalıyor, zaten eğitimi verenler mülteci çocukların eğitimi konusunda tecrübe yaşamamış, işin mutfağından gelmeyen kişiler, doğal olarak eğitim havada kalıyor” (Ö2).

Mülteci çocuklara yönelik aldığı eğitimin faydasının olduğunu belirten öğretmenin görüşünde de görüldüğü gibi, bu eğitimin mülteci çocuklara bakış ve bilinç kazanma noktasında faydalı olduğu söylenebilmektedir. Fakat mülteci çocuklara yönelik eğitimin faydasının olmadığını ifade eden öğretmenlerin açıklamaları dikkatlice incelendiğinde bu eğitimlerin teorikte kaldığı belirtilmiş, eğitimi veren kişilerin uzman ve sahada deneyim yaşamış kişilerden oluşmasının önemine vurgu yapılmıştır.

3.2.8.2. Mülteci Çocukların Bulunduğu Okullarda Çalışanların Eğitime İhtiyaç Duyma Durumları ve Bu Eğitimin İçeriği

Tablo 50’de, mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanların eğitime ihtiyaç duyma durumları öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre ifade edilmiştir.

Tablo 50. Mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanların eğitime ihtiyacı

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Eğitim ihtiyacı	Tüm personel	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8	% 100

Tablo 50’de de görüldüğü gibi, öğretmenlerin tamamı mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışan tüm personelin eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Verilmesi gereken eğitimin içeriğini bazı öğretmenler şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Bu eğitimin içeriği; mültecilerin yaşadığı psikoloji, etkili iletişim, empati eğitimi, travmatik durumlarla karşılaşan, psikolojileri alt-üst olan mülteci çocuklara nasıl yaklaşılmalı şeklinde olmalıdır” (Ö3).

“Bu eğitimin içeriği; öncelikle, mülteci çocuklara nasıl Türkçe öğretilir ve mülteci çocuklara yönelik rehberlik faaliyetleri nasıl olmalıdır” şeklinde olmalıdır (Ö6).

“Mülteci çocukların buldukları okullarda çalışanlar eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Tüm personele aralıklarla psiko-destek eğitimi verilmelidir. Etkili iletişim, farklı uyrukta çocukların bulunduğu sınıflarda sınıf yönetimi eğitimleri verilebilir” (Ö7).

Öğretmenlerin önerileri dikkatlice incelendiğinde, mülteci çocukların buldukları okulda çalışan personellere aşağıdaki eğitim içeriklerinin verilmesi gerektiği dile getirilmiştir:

- Etkili iletişim
- Eğitim-öğretimin nasıl olması gerektiği
- Kültürleri tanıma
- Rehberlik faaliyetleri
- Türkçe öğretiminin nasıl yapılması gerektiği
- Sınıf yönetimi
- Empati kurma
- Çocuklara ve ailelerine nasıl yaklaşılması gerektiği
- Çocukların yaşadıklarını, hissettiklerini anlama
- Okula uyum
- Çocukları asgari düzeyde anlamayı sağlayacak dil eğitimi

Konularında eğitim verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca tüm personele aralıklarla psiko-destek eğitimi de verilmelidir.

3.2.9. Mülteci Çocukların Devam Ettiği İlkokulların Yönetiminin İyileştirilmesi

Mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için yapılması gerekenler konusunda öğretmenlerden birkaçının dikkat çeken görüşleri şu şekildedir:

“Bu okullarda rehberlik hizmetlerinin daha sık ve sürekli verilmesi gerekmektedir. Rehber öğretmenlerinin bu okullarda sayısı artırılmalıdır. Bir rehber öğretmene 15-20 mülteci veli ve çocuk düşecek şekilde ayarlanarak bu rehber öğretmen sadece onlardan sorumlu olmalı ve bire bir rehberlik yapılmalıdır. Gelen aileler ve çocuklar bir yıl rehabilite edildikten sonra çocuk okula başlamalıdır. Nasıl ki bir köye kalabalık bir misafir grubu geldiğinde sadece bir evde kalmak yerine tüm köy halkına dağıtılıyorsa, mülteci çocukların yükü de iki, üç tane okula yüklenmemeli, bu çocuklar tüm okullara dağıtılmalıdır. Hem de bu şekilde bizim kültürümüze daha çabuk entegre olurlar” (Ö2).

“Mülteci çocukların eğitimi bir sorun olarak görülüyorsa bu sorunu tüm okullar paylaşmalıdır. Mülteci çocuklara verdiğimiz eğitim materyali çok çabuk

yıpranıyor, kullanılmaz hale geliyor veya kayboluyor. Bunun için okul yönetimine ek kaynak verilmeli ve bu kaynakla sınıftaki malzemeler tedarik edilmelidir. Mülteci çocukların temizlik alışkanlığı istenilen düzeyde olmadığı için bu okullarda temizlik işleri daha yorucu olmaktadır. Bu yüzden bu okullara fazladan yardımcı personel verilmelidir. Mülteci çocuklara Türkçe kursu açma yetkisi halk eğitimlerden alınıp doğrudan okullara verilmelidir’’ (Ö3).

‘‘Mülteci çocuklar Türkçeyi öğrendikten sonra diğer çocuklarla aynı okulda eğitim almalıdır. Mülteci öğrenciler bazı okullara yığılmamalı tüm okullara dağıtılmalıdır. Mülteci çocukların ailelerine Türkçe eğitimi verilmelidir. Okullarda tercüman olmalıdır. Diğer öğrencilere anlayış noktasında empati eğitimi her hafta olmalıdır. Bu eğitim aşamalı verilmelidir. Kanıksanuncaya kadar devam edilmelidir’’ (Ö8).

Öğretmenlerin görüşlerinden de görüldüğü gibi, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için dikkat çeken öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Mülteci çocukların bir bölgede toplanması engellenmeli, tüm okullara dağıtılarak olabildiğince az sayıda olmalarına özen gösterilmeli ve kültüre uyum sağlamalarına çalışılmalıdır.
- Türkçeyi öğrendikten sonra okullara alınmalıdır.
- Ailelerine ve çocuklara psiko-sosyal destek eğitimleri verilmelidir.
- Okullardaki rehber öğretmen sayısı artırılmalıdır.
- Okullara ek kaynak verilmeli, yardımcı personel sayısı artırılmalıdır.
- Türkçe kursu açma yetkisi halk eğitimlerden alınıp, doğrudan okullara verilmelidir.
- Bu okullarda çalışan tüm personele hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Sınıflardaki mülteci çocuk sayısı diğer öğrencilerin sayısını geçmemelidir.
- Okulların öğretmenler tarafından tercih edilir hale gelmesi için bu okullarda çalışan öğretmenlere ek hizmet puanı verilmelidir.
- Mülteci çocukların devam ettiği okullara özel, MEB yazılı ve görsel materyaller hazırlanmalıdır.

3.3.Velilere Göre Mülteci Çocukların Devam Ettikleri İlkokulların Yönetimine İlişkin Bulgular

Aşağıda, mülteci çocukların devam ettiği ilkokullardaki mülteci velilerin, yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.3.1. Çocuklarının Öğrenim Gördüğü Okulları Seçme Sebeplerine Yönelik Bulgular

Velilerin, çocuklarının devam ettiği ilkokulları neye göre seçtiklerine ilişkin bulgular Tablo 51’de sunulmuştur.

Tablo 51. Çocukların öğrenim gördüğü okulların seçilme nedeni

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Seçim nedeni	Evin konumu	V1, V2, V5, V6, V8	5	% 62,5
	İşin konumu	V3	1	% 12,5
	Tanıdık kişilerin aynı okulda olmaları	V4, V7	2	% 25

Tablo 51’den anlaşılacağı gibi, mülteci velilerin çoğunluğu çocuklarının okullarını ev buldukları yere göre seçtiklerini ifade etmişlerdir. Velilerden biri çocuğunun okulunu iş bulduğu yere yakın olduğu için ikisi ise tanıdıkları kişilerin çocuklarının gittiği okul olduğu için seçtiklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda V7 görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Akrabalarımız bu mahallede oturuyordu ve kiralar da burada diğer yerlere göre daha ucuz, o yüzden buradan ev tuttuk. Bu mahallede oturduğumuz için bu okula gönderdik” (V7).

Velilerin ifadelerinde de görüldüğü gibi, çocuklarının okullarını oturdukları evlerin kiralarının ucuzluğuna göre seçtikleri anlaşılmaktadır. Velilerin yaşadığı ekonomik sorunların veliler için birinci öncelik olması, çocuklarının okul tercihlerinde en büyük etkeni oluşturmaktadır.

3.3.1.1. Çocuklarının Devam Ettikleri İlkokulların Avantajları ve Dezavantajları

Tablo 52’de mülteci velilere göre, çocuklarının devam ettiği ilkokulların avantajları ve dezavantajlarına yönelik bulgular verilmiştir.

Tablo 52. Çocuklarının devam ettiği ilkokulların avantajları ve dezavantajları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Avantaj	Sınıf öğretmeninin ilgisi	V1, V6, V7, V8	4	% 50
	Okul bahçesindeki oyun alanları	V1	1	% 12,5
	Milliyetimizdeki çocukların olması	V2	1	% 12,5
	Diğer mülteci çocukların olması	V3	1	% 12,5
Dezavantaj	Kültür farklılığı	V2, V5	2	% 25
	Çocukların kaynaşmaması	V4	1	% 12,5
	Okulda mülteci çocukların çok olması	V7	1	% 12,5

Tablo 52’den anlaşılacağı gibi, mülteci velilerin çoğunluğu çocuklarının devam ettiği ilkokulların avantajı olarak sınıf öğretmenlerinin çocuklarına karşı ilgili olması üzerinde durmuşlardır. Bununla birlikte bir veli, okul bahçesinde yeteri kadar oyun alanının olmasını, başka bir veli kendi milliyetlerindeki çocukların bu okulda olmasını ve bir diğer veli ise, mülteci çocukların okullarında olmasını avantaj olarak gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca mülteci velilerden ikisi okuldaki çocukların kültür farklılığını, biri çocukların sürekli kavga edip kaynaşamamasını ve bir diğeri ise okulda mülteci çocukların sayısının fazla olması nedeniyle eğitim seviyesinin düşüklüğünü dezavantaj olarak belirtmişlerdir. Konu ile ilgili mülteci velilerden V2 ve V7’nin açıklamaları şu şekildedir:

“Bizim gibi Afganistan’dan gelmiş ailelerin çocuklarının olması bizim için çok iyi bir durum. Öğretmenlerin ve diğer çocukların bizim kültürümüzü tanımaması bizim açımızdan olumsuz bir durum oluşturuyor” (V2).

“Okulumuzun avantajı, öğretmenlerinin iyi olması, dezavantajı ise sınıflarda mülteci çocukların çok olması eğitim seviyesini düşürüyor” (V7).

3.3.2. Mülteci Veliler Okula Geldiklerinde Okul Yönetimi ve Öğretmenler Tarafından Karşılama Durumu

Mülteci velilerin okula geldiklerinde, okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından nasıl karşılandıklarına ilişkin mülteci velilerin görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 53'te sunulmuştur.

Tablo 53. Mülteci velilerin okula geldiklerinde karşılanması

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Karşılama	Okul yöneticileri iyi karşılaması	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8	8	% 100
	Öğretmenlerin iyi karşılaması	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8	8	% 100

Tablo 53'te de görüldüğü gibi; görüşme yapılan mülteci velilerin tamamı okula geldiklerinde hem öğretmenler hem de okul yöneticileri tarafından iyi karşılandıklarını vurgulamışlardır.

3.3.2.1. Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Mülteci Velilere ve Çocuklarına Karşı Davranışları

Tablo 54'te, okul yöneticileri ve öğretmenlerin mülteci velilere ve çocuklarına karşı davranışları hakkında mülteci velilerin düşünceleri, mülteci velilerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 54. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin mülteci velilere ve çocuklarına karşı davranışları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yöneticileri	İyi davranma	V1, V2, V4, V5, V7, V8	6	% 75
	Her zaman yardımcı olma	V3, V6, V7, V8	4	% 50
Öğretmenler	İyi davranma	V1, V2, V3, V4, V5, V7, V8	7	% 87,5
	Her zaman yardımcı olma	V1, V4, V6, V7, V8	5	% 62,5

Tablo 54'ten anlaşılacağı gibi, mülteci velilerin tamamı okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kendilerine ve çocuklarına karşı davranışlarının olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Mülteci velilerin büyük çoğunluğu okul yöneticilerinin kendilerine ve çocuklarına güzel davrandığını ifade ederlerken, yarısı ise okul yöneticilerinin her

zaman çocuklarına ve kendilerine yardımcı olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla birlikte mülteci velilerin büyük çoğunluğu öğretmenlerin kendilerine ve çocuklarına iyi davrandığını ve her zaman yardımcı olduklarını açıklamışlardır. Bu konuda V3 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Okul müdürü ve müdür yardımcısı çocuklarımıza güzel davranıyorlar. Ellerinden geldiğince yardım ediyorlar. Öğretmenler bana ve çocuğuma iyi davranıyorlar. Çocuğumuz öğretmenini çok seviyor” (V3).

3.3.3. Okul Yöneticilerinin Mülteci Velilerle İletişimi

Tablo 55’te okul yöneticilerinin mülteci velilerle iletişim kurma durumu, mülteci velilerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre verilmiştir.

Tablo 55. Mülteci velilere göre okul yöneticilerin mülteci velilerle iletişimi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim	Kurma	V1, V2, V4, V6, V8	5	% 62,5
	Kurmama	V3, V5, V7	3	% 37,5

Tablo 55’ten anlaşılacağı gibi okul yöneticilerinin yarısından fazlasının mülteci velilerle iletişim kurabildiği görülmektedir. Üç mülteci veli ise okul yöneticilerinin kendileri ile hiç iletişime geçmediğini ifade etmiştir.

Tablo 56’da, okul yöneticilerinin mülteci velilerle iletişim kuruyorsa, nasıl iletişim kurduklarına ilişkin mülteci veli görüşlerinden elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 56. Okul yöneticilerinin mülteci velilerle iletişim kurma yolları

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim kurma yolu	Telefonla arayarak	V1, V4, V8	3	% 60
	Whatsaptan mesaj göndererek	V1,	1	% 20
	Okula davet ederek	V2	1	% 20
	Dili bilen bir çocuğun çevirmenliğiyle	V2	1	% 20
	Çocukla haber göndererek	V6, V8	2	% 40

Tablo 55’te görüldüğü gibi, mülteci velilerin beşi okul yöneticilerinin kendileri ile iletişim kurduğunu belirtmiştir. Tablo 56’dan da anlaşılacağı gibi, bu velilerin çoğunluğu okul yöneticilerinin kendilerini telefonla arayarak iletişim kurduğunu ifade etmişlerdir. Mülteci velilerden ikisi okul yöneticilerinin kendileri ile iletişim kurmak için çocuklarıyla haber gönderdiklerini, biri whatsaptan mesaj gönderdiklerini ve bir diğeri ise okula davet ederek dillerini bilen bir çocuğun çeviri yapmasıyla iletişim kurduklarını açıklamışlardır. Bu konuda V8’in görüşlerini şu şekildedir:

“Okul müdürü ya da müdür yardımcısı, okulla veya çocuğum ile ilgili herhangi bir konuda beni telefonla arayarak ya da çocuğum ile haber göndererek iletişim kuruyor” (V8).

Tablo 57’de mülteci veliler, çocuklarını ilgilendiren herhangi bir konuda okul yöneticileriyle görüşme durumları, mülteci velilerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 57. Mülteci velilerin çocuklarını ilgilendiren bir konuda okul yöneticileri ile görüşmesi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Görüşme durumu	Rahatlıkla görüşebilme	V1, V2, V3, V6, V7	5	% 62,5
	Görüşmeye çekinme	V5, V8	2	% 25
	Öğretmen ile görüşme	V4, V5	2	% 25

Tablo 57’de de görüldüğü gibi, mülteci velilerin çoğunluğu çocuklarını ilgilendiren bir konuda çekinmeden okul yöneticileri ile görüşebildiklerini vurgulamışlardır. Mülteci velilerden ikisi çocuklarını ilgilendiren bir konuda okul yöneticileri ile görüşmeye çekindiklerini ve diğer ikisi ise okul yöneticileri ile görüşmeyip çocuklarının öğretmeni ile görüştiklerini ifade etmişlerdir.

3.3.4. Mülteci Velilerin Çocuklarının Öğretmeni ile İletişimi

Tablo 58’de mülteci velilerin çocuklarının eğitim durumunu sormak için öğretmenleri ile kurdukları iletişim durumu, mülteci velilerin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre verilmiştir.

Tablo 58. Mülteci velilerin çocuklarının öğretmeni ile iletişimi

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim	Genellikle iletişim kurma	V1, V2, V3, V6, V8	5	% 62,5
	Bazen iletişim kurma	V4, V7	2	% 25
	İletişim kurmama	V5	1	5 12,5

Tablo 58’den anlaşılacağı gibi, mülteci velilerin çoğunluğu çocuklarının eğitim durumunu sormak için öğretmenleri ile iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir. Mülteci velilerden ikisi çocuklarının eğitim durumunu sormak için bazen iletişim kurduğunu belirtirken, biri ise hiç iletişim kurmadığını dile getirmiştir.

Tablo 59’da, mülteci veliler çocuklarının öğretmeni ile iletişim kurarken zorlanma durumları elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 59. Mülteci velilerin, öğretmenler ile iletişim kurarken zorlanma durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim Süreci	İletişim kurarken zorlanma	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7	7	% 87,5
	İletişim kurarken zorlanmama	V8	1	% 12,5

Tablo 59’da görüldüğü gibi mülteci velilerin büyük çoğunluğu çocuklarının öğretmeni ile iletişim kurarken zorlandığını vurgulamışlardır. Sadece bir veli öğretmenler ile iletişim kurarken zorlanmadığını ifade etmiştir. Öğretmenler ile iletişim kurarken zorlandığını ifade eden mülteci veliler, bunun en büyük nedeninin dil sorunu olduğunun altını çizmişlerdir. Bu konuda katılımcılardan V6’nın görüşleri şöyledir:

“Öğretmenlerle ile iletişim kurarken zorlanıyorum çünkü Türkçeyi iyi bilmiyorum. Bizim dilimizi ve Türkçeyi bilen bir çocuk yardımıyla iletişim kurmak zorundayım”
(V6).

3.3.5. Mülteci Velilerin Diğer Velilerle İletişim Durumu

Tablo 60’ta, mülteci velilerin diğer velilerle iletişim halinde olup olmadıkları elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 60. Mülteci velilerin diğer velilerle iletişim durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Diğer velilerle iletişim	İletişim kurmama	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8	8	% 100

Tablo 60'ta görüldüğü gibi, görüşme yapılan mülteci velilerin tamamı diğer velilerle iletişim halinde olmadıklarının altını çizmişlerdir. Mülteci velilerin diğer velilerle iletişim halinde olmamalarının nedenlerinin başında dil sorunu ve kültür farklılığı olduğu düşünülmektedir.

3.3.6. Mülteci Velilerin Okuldaki Toplantılara Katılım Durumu

Tablo 61'de, mülteci velilerin okul aile birliği toplantılarına ve veli toplantılarına katılım durumu, mülteci veli görüşlerinden elde edilen bulgulara göre sunulmuştur.

Tablo 61. Mülteci velilerin okuldaki toplantılara katılım durumu

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Veli toplantısı	Katılma	V1, V5, V6, V8	4	% 50
	Katılmama	V2, V3, V4, V7	4	% 50
Okul aile birliği toplantısı	Katılmama	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8	8	% 100

Tablo 61'de görüldüğü gibi, mülteci velilerin yarısı veli toplantılarına katıldığını ve diğer yarısı ise katılmadığını ifade etmiştir. Ayrıca mülteci velilerin tamamı okul aile birliği toplantılarına katılmadıklarını belirtmişlerdir. Mülteci velilerin veli toplantılarına katılmalarında, çocuklarının öğretmenlerinin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Bu konuda V8 görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Veli toplantılarına fırsatım olursa katılırım. Öğretmenimiz de zaten katılmamızı istiyor. Çocuğumun eğitim durumu hakkında öğretmenden bilgi alıyorum” (V8).

3.3.7. Mülteci Velilerin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerden Beklentileri

Tablo 62'de, mülteci velilerin okul yöneticileri ve öğretmenlerden beklentileri, mülteci veli görüşlerinden elde edilen bulgulara göre verilmiştir.

Tablo 62. Mülteci velilerin okul yöneticileri ve öğretmenlerden beklentileri

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okul yönetiminden beklenti	Beklentinin olmaması	V1,	1	% 12,5
	Anlayış	V2, V4, V6	3	% 37,5
	Okuldaki çocukların kaynaşmasını sağlama	V3, V5, V7	3	% 37,5
	Maddi yardım	V4, V7, V8	3	% 37,5
Öğretmenlerden beklenti	İyi eğitim vermesi	V1, V5, V6, V7	4	% 50
	Anlayış	V2, V4	2	% 25
	Okuldaki çocukların kaynaşmasını sağlama	V3,	1	% 12,5
	Maddi yardım	V4, V8	2	% 25

Tablo 62’den anlaşılacağı gibi, mülteci velilerin okul yönetiminden çocuklarına ve kendilerine anlayış göstermelerini, mülteci çocukların ve diğer çocukların kaynaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmalarını ve çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamak için maddi yardım yapılmasını istedikleri görülmektedir. Bununla birlikte mülteci veliler öğretmenlerden çocuklarına iyi bir eğitim vermesini, kendilerine ve çocuklarına buldukları durumları dikkate alarak anlayış göstermelerini, mülteci çocuklarla diğer çocukların kaynaşmalarını sağlamalarını ve onlara maddi yardım yapılması konusunda beklenti içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcılardan V4 ve V5 görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Öğretmenlerden ve okul yönetiminden bizlere ve çocuklarımıza anlayış göstermelerini istiyorum. Maddi yardım yapmalarını istiyorum” (V4).

“Okul yönetiminden çocukların kaynaşması için etkinlikler yapmasını ve bu etkinliklerin ücretsiz olmasını bekliyoruz. Öğretmenimizden çocuğumuza iyi eğitim vermesini istiyoruz” (V5).

3.4. Katılımcıların Ortak Bulguları

Okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerin görüşleri doğrultusunda elde edilen ortak bulgular Tablo 63’te sunulmuştur.

Tablo 63. Katılımcı görüşlerinden elde edilen ortak bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f	%
İletişim	Dil sorunu yaşama	Okul yöneticileri	7	% 100
		Öğretmenler	8	% 100
		Mülteci veliler	7	% 87,5
Okul kültürüne uyum	Olumsuz	Okul yöneticileri	6	% 85,7
		Öğretmenler	8	% 100
Sosyal ilişki	Zayıf	Okul yöneticileri	6	% 85,7
		Öğretmenler	4	% 50
Mülteci velilerle kültürel sorun	Sorun yaşama	Okul yöneticileri	6	% 85,7
		Öğretmenler	8	% 100
Eğitime etkisi	Olumsuz	Okul yöneticileri	7	% 100
		Öğretmenler	8	% 100
Okula devam	Devam sorunu	Okul yöneticileri	7	% 85,7
		Öğretmenler	6	% 75
Hizmetiçi eğitim	Herhangi bir durumda çözüm üretmedi	Okul yöneticileri	7	% 100
		Öğretmenler	4	% 50
Eğitim ihtiyacı	Tüm personel	Okul yöneticileri	7	% 100
		Öğretmenler	8	% 100

Tablo 63'te de görüldüğü gibi, tüm katılımcılar iletişimde dil sorunu yaşadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca okul yöneticileri ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu mülteci çocukların okul kültürüne uyum sağlamada sorun yaşadıklarını, mülteci çocukların diğer çocuklarla sosyal ilişkilerinin zayıf olduğunu, mülteci velilerle kültürel sorun yaşadıklarını, mülteci çocukların fazlaca okula devamsızlık yaptıklarını ve mülteci çocuklarla diğer çocukların bir arada eğitim görmesinin eğitimi olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, okul yöneticileri ve öğretmenlerin tamamı mülteci çocuklara yönelik aldıkları hizmetiçi eğitimin herhangi bir durumda çözüm üretmediğini belirtmişlerdir. Okul yöneticileri ve öğretmenler okuldaki tüm personelin mülteci çocuklara yönelik eğitim alması gerektiğini vurgularlarken, bu eğitimin alanında uzman ve saha sorunlarına hakim biri tarafından verilmesi gerekliliğini ifade etmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın genel amacı olan mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminin okul yöneticisi, öğretmen ve veli bakış açısıyla değerlendirilmesi, mülteci çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar, yönetsel sorunlar ve ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için sunulan çözüm önerilerine yönelik okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerden elde edilen sonuç ve önerilere değinilmiştir.

4.1. Sonuçlar ve Tartışma

Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminin okul yöneticileri, öğretmen ve mülteci veli bakış açısıyla değerlendirilmesi amacıyla yürütülen bu araştırmanın ilk alt amacında okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin, mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonunda, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu okullarında mülteci çocuklara yönelik yapılan çalışmalar olarak; uyum sınıflarının açıldığını ifade ederlerken, bazı okul yöneticileri ve öğretmenler buna ek olarak okullarında İYEP, halk eğitim destekli Türkçe kurslarının açıldığını dile getirmişlerdir. Katılımcılar bu programların mülteci çocuklara faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Mülteci çocukların sınıflara yerleştirilmesi konusunda da katılımcı bulguları incelendiğinde, mülteci çocukların yaşlarına göre sınıflara alındıkları görülmektedir. Okul yöneticileri, mülteci çocukların okula kayıtlarını MEB Okul öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014)'e istinaden çocukların yaşlarına göre yaparak sınıflara yerleştirmektedirler. Okul yöneticileri, mülteci çocuklarla ilgili kayıt işlemleri sorunları yaşadıklarını, kayıt işlemlerinin belli bir dönemde değil de eğitim-öğretim yılı boyunca devam ettiğini ve bu durumun sınıf ve öğretmen planlamasında aksaklıklar oluşturduğunu ifade etmektedirler. Ereş (2014) ve Alkalay (2021)'da araştırmalarında, araştırma ile benzer sonuçlara ulaşılarak, mülteci çocukların kayıt işlemlerinin yıl boyunca devam ettiğini belirtmişlerdir. Araştırmanın başka bir sonucu olarak mülteci velilerin, çocuklarının devam ettiği okulları, ev

buldukları yere göre seçtikleri anlaşılmaktadır. Maddi yönden imkansızlıklar içinde bulunan mülteci velilerin önceliği kirası düşük bir ev olduğu için, çocuklarının da okul kaydı ikametgaha göre evlerine en yakın okula çıkmaktadır. Mültecilerin geneli, ucuz ev kiralarının bulunduğu bölgede ev tutmakta ve belli okullarda mülteci çocuk bakımından yığılmalar meydana gelebilmektedir. Benzer şekilde Pohl (2013) araştırmasında, mültecilerin ekonomik sorunlar başta olmak üzere psikolojik ve sosyolojik sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacında, okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerin görüşlerine göre mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler incelenmiştir. Araştırma sonunda, önde gelen en büyük sorunun dil sorunu olduğu ortaya çıkmaktadır. Mülteci çocukların sınıflarda diğer çocuklarla öğrenim görmesinin eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkilemesinin en temel sebebinin, mülteci çocukların yaşadıkları dil sorunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara ilişkin olarak Szulkin ve Jonsson (2007), Başar vd. (2018), Almadani (2018) ve Schnepf (2004) tarafından yapılan araştırmalarda da, mülteci çocuklarla yaşanan sorunların dil farklılığından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine göre dil sorununun yanı sıra mülteci çocukların okula ve sınıfa uyum sorunları olduğu görülmektedir. Mülteci çocukların okula ve sınıfa uyum sağlayamadıkları için sınıflarda istenmeyen davranış sergiledikleri, diğer arkadaşlarından kendilerini soyutladıkları ve mülteci çocukların sayılarının fazla olması sebebiyle kendi aralarında gruplaşarak hareket ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın bir diğer sonucu olarak mülteci veliler, çocuklarının devam ettiği okulun avantajı olarak sınıf öğretmenlerinin çocuklarına ve kendilerine karşı çok ilgili olmalarını ifade ederlerken, dezavantaj olarak çocukları ile diğer çocukların kültür farklılığını ve uyum sorununa değinmişlerdir. Uyum sorununun mülteci çocukların ve diğer çocukların başarısını olumsuz yönde etkilediği ve eğitim seviyesini düşürdüğü söylenebilir. Nusche (2009) araştırmasında benzer sonuçlar elde edilerek, mülteci çocukların uyum ve tutumlarındaki eksikliğin öğrenim başarısını düşürdüğü belirtilmiştir. Bu durum eğitim sisteminin gözden geçirilmesi gerekliliğini düşündürmektedir. Bajaj ve Bartlett (2017) araştırmalarında, Türkiye’de kullanılmakta olan öğretim programı nedeniyle mülteci çocukların başarısız olduklarını ve düzenleme yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Stewart (2012)

araştırmasında uygulanabilir, kapsamlı ve tüm öğrencilerin kaynaşabileceği bir öğretim programının düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırma sonuçlarına göre mülteci çocukların bölgedeki okullara düzenli şekilde dağıtılmadıkları, belirli okullara yığıldıkları anlaşılmaktadır. Mülteci çocukların sınıflarda yeterince kalabalık olması nedeniyle, diğer çocuklar ile kaynaşma ihtiyacı hissetmedikleri söylenebilir. Diğer çocuklar ve mülteci çocukları birbirlerinin dillerini bilmedikleri için anlaşamadıkları ve sosyalleşemedikleri, mülteci ve diğer çocukların kendi aralarında gruplaşarak sosyalleştikleri hatta mülteci çocuklar arasında bile uyuklara göre gruplaşmalar olduğu görülmektedir. Mülteci ve diğer çocukların sosyal ilişkilerinin zayıf oluşu, mülteci çocukların okula uyumlarını ve ders başarılarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer bir sonuç olarak Kanu (2008), Şimşir ve Dilmaç (2018) araştırmalarında, mülteci çocukların sosyal ilişkilerinin zayıf oluşunun öğretim başarısını olumsuz etkilediği üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, mülteci çocukların okula devam problemleri, ders materyallerinin temininin geç olması ya da hiç olmaması, disiplin problemleri nedeniyle sınıf düzenini bozmaları, mülteci çocuklar ile diğer çocukların kültür uyumsuzluğu, göç öncesi ve sonrası yaşadıkları travmatik olaylar, ailelerinin eğitime bakış açısı ve ekonomik durumları eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkilemektedir. Araştırmaya paralel şekilde sonuçlara ulaşan Kurter (2016) ve Naidoo (2009) araştırmalarında, mülteci çocukların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunların ve savaş nedeniyle göçün travmatik etkilerinin eğitim-öğretim süreçlerini olumsuz etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir.

Yine araştırma sonuçlarına göre mülteci ağırlıklı okulda görev yapan öğretmenler, okul yönetimi ile sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı pek sorun yaşamadıkları görülmektedir. Mülteci çocukların devam ettikleri okulda görev yapan öğretmenlerin, sınıflarında mülteci çocuk olmasına alışmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenler sınıflarında mülteci çocukların fazla olmasında, okul yönetiminin bir etkisi olmadığını farkındadırlar. Bu konuda okul yönetimi ile sorun yaşayan öğretmenlerin ise sınıflara eşit sayıda mülteci çocuk dağıtılmadığı zaman okul yöneticileri ile sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan yola çıkarak bu sonucu desteklemek mümkündür.

Araştırmadan elde edilen başka sonuçlara göre okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kültürel uyumsuzluktan kaynaklı velilerle sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Diğer velilerin, mülteci çocukları ve ailelerini kabul etmede zorluk yaşadıkları, çocuklarının mülteci çocuklar ile birlikte eğitim almalarını istedikleri ve çocuklarının nakillerini başka okullara aldıkları görülmektedir. Hek' de (2005) araştırmasında benzer sonuçlara ulaşarak, okul ile veli bağlantısının güçlü kurulması gerektiğini belirtmiştir. Mülteci çocukların geldikleri ülkeye göre farklı yaşam kültürleri ve göç esnasında yaşadıkları psikolojik çöküntüler, onların okulda bir takım sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. Mülteci veliler için eğitimin ikinci planda olduğu, okula karşı ilgisiz oldukları, okula pek uğramadıkları, okul aile birliği toplantılarına hiç katılmadıkları ve bazı çekincelerden dolayı öğretmenlerin de ev ziyaretleri yapamadıkları göze çarpmaktadır. Bu durum mülteci çocukların derse devamlarını sağlamada da engel oluşturmaktadır. Mülteci çocukların fazlaca devamsızlık yapmaları ve ailelerine ulaşamaması sorunu, okul yöneticilerinin ek yazışmalar yapmalarına neden olmaktadır. Bu sonuçlara benzer olarak Saracaloğlu'nun (2014) araştırmasında, mülteci çocukların şiddet eğiliminde oldukları, göç eden ailelerin yaşadıkları sıkıntılar nedeni ile uygun eğitim-öğretim ortamı oluşturamadıkları ve uyum sorunları yaşadıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre; mülteci veliler okula geldiklerinde, okul yöneticileri ve öğretmenlerin onları iyi karşıladıkları, onlara iyi davrandıkları, her zaman yardımcı oldukları ve anlayışlı davrandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mülteci velilerle, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin iletişim kurmaya çalıştıklarında, dil engeli ile karşılaştıkları görülmektedir. Araştırmanın sonucuna benzer olarak Kirişçi (2014) araştırmasında, mülteci çocukları ve velileri ile iletişimde dil sorununun eğitimcilerin önünde bir problem olduğunu belirtmiş ve bu durumun eğitimin niteliğini düşürdüğünü ifade etmiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan mülteci velilerin tamamının diğer velilerle iletişim halinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mülteci velilerin diğer velilerle iletişim halinde olmamalarının nedenlerinin başında dil sorunu ve kültür farklılığı gelmektedir. Araştırma sonucuna benzer şekilde MacNevin (2012) araştırmasında, mülteci çocukların ve velilerin iletişim ve uyum sağlamalarında dil ve kültür farklılığının etkili olduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların mülteci çocukların aileleri ile iletişimi ve işbirliğini sağlamada önlerine çıkan en büyük engel, bu ailelerin Türkçe bilmemesi ve telefon numaralarını sürekli değiştirmeleri olmaktadır. Ek olarak öğretmenler, sınıflarındaki mülteci çocuklar ile diğer çocukların öğrenim durumlarının farklı seviyede olmaları nedeniyle dersleri birleştirilmiş sınıf mantığı ile işlediklerini vurgulamışlardır. Mülteci çocukların ve ailelerinin, dil problemleri çözüldükten sonra okullara dâhil edilmelerinin en uygun çözüm olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde Wilkinson (2010) ve Hek (2005) araştırmalarında, mülteci çocukların dil eğitimi almadan okullara alınmasının eğitim-öğretimde sorunlara yol açtığını ifade etmişlerdir.

Araştırmada, mülteci çocukların çoğunlukta bulunduğu ilkokulların okul yöneticilerinin, personel ve kaynak eksikliği yaşadıkları görülmektedir. Mülteci çocukların temizlik kültürünün yeterince gelişmemesi nedeniyle, özellikle yardımcı personel eksikliği yaşadıklarını belirten okul yöneticileri, okullarında bu durumun dikkate alınarak fazladan yardımcı personel verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Mülteci çocuk bulunan okulların diğer okullar gibi değerlendirilmemesi, personel ve kaynak yönünden pozitif ayrımcılık yapılması, çözüm odaklı bir yaklaşım olabilir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerden elde edilen sonuçlar, pozitif ayrımcılık yapılmasını desteklemektedir. Ayrıca araştırma sonucunda okul yöneticileri ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu, mülteci çocuklara yönelik eğitim aldıklarını fakat aldıkları eğitimin karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmede işe yaramadığını ifade etmişlerdir. Saklan (2018) araştırmasında, araştırmanın sonucuna benzer şekilde mülteci çocukların eğitiminde ortaya çıkan sorunların öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerin yetersizliğine ve niteliksizliğine vurgu yapmıştır. Benzer şekilde Booth ve Ainscow (2002) araştırmalarında, tüm çocuklara nitelikli bir eğitimin verilmesinin ön koşulunun, eğitimcilere mesleki gelişim olanaklarının ve yeterli kaynakların sağlanması olduğunu altını çizmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, mülteci çocukların devam ettikleri ilkokullarda okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerin görüşlerine göre yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda okul yöneticileri ve öğretmenlerin belirttikleri çözüm önerileri; mülteci çocukların bölgelere ve okullara

eşit dağıtımları, mülteci ailelere eğitim, okullara gönderilmeden önce dil eğitimi almaları, mülteci çocukların buldukları okullarda görevli çevirmen olması, mülteci çocukların e-okul sistemine aktararak aday kayıta gözükmeleri, rehber öğretmen sayısının artırılması, mülteci çocukların devam ettiği okullara ek kaynak verilmesi şeklinde sıralanabilir. Mülteci veliler ise çözüm önerileri olara okul yönetiminden ve öğretmenlerden; çocuklarına ve kendilerine anlayış göstermelerini, mülteci çocukların ve diğer çocukların kaynaşmasını sağlayıcı çalışmalar yapmalarını, kendilerine ve çocuklarına buldukları durumları dikkate alarak anlayış göstermelerini ve çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamak için maddi yardım yapmalarını istemişlerdir. Alkalay vd. (2021) araştırmalarında da benzer çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin tamamı mülteci çocuklar ve velileri ile iletişim sorunu yaşadıklarını, bu sorunu okuldaki mülteci bir çocuğun çevirmenliği ile çözmeye çalıştıklarını ama bu çocuğun da söylenenlerin ne kadarını anladığını ve ne kadarını çevirebildiğini bilemediklerine vurgu yapmışlardır. Okul yöneticileri ve öğretmenler, mülteci çocukların aileleri ile iletişimi ve işbirliğini, genelde onları telefonla arayarak sağlamaya çalışmaktadırlar. Katılımcılar dil sorununu whatsapp'tan sesli mesaj göndererek, Türkçe bilen aileden birinin dinleyip anlaması ya da ailenin Türkçe bilen bir tanıdıklarına mesajı dinletip cevap vermeleriyle aştıkları görülmektedir. Okul yöneticileri ve öğretmenler, mülteci veliler okula geldiklerinde ise Türkçe bilen mülteci bir çocuğun çevirmenliği ile iletişim kurmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın mülteci ailelere eğitim verilmesi sonucuna benzer şekilde Hek (2005) tarafından yapılan araştırmada da, ailelere eğitim ve psikolojik destek verilmesi ve okul aile işbirliğinin güçlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Araştırmada mülteci çocuklara dil eğitimi verildikten sonra okullara alınması önerisine benzer şekilde Şimşir ve Dilmaç (2018) araştırmalarında, iletişim sorununun çözümü için mülteci çocukların dil eğitimi almaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırma sonunda okul yöneticilerinden, öğretmenlerden ve mülteci velilerden elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise, katılımcıların benzer yanıtlar verdikleri görülmektedir. Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminde en başta dil sorunu olmak üzere mülteci çocukların uyum, devam, istenmeyen davranışlar, öğretim başarısızlığı, diğer çocuklar ile kültür farkı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca diğer velilerin, mültecileri okullarında istememesi ve mülteci velilerin eğitime ilgisiz olmaları, araştırmada elde edilen sonuçlardan bazılarıdır. Benzer şekilde Matthews (2008), araştırmasında mülteci veliler için eğitimin ikinci planda olduğu, velilerin eğitime ilgisinin çekilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

4.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlardan yola çıkarak uygulayıcılara ve araştırmacılara katkı sunabilecek öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Mülteci çocukların dil gelişimi, okula uyumu ve öğretim programı eksikliklerinin giderilmesi yönünde faydalı oldukları için uyum sınıfları, halk eğitim destekli dil kursları ve İYEP çalışmalarına devam edilmelidir.
2. Sınıflara yerleştirilmeden önce mülteci çocukların dil eğitimine tabi olmaları sağlanmalıdır.
3. Mülteci çocukların okula devam sorunlarını azaltabilmek için, gönüllülük esas olmak üzere ev ziyaretleri düzenlenmelidir.
4. Mülteci ailelerin çocuklarının eğitimine önem vermeleri için eğitimler düzenlenmelidir.
5. Öğretim programına göre farklı düzeyde olan mülteci çocukları, kazanım eksiklikleri tamamlandıktan sonra normal sınıflara alınmaları sağlanmalıdır.
6. Mülteci sayısının yoğun olarak bulunduğu bölgelerde çok kültürlü eğitim uygulamaları hayata geçirilmelidir.
7. Mülteci velilerin ikamet edecekleri yerler ilgili kuruluşlar tarafından planlanarak, hem belli bölgelerde yığılmalar önlenmeli hem de mülteci çocuklar diğer okullara eşit şekilde dağıtılmalıdır.
8. Taşımalı eğitim bölgelerinde öğrencilere öğle yemeği verilmesi gibi olanaklar mülteci çocuklara da sunulmalıdır.
9. Mülteci çocukların okul kayıtlarında sorun yaşanmaması ve doğru planlama yapılabilmesi için mülteci çocuklar da e-okul sistemine aktarılarak, e-okul aday kayıta gözükmeli ve buna göre okul yönetimleri planlama yapabilmelidir.
10. Mülteci ve diğer çocukların sosyal ilişkilerinin geliştirilmesi ve gruplaşmaların önüne geçilebilmesi için etkinliklere, grup çalışmalarına önem verilmeli; diğer

çocuklarla mülteci çocukların kaynaşmasını sağlayan aktiviteler planlanarak, okul gezileri, kermesler yapılmalıdır.

11. Mülteci çocukların devam ettiği okullara pozitif ayrımcılık yapılarak İl MEM tarafından fazladan yardımcı personel verilmeli ve MEB tarafından bu okullara ek kaynak gönderilmelidir.
12. Hem mülteci çocuklar hem de velilerinin Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırıcı etkinlikler düzenlenmelidir.
13. Mülteci çocuklar ve velilerinin topluma uyum sağlamalarına yardımcı olabilecek etkinlikler planlanmalıdır.
14. Okullarda mülteci ailelerin rahatlıkla gelip, zaman geçirebileceği alanlar oluşturulmalı ve diğer velilerle kaynaşma imkanı sağlanmalıdır.
15. Okul yönetimleri, mülteci çocukları sınıflara dağıtırken doğru planlama yapmaya özen göstermeli, adil olmalı ve mülteci çocukları sınıflara dağıtırken uyguladıkları stratejiyi okul zümre öğretmenler toplantısında tüm öğretmenlere açıklayarak, öğretmenlerin de görüşlerinin alınması sağlanmalıdır.
16. Mülteci çocuklara yönelik verilecek eğitimler daha iyi planlanmalı, üniversiteler ile işbirliği yapılmalı, sorun çözme, motivasyon sağlama ve verimi arttırmaya odaklanılmalıdır.
17. Benzer bir araştırma farklı illerde, farklı eğitim kademelerindeki okul yöneticileri, öğretmenler ve mülteci velilerle yapılmalı ve daha detaylı bilgi elde edebilmek için diğer veli ve öğrenci görüşlerine de yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkalay G (2020) İlkokul yöneticilerine ve sınıf öğretmenlerine göre Suriyeli sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aydın.
- Alkalay G, Kırıl B, Erdem AR (2021) İlkokul yönetici ve sınıf öğretmenlerine göre Suriyeli sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *MSKU Journal of Education* 8(1): 231-249. <https://doi.org/10.21666/muefd.809182>
- Almadani DS (2018) Syrian refugee students academic and social experinces in American public schools. Doktora Tezi, DePaul University, ABD. <https://via.library.depaul.edu>
- Altıhan AM (2019) Göçmen öğrencilerin okul örgütüne uyumunda öğretmen ve okul yöneticilerinin rolleri. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Denizli.
- Akıncı B, Nergiz A, Gedik E (2015) Uyum süreci üzerine değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi* 1(2): 58-83.
- Aksoy Z (2012) Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5(20): 292-303.
- Aktaş M (2012) Küreselleşme sürecinde ulus devlet ve demokrasi. *EKEV AKADEMİ Dergisi* 53: 16-28.
- Ankara Kalkınma Ajansı (2014). *Ankara Göç Analizi*. <https://www.ankaraka.org.tr/archive/files/yayinlar/Ankara-Goc-Analizi.pdf> (04.12.2020).
- Aslan F (2019) İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

- Aydemir N (2013) İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde karşılaştıkları yönetsel sorunlar (Uşak ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Uşak.
- Aydın M (2010) *Eğitim yönetimi* (Hatipoğlu Yayınları, Ankara).
- Bajaj M, Bartlett L (2017) Critical transnational curriculum for immigrant and refugee students. *Curriculum Inquiry Journal* 47: 25-35. <https://doi.org/10.1080/03626784.2016.1254499>
- Baldık Y (2018) Ana dili Türkçe olmayan göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımında Türkçe öğretiminin önemi. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Baltacı H (2014) Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Denetimi Ekonomisi Ve Planlaması Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Banks JA (2008) *An Introduction to Multicultural Education* (Perason Publication, Boston).
- Başar M, Akan D, Çiftçi M (2018) Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 26(5): 1571-1578. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.427432>
- Başaran İE (2006) *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* (Ekinoks Yayınları, Ankara).
- Başaran İE (1994) *Eğitim Yönetimi* (Kadioğlu Matbaası, Ankara).
- BM (1951). *Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi*. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (15.11.2020).
- BMMYK (2020). *Küresel Eğilimler Raporu*. <https://www.unhcr.org/tr/24189-dunyadaki-insanlarin-li-yerinden-edilmis-durumda-unhcr-kuresel-egilimler-raporu.html> (03.12.2020).

- BMMYK (2018). *Dünya’da En Fazla Mülteci Ağrlayan Ülkeler*.
<https://tr.euronews.com/2020/02/28/dunyada-en-fazla-multeciye-ev-sahipligi-yapan-ulke-turkiye-ilk-10-da-a.vrupa-sadece-almanya> (05.12.2020).
- BMMYK (2017). *Turkey (Bilgi Sayfası Mayıs, 2017)*.
<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/57333> (04.03.2021).
- Booth T, Ainscow M (2002) *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools* (CSIE, Brisol).
- Bozbeyoğlu E (2015) Mülteciler ve insan hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi* 2(1): 60-80.
- Börü N (2016) Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: International periodical for the languages. *Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 14(11): 123-158.
- Bugay A, Karakedi G, Erdur Baker Ö (2018) *Zorunlu Göç ve Mülteci Psikolojisi* (Pegem Atıf İndeksi, Ankara).
- Bursalıoğlu Z (2002) *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Okulda Yönetim Süreçleri ve İşleri* (Pegem Akademi, Ankara).
- Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F (2019) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).
- Castles S, Miller MJ (2008) *Göçler Çağı Modern Dünya’da Uluslararası Göç Hareketleri* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).
- Ceylan A, Uslu I (2019) Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelen kitlesel göç hareketleri ve kabul mekanizmasındaki yaklaşımlara ilişkin bir inceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies* (36), 199-221. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-619967>
- Creswell JW (2013) *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Bütün M, Demir S. (Siyasal Kitabevi, İstanbul)
- Crul M, Lelie F, Biner Ö vd. (2019) Farklı politikalar ve okul sistemlerinin İsveç, Almanya, Yunanistan, Lübnan ve Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların dahil

edilmesini nasıl etkilediği. *Comparative Migration Studies* 7:10. <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0110-6>

Czaika M, Haas H (2013) The effectiveness of immigration policies. *Population And Development Review* 39(3): 487–508.

Çağlar A (1997) Yeni bir göçmen türü: Türk üniversitelerinde yabancı uyruklu öğrenci olmak. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. 20-21-22 Kasım.

Çakırer Y (2016) Uluslararası göç, yerel yönetimler ve toplumsal uyum. *Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi*, 813: 1308-6707.

Çakmak Ö (2018) Okul yönetizilerinin gözüyle suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Çakran Ş, Eren V (2017) Mülteci politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (39): 1-30.

Demirhan K (2017) Ulusal alanyazında uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğrencileri siyasal açıdan düşünmek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi Özel Sayı*: 547-562.

Deniz T (2014) Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 18(1): 175-204.

DESA (2019). *Yıllık Rapor*. <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/countryprofiles.asp> (11.05.2020).

Doytcheva M (2009) *Çokkültürlülük*, çev. Tuba Akıncılar Onmuş. (İletişim Yayınları, İstanbul)

Efe H (2018) Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de yaşanan göçler ve etkileri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri* 1: 16-27.

Ehnholt KA, Yule W (2006) Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related

trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47(12): 1197-1210.
<https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01638.x>

Ekici S, Tuncel G (2015) Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 5(1): 9-22.

Ensari H, Gündüz Y (2006) *İlköğretim Okullarında Yönetim ve Kalite* (Morpa Kültür Yayınları, İstanbul).

Erder S (2014) *Türkiye’de Değişen Siyasal Konjonktür, Değişen Göç Ve İskân Politikaları. Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet 100 Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* (Koç Üniversitesi Göç Araştırma Merkezi, İstanbul).

Erdem C (2017) Sınıfta mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi* 1(1): 26-42.

Erdoğan M (2017) *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

Eren Z (2019) Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 19(1): 213-234.

Ereş F (2014) Göçmen öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin sorunları: Tokat örneği. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Kocaeli Üniversitesi.

Ereş F (2015) Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi* 6(2): 17 30.

Ergin D, Ermağan B (2011) Çok kültürlülük ve sosyal uyum. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. Antalya, Turkey, April 27-29.

Ergün ÖR (2018) Geçici koruma statüsündeki suriyeli çocukların eğitim sürecindeki toplumsal uyum sorunları: Burdur örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Erkan R, Erdoğan MY (2006) Göç ve çocuk suçluluğu. *Aile ve Toplum Dergisi* 3(9): 79-90.
- Eroğlu H (2006) Yönetime katılma biçimleri ve yerel yönetimlerde demokratik mekanizmalar. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 6(11): 190-206.
- Eurydice Brief (2019) *Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
- Ferris E, Winthrop R (2010) *Education and displacement: Assessing conditions for refugees and internally displaced persons affected by conflict*. Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2010.
- Gay G (2004) Beyond brown: promoting equality through multicultural education. *Journal of Curriculum and Supervision* 17: 216.
- Gezgin S (2005) Küreselleşmenin medya ve toplum üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 21: 9-12.
- GİGM (2021). *Türkiye'deki Afgan göçmen sayısı*. <https://tr.euronews.com/2021/08/21/hangi-ulkede-kac-afgan-multeci-var-turkiye-de-yakalanan-duzensiz-gocmenlerin-say-s-ne> (15.09.2021).
- GİGM (2020). *Düzensiz Göç Hakkında*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> (04.12.2020).
- GİGM (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (06.12.2020).
- Göç İdaresi (2020). *Kitlesel Akınlar*. <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar> (30.11.2020).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Göç Tarihi*. <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (21.11.2020).
- Göç İdaresi (2020). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Sayısı*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> (03.12.2020).

- Göç Terimleri Sözlüğü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü-IOM Uluslararası Göç Örgütü*.https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (19.11.2020).
- Gustavsoon H, Lundgren M (2016) The key role of the school principal's leadership in the schooling of newly arrived immigrant pupils in Sweden. *Open Journal of Leadership* 5: 20-30.
- Güleç S, Sancak HÖ (2009) Göç, kimlik ve aidiyet: Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli gençler açısından bir analiz. *International Davraz Congress*. Isparta, Turkey, September 24-27.
- Günay E, Atılgan D, Serin E (2017) Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7(2): 37-60.
- Güner NÖ (2016) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mültecilerin haklarının korunmasındaki rolü. *Göç Araştırmaları Dergisi* 2(2): 212-241.
- Hek R (2005). The role of education in the settlement of young refugees in the UK: The experiences of young refugees. *Practice Social Work in Action* 17(3): 157-171. <https://doi.org/10.1080/09503150500285115>
- IOM (2015). *Göç Terimleri Sözlüğü: Geçici Koruma*.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
(05.12.2020).
- IOM Dünya Göç Raporu (2020). *Göç Ve Göçmenler: Küresel Bakış*.
<https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr-2020-tu-ch-2.pdf>
(22.11.2020).
- İçduygu A, Aksel DB (2012) *Türkiye'de Düzensiz Göç* (Uluslararası Göç Örgütü, Ankara).
- İçduygu A, Sirkeci İ, Aydınğün İ (1998) *Türkiye'de İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi* (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul).
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Göçmen*.
<https://www.goc.gov.tr/> (12.11.2020).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948). *Madde 14*
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
(06.12.2020).

İşbaşı ÖJ (2000) Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının örgütsel vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü: bir turizm örgütünde uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

İşgüzel B, Şen E (2018) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde aktif öğrenmenin üretici becerilerin geliştirilmesine etkisi. *International Journal of Language Academy* 6(5). <http://dx.doi.org/10.18033/ijla>

Jabbar SA, Zaza HI (2014) Impact of conflict in Syria on Syrian children at the Zaatari refugee camp in Jordan. *Early Child Development and Care* 10(9): 1507-1530.
<http://doi.org/10.1080/03004430.2014.916074>

Kahya Ö (2017) Türkiye’de dezavantajlılığın mülteci halleri: haklardan uzak “hakk”a bırakılmış yaşamlar. *Toplum ve Demokrasi* 11(24): 185-200.

Kanu Y (2008) Educational needs and barriers for african refugee students in Manitoba. *Canadian Journal of Education* 31(4): 915-940.

Karaağaç FC, Güvenç H (2019) Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 18(11): 532-568.

Karasar N (2016) *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara).

Kaştan Y (2015) Türkiye’de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 2(4): 216-229.

Kavimler Göçü (375). *Kavimler Göçü Haritası* <http://sinavex.com/Blog/kavimler-gocu-375/> (21.11.2020).

Kılınç BB (2019) İlkokula devam eden yabancı uyruklu öğrenciler ile T.C. vatandaşı öğrencilerin birlikte eğitim almaları ile ilgili veli ve öğretmen görüşlerinin

karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Kıyar N (2008) Orta asya'dan anadolu'ya değişen coğrafyalarda petroglifler. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 26: 177-190.

Kirişçi K (2014) *Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınavı*. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kirisci-turkish.pdf> (17.01.2021).

Koçak Y, Terzi E (2012) Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 3(3): 163-184.

Koehler C, Schneider J (2019) Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *Comparative Migration Studies* (28): 1-20.

Koglin U, Kouider E, Petermann F (2014) Emotional and behavioral problems in migrant children and adolescents in Europe: A systematic review. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 23: 373 391.

Köylü M (2017) Türkiye'nin Musul pozisyonunun uluslararası perspektifler açısından incelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 3(2): 97-122.

Kurter MÇ (2016). *Suriyeli Mültecilerin Eğitim Hakkına Erişimi: Saha Araştırması Tarama Raporu*. <https://www.academia.edu/31170856> (25.03.2021).

Külekçi Akyavuz E, Gezeroğlu E, Toma ŞG (2020) Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlarla ilgili okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi* 3(1): 1-15.

Levent F, Çayak S (2017) Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 27: 21-46.

MacNevin J (2012) Learning the way: teaching and learning with and for youth from refugee backgrounds on prince edward Island. *Canadian Journal of Education* 35(3): 48-63.

Matthews J (2008) Schooling and settlement: Refugee education in Australia. *International Studies in the Sociology of Education* 18(1): 31-45.

- Mayring P (2011) *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*, çev. Gümüş A, Durgun MS. (Bilgesu Yayıncılık, Ankara)
- MEB (2014). *2014/21 Sayılı Genelge: Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (06.12.2020).
- MEB (2014). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf> (18.12.2020).
- MEB (2019). *2019/15 Sayılı Genelge: Yabancı Öğrenciler Uyum Sınıfları*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2022.pdf> (06.12.2020).
- Merriam S (2015) *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*, çev. Turan S. (Nobel Yayınevi, Ankara)
- Moran MT, Gareis CR (2005) Cultivating principals' sense of efficacy: Supports that matter. *Paper to be presented at the annual meeting of the University Council for Educational Administration, 11*.
- Mülteciler Derneği (2020). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (19.11.2020).
- Naidoo L (2009) A structuration theory analysis of the refugee action support program in greater Western Sydney. *Australian Journal of Teacher Education* 34(4): 40-50. <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2009v34n4.5>
- Nusche D (2009) What works in migrant education? A review of evidence and policy options. *OECD Education Working Papers, No. 22, OECD Publishing*. <http://dx.doi.org/10.1787/227131784531>
- Osler A, Starkey H (2006) Education for democratic citizenship: A review of research, policy and practice. *Research Papers in Education* 21(4): 433-466.
- Özdemir S (2000) *Eğitimde Örgütsel Yenileşme* (Pegem A Yayıncılık, Ankara).
- Özdemir SM, Benzer H, Akbaş O (2009) Almanya'da yaşayan 15-19 yaş türk gençlerinin eğitim sorunlarına ilişkin bir inceleme (kuzey ren vestfalya örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 10(1): 23-40.

- Parekh B (2002) *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*, çev. Tanrıseven B. (Phoenix Yayınevi, Ankara)
- Patton MQ (2014) *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. (Pegem A Yayıncılık, Ankara)
- Polat S (2012) Okul müdürlerinin çok kültürlülüğe ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 42: 334-343.
- Pohl C (2013) *Diversity and Diversity Management in Education* (Waxman Verlag Publishing, Münih).
- Resmi Gazete (1994). *Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf> (21.11.2020).
- Saklan E (2018) Türkiyede'ki Suriyeli eğitim çağı çocuklarının eğitim süreçleri üzerine bir çözümleme. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Ankara.
- Saklan E, Erginer A (2017) Suriyeli mülteci öğrencilerle sınıf yönetimi deneyimleri. *Education Journal* 6(6): 207-214.
- Saracaloğlu C (2014) Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri: Turgutlu örneği. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sariahmetoğlu H (2019) Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kastamonu.
- Sarıkaya HS (2014) Belçika flaman bölgesi eğitim sisteminde türk kökenli çocukların yaşadığı temel eğitim sorunların incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8: 246-260.

- Sarıtaş E, Şahin Ü, Çatalbaş G (2016) İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25(1): 208-229.
- Schnepf SV (2004) How different are immigrants? A cross-country and cross-survey analysis of educational achievement. *IZA discussion paper No. 1398*. Bonn: IZA.
- Stewart J (2012) Transforming schools and strengthening leadership to support the educational and psychosocial needs of war-affected children living in Canada. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 6(3): 172-189. doi:10.1080/15595692.2012.691136
- Suárez-Orozco C, Bang HJ, Kim HY (2011) I felt like my heart was staying behind”: Psychological implications of family separations and reunifications for immigrant youth. *Journal of Adolescent Research* 26(2): 222–257.
- Szulkin R, Jonsson JO (2007) Ethnic segregation and educational outcomes in Swedish comprehensive schools. *Working Paper 2. Stockholm: The Stockholm University Linnaeus Center for Integration Studies (SULCIS)*.
- Şimşir Z, Dilmaç B (2018) Problems teachers' face and solution proposals in the schools where the foreign students are educated. *Elementary Education Online* 17(3): 1719-1737.
- Taylor S, Sidhu RK (2012) Supporting refugee student in schools: What constitutes inclusive education? *International Journal of Inclusive Education* 16(1): 39-56.
- Taymaz H (2003) *İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Müdürleri İçin Okul Yönetimi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017) *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Stratejik Plan (2017 2021)* (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara).
- Tezcan M (2000) *Dış Göç ve Eğitim* (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Topaloğlu H, Özdemir M (2020) Mültecilerin eğitime erişimleri sürecinde yaşadıkları sorunlar ve sosyal içerilme beklentileri. *Turkish Studies* 15(3): 2033-2059. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42697>

- Topsakal C, Merey Z, Keçe M (2013) Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim-öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6(27): 546-560.
- Türk Dil Kurumu (2020). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr/> (30.03.2020).
- Türkiye Göç Raporu (2016) *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu* (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara).
- Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü (2017) *2017 Yılı Göç İstatistikleri Raporu* (Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü Yayınları, Ankara).
- Trasberg K, Kond J (2017) Teaching new immigrants in Estonian schools – Challenges for a support network. *Acta Paedagogica Vilnensia* 38: 90-100. <http://doi.org/10.15388/ActPaed.2017.38.10793>
- Uğurlu Z (2018) *Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Okula Uyum Sorunlarının Çözülmesi ve Desteklenmesinde Öğretmen Etkisi, Şiddet ve Sosyal Travmalar* (HEGEM Yayınları, Ankara).
- Uluocak GP (2009) İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 26: 35-44.
- Uyar Y (2007) Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Vatandaş C (2002) *Çok Kültürlülük* (Değişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul).
- Wilkinson L (2010) Factors influencing the academic success of refugee youth in Canada. *Journal of Youth Studies* 5(2): 173-193. <https://doi.org/10.1080/13676260220134430>
- Yalçın C (2004) *Göç Sosyolojisi* (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Yalçınkaya M (2002) Açık sistem teorisi ve okula uygulanması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(2): 103-116.

Yavuz Y (2003) Lise yönetici ve öğretmenlerinin yerinden ve merkezden yönetim yönelimlerinin karar verme sürecine etkileri. *Ege Eğitim Dergisi* 3(2): 25-35.

Yıldırım A, Şimşek H (2018) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayınları, Ankara).

Yıldırım N (2011) Okul müdürlerinin görevlerini yerine getirirken denge sağlama düzeyleri. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 16: 1-15.

Yıldız N (2008) Kültürler arası eğitim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 6(22): 52-89.

Ziya O (2012) Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 99: 229-240.

Zülal A (2002) 21. yüzyılda göçler. *Bilim ve Teknik Dergisi* 1(415): 60-64.

EKLER

Ek 1: Okul Yöneticileri Görüşme Formu

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİĞİ OKULLARIN YÖNETİMİNİN FARKLI BAKIŞ AÇILARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

OKUL YÖNETİCİLERİ GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No:		Görüşme Yeri:		Görüşme Tarihi:	
----------------	--	---------------	--	--------------------	--

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Mahmut BUCAK. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. Türkiye’deki mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimini okul yöneticisi, öğretmen, çocuk (öğrenci) ve veli bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktayım. Bu araştırmada sizlerin görüşlerini almak istememin nedeni, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminde okul yöneticilerinin önemli bir rol oynamasıdır. Dolayısıyla, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulları yönetme sürecinde yaşanan pek çok zorlukla mücadele etme görevi genellikle okul yöneticilerine verilmektedir. Araştırmanın, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminde izlenebilecek yollar hakkında bilgiler sunması; okulda eğitim-öğretim ortamının iyileştirilmesi ve buna bağlı olarak mülteci çocukların başarılarının, okula devam oranlarının ve uyumlarının artırılması konusunda alanyazına katkılar sağlaması beklenmektedir. Ayrıca araştırma sonuçları ile mülteci çocukların yoğun olduğu ilkokulların yönetiminde yaşanan sorunların, izlenecek yolların, akademik başarısızlığın nedenlerinin ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi yönünden bir takım önerilerde bulunulması umulmaktadır.

Görüşme yaklaşık olarak bir saat sürecektir. Görüşme sürecinde söyleyecekleriniz ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve tüm veriler bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Araştırmada elde edilen sonuçların, sadece bilimsel ortamlarda paylaşılacağını ifade etmek isterim.

-Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir soru veya belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

-Görüşme sürecinde ses kaydı almama izin verir misiniz? Evet ( ) Hayır ( )

-İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

Bölüm 1.

KİŞİSEL BİLGİLER

Katılımcının kod adı:		Cinsiyeti:	
Görevi:		Yaşı:	
Mesleki kıdemi: Öğretmenlik		Kaç yıldır bu okulda görev yapıyorsunuz?	
Okul yöneticiliği			

Bölüm 2.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Okulunuzda mülteci öğrencilere yönelik ne tür çalışmalar yapıldı?
  - Okula gelen mülteci öğrencileri sınıflara nasıl yerleştiriyorsunuz?
2. Sınıflarda mülteci çocukların ağırlıklı olması, okulunuzun eğitim durumunu nasıl etkilemektedir?
  - Sınıflarda mülteci çocukların ağırlıklı olması, çevrenin okula bakış açısını nasıl etkiliyor?
3. Mülteci çocuklar ve velileri ile dil problemi yaşıyor musunuz?
  - Yaşıyorsanız dil problemini nasıl aşıyorsunuz?
4. Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri, mülteci çocukların okul kültürüne uyumunu nasıl etkilemektedir?
5. Mülteci çocukların diğer çocuklarla sosyal ilişkileri nasıldır?

- Mülteci çocukların okuldaki diğer çocuklarla kaynaşması için neler yapıyorsunuz?
- 6.** Mülteci ve diğer çocukların bir arada eğitim görmeleri nedeniyle velilerle kültürel bir sorun yaşadınız mı?
- Sorun yaşaysanız örnek verebilir misiniz?
- 7.** Öğretmenlerinizin sınıflarında mülteci çocuk olmasından kaynaklı size yansıttıkları sorunlar oluyor mu?
- Oluyorsa örnek verebilir misiniz?
  - Bu sorunların çözümü için neler yapıyorsunuz?
- 8.** Mülteci çocukların kayıt, devam ve diğer yönetsel işlemleri ile ilgili sorun yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız örnek verebilir misiniz?
- 9.** Okulunuzdaki mülteci çocuk sayısının artışı ile birlikte personel ve kaynak eksikliği sorunu yaşıyor musunuz?
- 10.** Daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşadınız mı veya mülteci çocuklara yönelik bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitim karşılaştığınız herhangi bir sorunda çözüm üretmenizi sağladı mı? Örnek verebilir misiniz?
- Sizce mülteci çocukların bulunduğu okullarda çalışanlar eğitime ihtiyaç duymakta mıdır? Evetse bunlar kimlerdir?
  - Bu eğitimin içeriği ne olmalıdır?
- 11.** Mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için sizce ne tür önlemler alınmalıdır?

Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİĞİ OKULLARIN YÖNETİMİNİN FARKLI BAKIŞ AÇILARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ ARAŞTIRMASI ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No:		Görüşme Yeri:		Görüşme Tarihi:	
-------------	--	---------------	--	-----------------	--

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Mahmut BUCAK. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi tezli yüksek lisans programı öğrencisiyim. Türkiye'deki mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimini okul yöneticisi, öğretmen, çocuk (öğrenci) ve veli bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktayım. Bu araştırmada sizlerin görüşlerini almak istememin nedeni, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetimi konusunda en önemli rollerden birinin sınıf öğretmenlerine ait olmasıdır. Dolayısıyla, mülteci çocukların devam ettiği okulları yönetimsel olarak destekleme ve yaşanan pek çok zorlukla mücadele etme görevi, genellikle sınıf öğretmenlerine verilmektedir. Araştırmanın mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminde izlenebilecek yollar hakkında bilgiler sunması; okulda eğitim-öğretim ortamının iyileştirilmesi ve buna bağlı olarak mülteci çocukların başarılarının, okula devam oranlarının ve uyumlarının artırılması konusunda alanyazına katkılar sağlaması beklenmektedir. Ayrıca araştırma sonuçları ile mülteci çocukların yoğun olduğu ilkokulların yönetiminde yaşanan sorunların, izlenecek yolların, akademik başarısızlığın nedenlerinin ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi yönünden bir takım önerilerde bulunulması umulmaktadır.

Görüşme yaklaşık olarak bir saat sürecektir. Görüşme sürecinde söyleyecekleriniz ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve tüm veriler bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarının sadece bilimsel ortamlarda paylaşılacağını ifade etmek isterim.

-Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir soru veya belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

-Görüşme sürecinde ses kaydı almama izin verir misiniz? Evet ( ) Hayır ( )

-İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

Bölüm 1.

KİŞİSEL BİLGİLER

Katılımcının kod adı:		Cinsiyeti:	
Yaşı:		Mesleki kıdemi:	
Kaç yıldır bu okulda görev yapıyorsunuz?			

Bölüm 2.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sınıfınızda mülteci çocukların öğrenim görmesi, eğitim-öğretim sürecini nasıl etkilemektedir? Bu durumun okul yönetimine yansımaları nelerdir?
2. Sınıfınızdaki mülteci çocuklar ile diğer çocukların;
  - Bir arada öğrenim görmesinden kaynaklı kültürel sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız örnek verebilir misiniz? Bu durum okul yönetimine nasıl yansımaktadır?
  - İletişim ve sosyalleşme durumları nasıldır? İletişim ve sosyalleşmeyle ilgili sorun varsa, bu sorun okul yönetimini nasıl etkilemektedir?
  - Sınıf ve okula uyumlarını sağlama konusunda hangi çalışmalarını yapıyorsunuz?
3. Sınıfınızdaki mülteci çocukların devam durumları nasıldır? Bu durum okul yönetimine nasıl yansımaktadır?
  - Derse devamlarını sağlamak için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?
4. Sınıfınızda Türkçe bilmeyen mülteci çocuk var mı? Varsa onlarla nasıl iletişim kuruyorsunuz? Türkçe bilmeyen mülteci çocuklarla iletişim sorunu, okul yönetimine nasıl yansımaktadır?

5. Mülteci çocukların aileleri ile iletişim ve işbirliğini nasıl sağlıyorsunuz?
  - Bu konuda sorun yaşıyor musunuz? Sorun yaşıyorsanız ne gibi sorunlar yaşadığınızı, bu sorunların üstesinden nasıl geldiğinizi ve bu durumun okul yönetimine yansımalarını açıklayabilir misiniz?
6. Sınıfınızdaki diğer velilerden, mülteci çocuklar ve aileleri ile ilgili nasıl dönütler alıyorsunuz? Alıyorsanız bu dönütler nelerdir? Velilerden gelen dönütler okul yönetimini nasıl etkilemektedir?
  - Sizin bu dönütlere karşı yaklaşımınız nasıldır?
7. Mülteci çocuklar konusunda okul yönetimi ile herhangi bir sorun yaşadınız mı?
  - Sorun yaşadıysanız örnek verebilir misiniz?
8. Daha önce mülteci çocuklarla ilgili bir deneyim yaşadınız mı veya mülteci çocuklara yönelik bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitim karşılaştığınız herhangi bir sorunda çözüm üretmenizi sağladı mı? Örnek verebilir misiniz?
  - Sizce mülteci çocukların buldukları okullarda çalışanlar eğitime ihtiyaç duymakta mıdır? Evetse bunlar kimlerdir?
  - Bu eğitimin içeriği ne olmalıdır?
9. Mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminin iyileştirilmesi için sizce ne tür önlemler alınmalıdır?

Ek 3: Mülteci Veli Görüşme Formu

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN DEVAM ETTİĞİ OKULLARIN YÖNETİMİNİN FARKLI BAKIŞ AÇILARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ ARAŞTIRMASI VELİ GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No:		Görüşme Yeri:		Görüşme Tarihi:	
-------------	--	---------------	--	-----------------	--

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Mahmut BUCAK. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi tezli yüksek lisans programı öğrencisiyim. Türkiye'deki mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetimini okul yöneticisi, öğretmen, çocuk (öğrenci) ve veli bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktayım. Bu çalışmada sizlerin görüşlerini almak istememin nedeni, mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetimi konusunda öğrenci velilerinin de önemli bir role sahip olmalarıdır. Araştırmanın mülteci çocukların devam ettiği ilkokulların yönetiminde izlenebilecek yollar hakkında bilgiler sunması; okulda eğitim-öğretim ortamının iyileştirilmesi ve buna bağlı olarak mülteci çocukların başarılarının, okula devam oranlarının ve uyumlarının artırılması konusunda alanyazına katkılar sağlaması beklenmektedir. Ayrıca araştırma sonuçları ile mülteci çocukların yoğun olduğu ilkokulların yönetiminde yaşanan sorunların, izlenecek yolların, akademik başarısızlığın nedenlerinin ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi yönünden bir takım önerilerde bulunulması umulmaktadır.

Görüşme yaklaşık olarak bir saat sürecektir. Görüşme sürecinde söyleyecekleriniz ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacak ve tüm veriler bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Araştırmada elde edilen sonuçların, sadece bilimsel ortamlarda paylaşılacağını ifade etmek isterim.

-Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir soru veya belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

-Görüşme sürecinde ses kaydı almama izin verir misiniz? Evet ( ) Hayır ( )

-İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

Bölüm 1.

KİŞİSEL BİLGİLER

Katılımcının kod adı:		Uyruğu:	
Cinsiyeti:		Yaşı:	
Çocuk sayısı:		Eğitim durumu:	
Mesleği:			

Bölüm 2.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Çocuğunuzun öğrenim gördüğü okulu neye göre seçtiniz?
  - Çocuğunuzun öğrenim gördüğü okulun avantaj / dezavantajları (beğendiğiniz / beğenmediğiniz yönleri) nelerdir?
2. Okula geldiğinizde nasıl karşılanıyorsunuz? Size yardımcı olunuyor mu?
  - Okul müdürü ve müdür yardımcısının size ve çocuğunuza karşı davranışları hakkında düşünceleriniz nelerdir?
  - Öğretmenlerin size ve çocuğunuza karşı davranışları hakkında düşünceleriniz nelerdir?
3. Okul müdürü ya da müdür yardımcısı, okulla ya da çocuğunuzla ilgili herhangi bir konu için sizinle iletişim kuruyor mu?
  - Kuruyorsa nasıl iletişim kuruyor?
  - Çocuğunuz ile ilgili herhangi bir durumda, çekinmeden, okul müdürüne veya müdür yardımcısına giderek görüşmek istediğinizi söyleyebiliyor musunuz?
4. Çocuğunuzun eğitim durumunu sormak için öğretmeni ile iletişim kuruyor musunuz?
  - Görüşüyorsanız öğretmeniniz ile iletişim kurarken zorlanıyor musunuz? Neden?

5. Sınıftaki diğer çocukların velileriyle iletişim halinde misiniz?
  - İletişim halindeyseniz iletişim kurma sürecinde sorun yaşadınız mı?
6. Veli toplantılarına ve Okul Aile Birliği toplantılarına katılıyor musunuz? Açıklar mısınız?
7. Okul yönetimi ve öğretmenlerden beklentileriniz var mı? Açıklar mısınız?

